

11. RODNA GRUDA

november 1968

revija Slovenske izseljenske matice

Slika na naslovni strani:
Večer v središču Ljubljane

Slika spodaj:
Ljubljana, v ozadju Kamniške planine

RODNO GRUDO urejuje uredniški odbor: Tone Gošnik, Mile Klopčič, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Jože Prešeren, Zdenko Roter, Ina Slokan, Aca Stanovnik, Franc Sebjanič, Franc Setinc, Zima Vrščaj. Glavna urednica: Zima Vrščaj. Urednika: Jože Prešeren in Ina Slokan. Oblikovalka: Spela Kalin-Mächtig. Uredništvo: Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 23-102. Uprava: Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 21-234.
Revijo izdaja Slovenska izseljenska matica.

Izhaja dvanajstkrat na leto. V poletnem času izideta dve številki skupno. Letna naročnina za prekomorske dežele je 5 ZDA dolarjev. Za plačila iz inozemstva: Banque de Credit et Caisse d'Epargne, Ljubljana, 501-620-7-32002-10-575; za dinarska plačila 501-8-51. Poština plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Tisk tiskarne »Toneta Tomšiča« v Ljubljani.

KOMPAS

LJUBLJANA

Dvoržakova ulica 11

Telefon: 312 345; 312 419; 312 123;
312 120; 312 291; 313 226 —
Telex: 31-209 — POB 307/VI

Poslovalnice:

Beograd, Bled, Budva, Brnik, Crikvenica, Celje, Dubrovnik, Herceg-Novi, Izola, Jesenice, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Niš, Novo mesto, Novi Sad, Podgora, Postojna, Poreč, Portorož, Pula, Rabac, Rovinj, Sežana, Skopje, Split, Subotica, Vrsar, Vršac, Zadar, Zagreb

Poslovalnice na mednarodnih mejnih prehodih:

Fernetiči (Sežana), Gradina (Dimitrovgrad), Korensko sedlo (Kranjska gora), Kozina, Ljubelj, Lazaret (Ankaran), Sentilj, Škofije, Vatin (Vršac)

KOMPAS HOTELI:

KOMPAS HOTEL DUBROVNIK (A-kat.)
KOMPAS GARNI HOTEL BLEDE (B-kat.)
KOMPAS GARNI HOTEL LJUBELJ (B-kat.) — KOMPAS MOTEL KRANJSKA GORA (B-kat.) — HOTEL »PANORAMA« LJUBELJ

ZIČNICA »ZELENICA« NA LJUBELJU IN SMUČARSKÉ VLEČNICE NA ZELENICI GOJITVENO LOVIŠČE — PETROVCI v Prekmurju

TURISTIČNE USLUGE — ORGANIZACIJE IZLETOV Z LASTNIMI MODERNIMI TURISTIČNIMI AVTOBUSI — ORGANIZACIJA POČITNIC — IZPOSOJANJE OSEBNIH AVTOMOBILOV (RENTA-CAR) — MENJALNICE — PRODAJA TURISTIČNIH SPOMINKOV IN IZDELKOV LJUDSKE OBRTI — TAKSI SERVIS

KOMPAS

SODELUJE S 3000 POTOVALNIMI URA-DI PO VSEM SVETU — ORGANIZACIJO VAŠEGA OBISKA V JUGOSLAVIJI ZAPUJAJTE KOMPASU!

RODNA GRUDA

revija Slovenske izseljenske matice

November XV. leto Št. 11

IZ VSEBINE:

Sporazumi z ZR Nemčijo so sklenjeni
Janez Zrnec: Maribor in Mariborsko Pohorje
25 let slovenske državnosti
Stoletnica prvega slovenskega tabora v Ljutomeru
Matija Murko: Slovensko javno mnenje '68
Franc Šetinc: Slovenija in Jugoslavija
A. Javornik: Nov gospodarski vzpon
Drago Košmrlj: V senci češkoslovaške krize
Slovenščina v diplomatskih predstavništvi
Peter Breščak: Bogato arheološko poletje na Dolenjskem

NEWS

National SNPJ Days Celebrations by Elsie Culkar

LES NOUVELLES

NOTICIAS

UČIMO SE SLOVENŠČINE

Kultura

Jože Župančič: Naš tretji Kekec
Vila Bled — kulturno središče Slovenije
Ob stoletnici smrti Friderika Barage
Filatelija

Naši po svetu

Ina Slokan: ... a naša beseda, žal, umira

Naši pomenki

Dr. Lev Svetek: Konvencija o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in Švedsko

Otroci berite

Miško Kranjec: Svetlikanje jutra (odlomek)

Humor

Ubogi intelektualci

Slovenski izseljenski koledar 1969

Razveselite svojce in prijatelje z lepim **novoletnim darilom!** Kupite jim zanimivo, vsebinsko in slikovno bogato knjigo SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1969!

Koledar stane 3,00 dolarje ali enakovrednost v drugi valuti, oziroma 37,50 N din.

Izpolnite čimprej naročilnico in jo pošljite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II
Jugoslavija

Važno opozorilo

naročnikom koledarja 1969 v ZDA

Koledar smo poslali v ZDA z letalsko pošto na naslova:

PROSVETA Publications
Slovene National Benefit Society
2657-58 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60623

TIVOLI ENTERPRISES, INC.
6407 St. Clair Avenue
CLEVELAND, Ohio 44103

Ne glede na višje izdatke za letalsko poštnino smo se odločili za ta način pošiljanja zato, da bi ustregli željam številnih naročnikov in jim tako omogočili, da bodo koledar bodisi zase, bodisi za sorodnike in prijatelje prejeli že za božične in novoletne praznike.

POHITITE Z NAROČILI!

Odreži
izpolni
pošlji

Naročilnica

Naročam SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR za leto 1969.

Pošljite en izvod (ali več, vpiši število izvodov) na naslov:

.....
.....
.....

Pošiljam denar ali ček priloženo, po poštni nakaznici, preko banke. Ali — denar pošljem po prejemu koledarja.

(Neustrezno prečrtaj.)

TISKOVNI SKLAD:

Pedro Bizal 6\$, Mary Kenk 1\$, Mary Mahne 1\$, Mary Spik 1\$, Marica Lokar 1\$, Jennie Troha 2\$, Frank Virant 5\$, Jacob Cerar 1\$, Andy Turkman 2,50\$, Cecila Šubelj 2\$, Barbara Slanovec 2\$, Frances Mihelich 1\$, Rose Sajovic 5\$, Anton Trojar 2\$, Helen Arko 2\$, Mary Novak 1,50\$, Krist Stokel 2\$, John Rak 2\$, Josephine Kozina 1\$, Paul Kokol 1\$, Mary Andreas 2\$, Janko Zornik 1\$, Mary Novak 0,50\$ Mary Zajec 2\$, Tončka Garden 3\$, Pavle Kovač 5\$, Jacob Jesenko 1\$, Ema Janc \$\$, Anna Pollock 1\$, Helen Majer 2\$, Rose Vatovec 1\$, Mary, Andy Bozich 10\$, Jennie Korce 1\$, John Chesnik 1\$, Mary Kukar 2\$, Julia Novak 1\$, Angela Zaitz 2\$, Marija Bezenšek 1\$, Ignac Tkalec 1\$, Stanislav Vrhovšek 1 can \$, Albert Krauland 1 can \$, France Bevk 1 avst \$, Ivan Stumpfl 50 Bfr, Matevž Mihelič 50 Bfr, Francka Kovše-Kalan 150 Bfr, Anton Udovč 10 Bfr, Ivan Medvešček 100 Bfr, Benjemin 100 Bfr, Ani Stemberger 50 Bfr, Friderik Toplak 50 Bfr, Neža Mernik 8 DM, Milan Marcijan 3 DM, Josef Jaklič 6 DM, Lojze Trček 2 DM, Maria Schnell 8 DM, Maria Grussemmer 20 FF, Cecilia Vipotnik 20 FF, Franc Filipič 15 FF, Marjan Zuber 10 FF, Anton Gornik 3 FF, Vinko Vodopivec 10 KRS, Jože Cajhen 10,00 ND, John Marinček 20,00 ND, Štefan Šajn 10,00 ND, Stanley Rogers 50,00 ND, Ana Delacrouix 12,50 ND, Elsie Culkar 12,50 ND, Anna Kolar 20,00 ND, Martin Perc 5,00 ND, Mary Kastelic 12,50 ND, Marija Zdolšek 26,45 ND, Ivan Stumpfl 10,40 ND, Andrew Turkman 50,00 ND, Vladimir Durčič 4,20 ND, Jakob Selak 10,00 ND, Frank Novak 30,00 ND, Jože Bizjak 5,00 ND, Franc Kosmač 5,00 ND, Ivan Medvešček 25,00 ND, John Zugich 2\$, Joe Pintar 5\$, J. Torkar 1\$, Anton Logar 1\$, Frank Marolt 1\$, Julia Lemuth 0,50\$, Alex Fujs 1 can \$, Danny Kisel 2 can \$, Frank Kranjc 1 can \$, Louis Klemenčič 2 can \$, Milena Mavko 2 avst \$, Ančka Lavš 3 DM, Miha Zupanc 3 DM, Josef Videc 2 Hfl, Jožefa Globevnik 20 ND, Anton Tratar 5 ND.

Poleg navedenih sta za tiskovni sklad Slovenske izseljenske matice darovala **John ZORNIK iz Detroita** 20\$ in **Fanny STROY iz West Allisa** 21\$ iz zneska provizije, ki jima pripada, kot našima zastopnikoma.

Vsem, še posebno našim zastopnikom, se iskreno zahvaljujemo!

GORENJSKI SLAVČEK

Ali ste že slišali čudovito slovensko opero »GORENJSKI SLAVČEK«, polno narodnih glasbenih motivov in lepih melodij?

Slovenska izseljenska matica

vam jo nudi na dveh long play ploščah. V svojem domu lahko slišite najboljše pevce in orkester ter zbor ljubljanske Opere. Ne zamudite izredne priložnosti. Plošči sta v lepem ovitku z gorskim motivom slikarja Pavlovca na naslovni strani, na ovitku pa je tudi tiskana vsebina opere v slovenskem in angleškem jeziku. Cena za obe plošči je s poštino vred, v stereo tehniki 8,5 USA dolarja ali protivrednost v drugi valuti oziroma dinarjih

Naročila sprejema: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/II.

NAŠ DOM

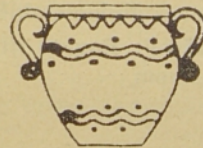
je jugoslovanska revija za praktičnost, lepoto in kulturo stanovanja. Tudi ta revija vam bo pričarala košček vaše domovine, zato si jo izvolite čimprej naročiti.

Revija izhaja enkrat mesečno na odličnem papirju in z barvnimi posnetki in je med svojimi bralci zelo priljubljena.

Naslov uredništva je

NAŠ DOM
MARIBOR, Svetozarevska 14

Celoletna naročnina je 35.—
novih dinarjev (za tujino enkrat več).

DRAGI ROJAKI!

Ali ne bi bilo lepo, ko bi vas vsak teden obiskal prijatelj iz domovine in vam povedal, kaj je novega, kakšne uspehe so dosegli delovni ljudje in kaj jih tare? Vse to in še mnogo drugega zanimivega boste izvedeli, če vpišete svoje ime in naslov v spodnjo naročilnico in jo pošljete na naslov slovenske ilustrirane revije »Tovariš«, Ljubljana, Tomšičeva 3. V kratkem bo prišel vsak teden k vam na obisk.

NAROČAM

ilustrirano
revijo
TOVARIŠ

Ime:

Ulica:

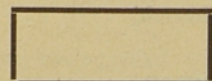
Mesto:

Država:

„Tovariš“
Ljubljana
Tomšičeva 3
Jugoslavija

Letna naročnina je 9,6 USA dolarjev, trimesečna 2,4 USA dol., plačljivo vnaprej na Kreditno banko, Ljubljana, Šubičeva 1, tek. rač. 501-620-7-32000-160 s pripisom »Za revijo Tovariš«

Podpis:

Čitljivo izpolni in odpošlji v pismu

**OB DNEVU REPUBLIKE, 29. NOVEMBRU, ČESTITAMO VSEM
JUGOSLOVANSKIM DRŽAVLJANOM ŠIROM PO SVETU
IN JIM ŽELIMO VELIKO USPEHOV!**

**SPORAZUMI
Z ZR NEMČIJO
SO SKLENJENI**

Razgovori med ZR Nemčijo in Jugoslavijo o zaposlovanju naših delavcev v ZR Nemčiji so uspešno končani. Podpisali so tri pomembne dokumente: sporazum o socialnem zavarovanju, sporazum o zavarovanju za primer brezposelnosti in sporazum o ureditvi zaposlovanja jugoslovanskih delavcev v Zvezni republiki Nemčiji. S tem so bili urejeni odnosi še z zadnjo izmed zahodnoevropskih dežel, kjer se zaposlujejo naši delavci.

Z naštetimi sporazumi so bila rešena naslednja načelna vprašanja: — socialno

zavarovanje zajema zdravstveno zavarovanje za primer nesreče na delu, invalidsko in pokojninsko zavarovanje ter družinsko zavarovanje. V vseh teh vprašanjih so jugoslovanski državljani popolnoma izenačeni z nemškimi. Tudi družinski člani naših delavcev, ki živijo v Jugoslaviji, imajo pravico do zdravstvenega zavarovanja in do otroških dodatkov v breme nemškega zavarovanja.

Zdravstveno zavarovanje enostranskih upokojenecv gre v breme države, katere upokojeneci so, stroški skupnih zavarovanecv pa gredo v breme države, kjer upokojenec živi. S sporazumom je predvideno tudi izplačilo dajatev za primer delavčeve smrti.

S sporazumom o zavarovanju za primer brezposelnosti imajo naši delavci pravico do pomoči ne samo v ZR Nemčiji, temveč tudi ob vrnitvi v Jugoslavijo. Nemška stran je to pomoč, po jugoslovanskih predpisih, dolžna dajati v času šestih mesecev.

Oba sporazuma morata potrditi, ratificirati, še parlamenta obeh držav, za tem pa se bosta lahko uporabljala. To pomeni, da bo preteklo še nekaj časa do uveljavitve.

S sporazumom o zaposlovanju so našim delavcem zagotovljene enake delovne pravice kot nemškim delavcem: zaščita na delu ter sodna in upravna zaščita pravic iz delovnega odnosa.

Obširneje bomo o vseh treh sporazumih poročali v prihodnji številki Rodne grude.

MARIBOR IN MARIBORSKO POHORJE

JANEZ ZRNEC

Na današnjem potovanju se bomo mudili v Mariboru in njegovi okolici, saj Maribor kot drugo največje mesto v Sloveniji zasluži, da mu posvetimo podroben ogled.

Ko so bili naši kraji še rimska provinca, je na kraju, kjer stoji današnji Maribor, stala majhna nepomembna vojaška trdnjavnica, ki je nadzorovala plovbo ladjevja po Dravi. No, od kod pa ladjevje? Res, Rimljani so imeli na Dravi pravcato tovarno floto, ki je vozila pohorski granit od obronkov Pohorja, kjer so bili kamnolomi, pa do rastočega mesta Petovie, kjer je bil kamen glavni gradbeni material. Po razsežnostih se takratna mariborska naselbina s Petovio še primerjati ni mogla. Kot mesto se prvič omenja v prvih desetletjih dvanajstega stoletja in sicer ga listine imenujejo Marchburg, kar pomeni obmejno trdnjavo. V dveh stoletjih se je ta trdnjavnica razmahnila v pravcato srednjeveško mesto, kjer so živeli obrtniki in trgovci, kjer je bil sedež fevdalne gosposke in obenem tudi upravno središče Dravske doline. Že lokacija starega prvotnega mesta pa nam izpričuje, da je Maribor bolj kot obrtniško središče gospodarsko uspeval zaradi plovbe po Dravi. Mesto se je prvotno stiskalo na levem bregu reke, ob vodi pa so bila ogromna skladišča in seveda sidrišča za več sto rečnih barčic. Res je, dnevno je plulo mimo Maribora okrog tisoč ladjic in splavov. Tudi mlinarji so prišli na svoj račun. Tu so noč in dan mleli dravski mlini, podobni, kot jih zasledimo le še v Pomurju. Plavali so namreč na vodi. Zadnji mlin je izginil leta 1908.

Skladišča so bila predvsem namenjena lesu s Pohorja, ki so ga s splavi vozili prav v Srbijo, pohorski granit pa je zaradi teže in težav pri transportu precej nazadoval.

Velik del srednjeveškega prebivalstva je tako preživljala Drava, zato je o njej in splavarjenju še danes živih toliko ljudskih pripovedk. Morda bi plovba po Dravi še danes uspešno konkurirala železnici, vendar je nemogoča, saj je na dravskem toku precej hidroelektrarn. V spomin na splavarstvo še v današnjih časih prirejajo turistično rancarijo, plovbo po Dravi za turiste.

Kot vsa srednjeveška mesta je tudi Maribor pustošila kuga. Najhujša je bila takrat, ko je morila po vsej severovzhodni Sloveniji, zlasti okrog Ptuja. Na te žalost-

ne čase nas v Mariboru spominja kužno znamenje, delo kiparja Štrauba, v okolici pa je teh znamenj še več.

Tudi Turki so se mesta lotili. Najtrša je predla Mariborčanom, ko je sam sultan Sulejman II. pripeljal pred Maribor sto tisoč vojakov. Mariborčani so bili hrabri, imeli pa so tudi precej sreče. Listine vedo povedati, da so vrli meščani mariborski pod poveljstvom sodnika Krištofa Wildenreinerja Turke pošteno nasekali.

Na koncu sedemnajstega stoletja je mesto preskočilo mestno obzidje. Preskočilo je celo reko Dravo in se začelo razvijati tudi na njenem desnem bregu. Potreben je bil most, da je povezal oba bregova, ta pa je nekoliko porušil skladnost stare mestne četrti, Lent imenovane. Še huje kviri to staro podobo mesta današnji železobetonski most.

Med drugo svetovno vojno je mesto utrpelo hud nemški pritisk, saj je skušala Nemčija Štajersko prikazati kot popolnoma nemško pokrajino. Prebivalstvo se je temu močno upiralo, vojna je v samem mestu zahtevala mnogo žrtev, padlih v bojih na Pohorju, ali umrlih v koncentracijskih taboriščih.

Maribor danes

Današnji Maribor je moderno mesto, po številu prebivalstva in po razsežnosti drugo v Sloveniji, saj šteje okrog 110 tisoč prebivalcev. Danes se mesto ne stiska več samo ob Dravi, ampak se širi na vse strani Dravskega polja, sega že do obronkov Pohorja. Le v starem delu še zasledimo ostanke preteklosti, ozke ulice in bogate fasade hiš. Mesto štejemo med najmočnejše industrijske centre Slovenije, saj je večina prebivalstva zaposlena prav v industriji. Če se peljemo z železnico, vidimo v predmestju največjo mariborsko tovarno TAM, kjer izdelujejo raznovrstne tovarnjake za doma in za izvoz. Malo dalje teče progata tesno ob Metalni, tovarni dvigal in drugih kovinskih konstrukcij. Nadalje naj od največjih omenim še Tekstilno tovarno in tovarno Zlatorog, kjer izdelujejo raznovrstna čistilna sredstva, od mila do raznih šamponov. Ko si ogledujemo mariborsko gospodarstvo, ne smemo prezreti raznih lesnih podjetij, skladišč in predelovalne industrije, saj so pohorski gozdovi obsežni

in nudijo skoraj neizčrpen vir surovin. Na dravskem polju redijo raznovrstno živino. In žlahtna kapljica! V bližini so Gorice, tam je grozdje in drugo sadje, zato je v Mariboru tudi tovrstna industrija. Seveda je to le nekaj, če bi naštevali vse obrate, bi bilo preveč.

In še Maribor za turiste. Prenočišče je v hotelih dovolj pa tudi v privatnih sobah, prav tako je z gostilnami in restavracijami, kjer dobite raznovrstna jedila, od običajnih pa tja do krajevnih specialitet. Prosti čas lahko preganjate v kinematografih ali v gledališču, seveda pa ima mesto v mestnem gradu urejen bogat muzej, kakršnega vidite le redkokje. Nedvomno je najbogatejša zbirka v grajski orožarni.

Pa še zveze. Iz Ljubljane je 135 km, blizu je obmejni prehod v Šentilju, ceste vodijo na vse strani. Če ne potujete z lastnim vozilom, so na voljo avtobusne linije, pogoste na razne kraje, pa tudi železniške zveze. Kot je videti, vam v Mariboru ne bo sile.

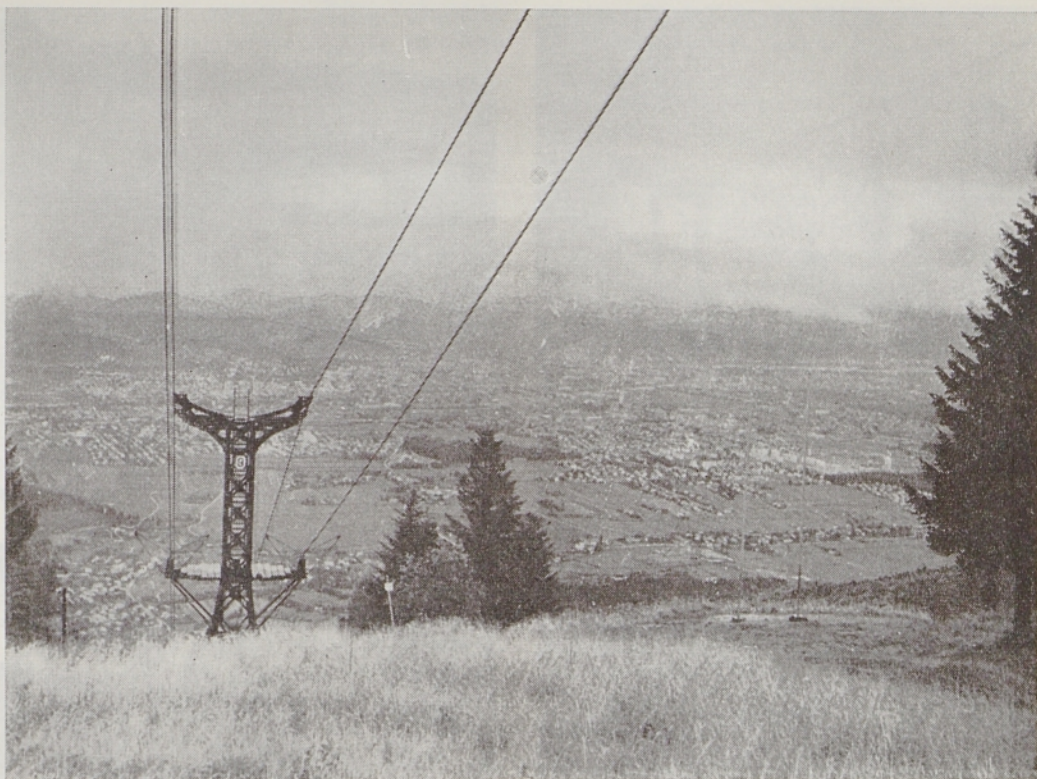
Okolica in seveda Pohorje

Ravnina in spet ravnina. Seveda ne povsod. Na obzorju se dviga precejšnje hribovje, pod njim pa so valoviti griči, čez in čez posajeni z vinsko trto. Jeseni zaropčejo po gričih klopotci, zdaj pa jih vidimo celo po samem mestu.

Sedem kilometrov od mesta je skoraj osem kilometrov dolgo jezero, nastalo za jezom hidrocentrale Mariborski otok. Tu je prostor za vodne športe od plavanja, veslanja, jadriranja, tja do vodnega smučanja in seveda ribolova. Na bregu je tudi camping in pa počitniške hišice, največji objekt pa je motel Jezero. Bregovi ožive zlasti v vročih poletnih mesecih, ko se pol Maribora koplje v hladni vodi, jeseni pa pridejo na svoj račun ribiči.

Da se ne bi preveč oddaljili od mesta, bomo skočili le še na Pohorje, ki je tokrat Mariborsko. V Sloveniji verjetno ni bolje urejenega planinskega turističnega kraja kot prav »toto« Pohorje. Nanj vas v petnajstih minutah potegne gondolska žičnica, ena izmed prvih v Sloveniji, saj je začela obratovati kmalu po letu 1960. Žičnica vozi vsak dan, vsako uro, od sedmih zjutraj pa do enajstih zvečer v sezoni. Ustavimo se prav pri hotelu Bellevue, natančneje v njem, saj iz postaje stopimo le skozi vrata

Ulica v starem delu Maribora (spodaj)
Pogled na Maribor s Pohorja (desno)

Dvorišče mariborskega gradu (zgoraj)
Glavni trg v Mariboru (desno)

Rokokojsko stopnišče v mariborskem gradu

Železničarski dom na Pohorju

Hotel Bellevue in zgornja postaja vzpenjače

Vrsta tovornjakov iz Tovarne avtomobilov Maribor, pripravljenih za izvoz

Vse fotografije: Janez Zrnc

in že smo v restavraciji. S ploščadi je lep pogled avzdol v Dravsko dolino in na celotno mesto Maribor. Od tu nas vodi asfaltirana cesta skozi gozdove, mimo razvalin prastarega gradu Bolfenk. Ob njem opozarjajo napisi na odcepe k raznim planinskim domovom in hotelom, od katerih sta najrazkošnejša Železničarski in Poštarski dom, seveda za Bellevuejem, ki je daleč najdražji. Skoraj vse delovne organizacije Maribora in okolice, so zgradile tu svoje počitniške domove, kamor potem zahajajo delavci na dopust zastonj ali za male denarje. Mariborsko Pohorje pozna dve sezoni: ko mine ena, se začne druga. V kopnem hodijo po gozdnih stezah planinci, saj se tu začne Slovenska planinska transverzala, ki potem vodi po vseh slovenskih planinah in se konča v Kopru. Pozimi je tu raj za smučarje, saj so urejene smučarske proge za začetnike in za vrhunske smučarje. Naj še omenim, da poteka tu vsako zgodnjo pomlad mednarodno smučarsko tekmovanje za ženske FIS-A.

Še kaki dve uri je do planinske kočice pri Arehu, poleg nje pa stoji stara cerkva posvečena istemu svetniku. Tu se Mariborsko Pohorje konča, oziroma prehaja v Lovrenško in Ruško, o tem pa podrobneje kdaj drugič.

Nova mednarodna posojila

V začetku oktobra se je vrnil iz Združenih držav Amerike podpredsednik zveznega izvršnega sveta Kiro Gligorov, ki je vodil našo delegacijo na letni skupščini Mednarodnega monetarnega sklada in Mednarodne banke za obnovo in razvoj. Po vrnitvi je uredniku Tanjuga pojasnil nekatera vprašanja, ki so se na skupščini pojavljala, še posebej pa vprašanja, ki se tičejo ugoslovanskih posojil pri omenjeni banki. Jugoslavija je Mednarodni banki za obnovo in razvoj predložila načrte za gradnjo moderne cestne mreže v Jugoslaviji in zaprosila za potrebne kredite. Hkrati smo predlagali tudi posojilo za nadaljnjo modernizacijo naše industrije. Jugoslovanski predstavniki so povsod naleteli na veliko razumevanje in podporo. Doslej je dobila Jugoslavija od te banke že za 340 milijonov dolarjev dolgoročnih posojil za modernizacijo železnic, za elektrogospodarstvo idr. Med bivanjem v ZDA je Kira Gligorova sprejel tudi predsednik Johnson.

25 let slovenske državnosti

V Kočevju so se 3. oktobra zbrali nekdanji odposlanci kočevskega zbora in drugi gostje, da bi proslavili petindvajsetletnico zbora, ki je utemeljil slovensko državnost. Slavnostni govor na zborovanju je imel predsednik republiške skupščine Sergej Kraigher. Analiziral je dogodke ob začetku druge svetovne vojne, ustanovitev Osvobodilne fronte in vstajo slovenskega naroda, pa dogodke na kočevskem zboru, ki je postavil državno-pravne temelje slovenske države. Za sklepe in politiko tega zbora je jamčila narodnoosvobodilna vojska, za kmečkimi punti prva slovenska vojska v zgodovini, ki jo je ustvarilo tako rekoč goloroko slovensko ljudstvo.

Nato je predsednik Kraigher govoril tudi o razvoju Slovenije in Jugoslavije v povojnih letih in med drugim dejal: »Povojni razvoj v okviru Jugoslavije je Sloveniji omogočil, da je dosegla raven gospodarsko in kulturno bolj razvitih srednjeevropskih dežel. Povojna stopnja rasti narodnega dohodka v Sloveniji je, na primer v obdobju 1948—1964, ko je bila 7,9 odstotka in v obdobju 1953—1966, ko je znašala 8,9 odstotka, daleč preseгла predvojni tempo rasti, ko se je narodni dohodek v obdobju 1923 do 1939 povečal letno komaj za 1,9 odstotka. Narodni dohodek na prebivalca se je v dvajsetih povojnih letih povečal tako, da je bil triinpolkrat večji od narodnega dohodka na prebivalca v letu 1947. Tak razvoj je omogočil, da ustvarja slovensko gospodarstvo danes približno tolikšen narodni dohodek na prebivalca, kot ga imata Italija ali Avstrija. Po ocenah naših strokovnih institucij je znašal narodni dohodek v letu 1965—1966 v Sloveniji okoli 900 dolarjev na prebivalca, v Avstriji leta 1965 970 dolarjev, v Italiji pa istega leta 880 dolarjev.« Sergej Kraigher je izvajanja o gospodarskih dejavnostih zaključil z ugotovitvijo, da se je z razvojem gospodarstva znatno razširila tudi podlaga za razvoj negospodarskih dejavnosti in še posebej za razvoj kulture.

Predsednik slovenske skupščine je govoril še o vlogi Slovenije v jugoslovanski skupnosti, o razvoju krepitve samoupravljanja ter o položaju našega delovnega človeka. V zvezi z napadi varšavske peterice in grožnjami njeni neodvisnosti pa je po-

novno poudaril načela splošne obrambe vsega ljudstva v primeru napada ali vdora v našo državo.

Stoletnica prvega slovenskega tabora v Ljutomeru

Ljutomer, prijazna prleška metropola sredi vinorodnega gričevja in muropoljske nižine, je bil 6. oktobra prizorišče velikega slavlja — stoletnice prvega slovenskega tabora. Jubilejne prireditve ob tej priložnosti so se na zgodovinskem taborskem mestu udeležili razen najvišjih družbeno-političnih predstavnikov socialistične republike Slovenije tudi desetisoči občanov iz bližnje in daljne okolice Ljutomera, iz vseh predelov Slovenije ter prav tako s Koroške, Primorske in Slovenske Benečije.

Poseben poudarek velikemu ljudskemu slavju so dale številne razstave in znanstveno zborovanje slovenskih zgodovinarjev, ki so v svojih referatih obširno osvetlili taborska dogajanja na Štajerskem ter drugod po Sloveniji.

Prvi slovenski tabor leta 1868 v Ljutomeru je upravičeno zapisan z zlatimi črkami v novejšo zgodovino slovenskega naroda. V močno zatirani slovenski Štajerski, kjer je bilo na slehernem koncu čutiti gospodarski in raznorodovalni nemški pritisk avstroogrske vladavine, je narodnostno gibanje zaživelo že po letu 1848. Rodoljubni izobraženci so budili in utrjevali narodno zavest v kmečkih vrstah, širili so tisk v materinskem jeziku in organizirali prve skromne prireditve. Po padcu proslulega Bachovega režima se je narodno-buditeljska dejavnost še bolj razmahnila. Velikega pomena so bile za osveščanje štajerskih Slovencev med Muro in Dravo po češkem vzoru organizirane kulturne prireditve ali »besede« (Ljutomerska leta 1863 in malonedeljska leta 1867). K organiziranejšemu narodno-prosvetiteljskemu delovanju pa so posebej navajale tudi na Štajerskem organizirane čitalnice, med katerimi je treba opozoriti tudi na ljutomersko. Idejo o velikem ljudskem zborovanju na prostem, o taboru so prvi uresničili Ljutomerčani. V vabilu, ki ga je podpisalo 20 uglednih kmetov in šolancev iz Ljutomera in okolice, so podpisniki jav-

no izrazili željo, »da bi se zopet enkrat pod milim nebom, kakor naši očetje pred 1000 leti pod košatimi lipami, pogovorili in posvetovali, česa nam je zdaj v današnjem času najbolj treba, kaj nam je najbolj krepko od vlade zahtevati«.

Po temeljitih pripravah je 9. avgusta 1868 prišlo do organizacije prvega slovenskega tabora v Ljutomeru. Udeležilo se ga je okrog 7000 štajerskih Slovencev, ki so se jim pridružili še predstavniki iz drugih predelov in mest Slovenije. Zelo številno so bili na ljutomerskem taboru zastopani tudi prekmurski Slovenci, ki so živeli pod hudim pritiskom ogrske fevdalne gospode, brez možnosti uveljavljanja svojih osnovnih narodnostnih pravic.

Udeleženci tabora, ki je izzvenel v prvomnožično slovensko politično manifestacijo, so v sprejeti resoluciji zahtevali polno uveljavitev slovenskega jezika in prav tako nacionalno-upravno združitev oziroma zedinjeno Slovenijo.

Slavnostni govor na proslavi je imel Edvard Kardelj, za tem pa je bil na vrsti množičen telovadni nastop, kakršnega Ljutomer še ni doživel. Ljutomerčani pa so ta dan organizirali tudi velike konjske dirke za republiško prvenstvo in s tem ponovno potrdili tradicijo tega športa v tem kraju.

Proslava stoletnice prvega slovenskega tabora v Ljutomeru bo zato mnogim udeležencem ostala še dolgo v spominu.

F. S.

Pozdrav Slovencev v Urugvaju

Proslave 100-letnice prvega slovenskega tabora v Ljutomeru in slovesnega sprejema ob tej priložnosti se je udeležil tudi blagajnik Prvega slovenskega prekmurskega društva v Montevideu, Janez Kuhar s soprogo. G. Kuhar je med sprejemom izročil članu sveta federacije in pokrovitelju ljutomerske proslave pozdrave slovenske kolonije v Urugvaju. Tov. Kardelj se je uglednemu gostu zahvalil za pozdrav in ga naprosil, da sporoči tople želje in prisrčne pozdrave vsem članom slovenske izseljenske kolonije v daljnem Urugvaju, kamor se po trimesečnem bivanju v rodnem Prekmurju vračata zakonca Kuhar.

SLOVENSKO JAVNO MNENJE 1968

MATIJA MURKO

Na visoki šoli za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani deluje od konca leta 1966 Center za raziskovanje javnega mnenja. Doslej najobširnejša raziskava, ki jo je Center opravil, nosi naslov Slovensko javno mnenje 68, ki je kot mnenjska raziskava problemsko izredno široko zastavljena. Vzorec za raziskavo Slovensko javno mnenje 68 je sestavljalo 2475 ljudi v sto krajevnih enotah, ki so vključevale nad dvesto krajev po vsej Sloveniji, enakomerno porazdeljeni po področjih glede na gostoto prebivalstva. Tako so bile v raziskavi zastopane vse skupine Slovencev — od kmetov do inteligence, od Štajercev do Primorcev.

Pri izboru vprašanj za anketo je Center ravnal kar se da skrbno. Že v začetku so naprosili vrsto ustanov, vodstev, posameznikov in delovnih kolektivov, da sodelujejo pri zbiranju in izbiranju problemov. Tako je Center dobil več kot sto konkretnih predlogov, ki so se vrstili od lokalnih in osebnih problemov do obče družbenih. Na tej osnovi so seveda opravili primerno selekcijo in pripravili vprašalnik Slovensko javno mnenje 68.

Uvod v raziskavo je predstavljalo vprašanje: Vsi vemo, da si ljudje želijo sreče, zdravje in mir. Kaj pa si vi poleg tega še želite? Dobra polovica Slovencev si želi povečati svoj življenjski standard, nato pa sledijo želje po uspehu pri delu in napredovanju v službi, po boljših odnosih med jugoslovanskimi narodi, po večjih možnostih za šolanje in izobraževanje itd. Samo dobra desetina vprašanih nima nobenih posebnih želja.

Slovenci zelo prizadevno spremljajo razvoj svojega gospodarstva in zato so bili odgovori na vprašanje: Kaj bi morali predvsem storiti, da bi bolje gospodarili in hitreje razvijali naše gospodarstvo? — zelo življenjski. Kar 68 odstotkov jih je odgovorilo, da je treba na odgovorna mesta postaviti dobre strokovnjake in povečati njihovo odgovornost, poleg tega pa jih skoraj polovica meni, da bi morali hitreje uvajati najmodernejše stroje in tehnologijo pa tudi klicati na odgovor vse voditelje, ki delajo napake in izigravajo družbene interese.

Nekaj se jih zavzema za kooperacijo in druge oblike poslovnega in proizvodnega

sodelovanja med podjetji ter za izpopolnitev gospodarskega sistema in planiranja.

Zelo zanimiva je analiza odgovorov na vprašanje, kdo bi predvsem moral poskrbeti, da bi se v Sloveniji odpravili pogloblitni problemi v gospodarstvu, šolstvu, zdravstvu, otroškem varstvu in pri pokojninah. Ti odgovori v celoti odsevajo zavest o decentralizaciji na celi vrsti področij, celo pri tistih dejavnostih, ki so doslej bile vedno skozi zgodovino poverjene državi. Zato si natančneje ogledmo strukturo odgovorov: gospodarstvo je problem, ki naj ga rešujejo delovne organizacije (30,42 odstotkov odgovorov) in republika (24,28 odstotkov); za šolstvo naj bi prevzela skrb republika (39,15 odstotkov) in občina (29,73 odstotkov); zdravstvo naj bi bilo v prvi vrsti zadeva republike (47,91 odstotkov) in federacije (15,59 odstotkov); otroško varstvo naj bi bil predvsem problem občine (46,33 odstotkov) in republike (22,58 odstotkov) — in celo pri vprašanju pokojnin navajajo Slovenci na prvem mestu republiko (45,77 odstotkov) in šele za njo federacijo (37,89 odstotkov odgovorov).

Jugoslavija je država z izredno velikimi razlikami med razvitimi in nerazvitimi področji. V zvezi s tem so raziskovalci postavili vprašanje, kako naj bi se v prihodnje razvijali družbenogospodarski odnosi med razvitimi in manj razvitimi republikami v Jugoslaviji. Skoraj polovica anketiranih se je odločila za odgovor, ki navaja, da bi morali manj razviti ob pomoči jugoslovanske skupnosti sami skrbeti za svoj nadaljnji razvoj.

Ker živi mnogo naših rojakov zunaj meja naše domovine, je bilo v anketi tudi vprašanje: Ali smo Slovenci dovolj povezani s svojimi rojaki v zamejstvu (Italija, Avstrija)? Več kot polovica vprašanih je, odgovorila, da smo z njimi dovolj povezani, saj storijo naša oblast in organizacija vse, kar je potrebno pa tudi odprta meja rešuje večino problemov. Vsak deseti Slovenec pa meni, da smo premalo povezani in da zamejski Slovenci z naše strani ne dobijo dovolj politične pomoči pri obrambi svojih nacionalnih pravic.

V Sloveniji je sedaj zelo aktualna gradnja avtomobilske ceste Nova Gorica—Ljubljana—Maribor. V Bosni in Hercegovini so bili razpisali ljudsko posojilo za zgraditev

modernih cest v tej republiki, na katerega je bil odziv zelo velik. Na vprašanje, ali naj tudi pri nas razpišemo takšno posojilo, je pritrdilno odgovorilo kar 66,50 odstotkov Slovencev, medtem ko jih je to možnost odklonilo 19,59 odstotka.

Mnogo naših rojakov odhaja na delo v tujino. Zato je bilo postavljeno tudi vprašanje, kateri so pogloblitni vzroki za to. 66,38 odstotkov anketiranih je odgovorilo — da bi si izboljšali življenjski standard (boljše stanovanje, večji avto, vikend ipd.), 59,63 odstotkov — da bi si z zaslužkom ustvarili osnovne pogoje za življenje (stanovanje, stroji, orodja...), 53,13 odstotkov — doma se ne morejo zaposliti; da pa odhajanje na tuje ni političen problem, dokazuje le 5,93 odstotkov odgovorov — zaradi prepričanja, da so možnosti za razvoj posameznika v družbi s prevladujočo zasebno lastnino (kapitalizem) in večstrankarskim sistemom mnogo ugodnejše.

Ko so se Slovenci odločali, kateri državniki so največ storili za svetovni mir ter enakopravne odnose med narodi, so navedli na prvem mestu Tita (82,62 odstotkov), nato pa Johna Kennedyja (43,14 odstotkov), za temad vema pa je papež Pavel VI in nekateri drugi državniki.

Da je vprašanje človeške vzajemnosti eno izmed tistih, s katerimi se Slovenci mnogo ukvarjajo, dokazujejo odgovori na vprašanje: Krvodajalstvo je pomembno človeško dejanje, ki rešuje življenja. Ali bi tudi vi darovali kri? 49,13 odstotkov je odgovorilo, da bi jo darovalo, 18,88 odstotkov pa jih je izjavilo, da so jo že darovali in jo še bodo. Samo 8,08 odstotkov vprašanih je vztrajalo pri tem, da krvi ne bi darovali.

Prav tako se je velika večina Slovencev pozitivno opredelila do presajanja srca kot najnovejšega kirurškega posega za reševanje človeških življenj. Kar 79,83 odstotkov bi pristalo na to, da bi po smrti presadili njihovo srce drugemu človeku, če bi mu s tem rešili življenje in samo 8,44 odstotkov vprašanih je to možnost zavrnilo.

To je le nekaj podatkov iz obsežne raziskave Slovensko javno mnenje 68, ki jo bo Center za raziskovanje javnega mnenja redno ponavljal. Da so bili tudi anketiranci s to raziskavo zadovoljni, dokazuje njihova pripravljeno, da bi tudi v prihodnje sodelovali pri podobni anketi.

Joe Pintar in Jacob Poljansek, prvi iz South, drugi iz North Dacote, med obiskom v Sloveniji

Toni Svelc, eden izmed letošnjih vodij skupin iz ZDA

Marjan, Ivan in Ana Stonich iz Puebla, Col., ki so bili na počitnicah na Božič vrhu pri Metkii. 10 let so v ZDA, odslej jih bo redno obiskovala Rodna gruda

REDKA OBISKOVALCA IZ SEVERNE IN JUŽNE DAKOTE

Iz teh ameriških držav le redko srečamo rojaka, ki je na obisku v Sloveniji, saj so se v njih naseljevali le posamezni Slovenci, ki so se po večini ukvarjali s kmetijstvom. Zato pa smo biti tem bolj veseli obiska Jožeta Pintarja iz Ralpa v South Dakoti in Jacoba Poljanška iz Readerja v North Dakoti. Že od leta 1917 ju družiti tesno prijateljstvo. Jacob Poljanšek je bil po zadnji vojni že šestkrat v starem kraju, letos pa se mu je posrečilo pregovoriti prijatelja Jožeta, da se je še on podal na dolgo pot čez ocean, in to po 58 letih. To je njegova prva vrnitev v rodni kraj. Za potovanje pa sta si izbrala september, ker je bil Joe zaposlen na farmi in je moral še pospraviti poljske pridelke. V treh tednih, kolikor sta ostala v Sloveniji, si je Joe hotel ogledati čimveč. S sorodniki je Jacob med prejšnjimi obiski že večkrat prekrižaril Slovenijo, zato pa je moral Joe letos zelo pohiteti. Seveda je Joe Pintar obiskal rojstni kraj Studeno nad Železniki, kjer živi še njegov bratranec, sorodnike na Vačah, bil je na Ljubljanskem gradu ter seveda na Bledu, Vršiču, v Trenti in v Kamniški Bistrici. Te kraje je videl prvič v svojem življenju. Komaj petnajstletnemu je mati poslala vozno karto za Ameriko. Marca 1910 je pripotoval k njej in očimu v Frontenac, Kansas. Tu pa so ostali le teden dni, nakar so se preselili v Ralph v South Dakoto, kjer živi Joe še danes. Prvotnemu »homesteadu« so dokupovali zemljo in danes meri farma 2800 akrov. Na njej prideluje pšenico in redi 225 krav ter 100 telet. S trpkostjo se spominja hudih časov, zlasti gospodarske depresije v tridesetih letih. Vsa leta pa mu je bila v največjo oporo mati, ki jo je zelo ljubil in spoštoval. Umrla je leta 1959 in še vedno žaluje za njo. Z materjo sta vedno govorila slovensko, zato tudi Joe še po skoraj šestih desetletjih lepo in tekoče govori materin jezik, kot da Selške doline nikdar ne bi zapustil. Vse življenje se je pridno izobraževal in bral, angleške in slovenske knjige. Svetinova »Ukana«, ki je pred nedavnim izhajala v chicaški »Prosveti«, mu je bila tako všeč, da je želel kupiti knjigo v Ljubljani. Žal pa je razprodana in je v

ponatusu. Naročil je, da mu jo moramo poslati, in še več knjig, ki opisujejo narodnoosvobodilno vojno. Zanimal se je za življenje pri nas, za samoupravljanje, ker se ni mogel načuditi napredku, ki ga je srečal na vsakem koraku. Želel je še obiskati kako tovarno, toda zmanjkalo mu je časa.

Še to nam je povedal, da ima zelo rad Rodno grudo, ki jo prebere od prve do zadnje strani, in podaril je še pet dolarjev za tiskovni sklad.

Čeprav živita Joe in Jacob vsak v drugi državi, sta oddaljena le kakih 40 km in se često obiskujeta, še česče pa sta v telefonski zvezi. Jacob Poljanšek, ki je velik šaljivec, nam je hudomušno zaupal, da je zbežal v Ameriko, ker se ni maral tepsti za Franca Jožefa, češ, da je že prestar, Franc Jožef namreč. Zibelka mu je tekla v Poljanah nad Kamnikom. Letos 18. julija je izpolnil 80. leto, jubilej pa je slavil šele v septembru v restavraciji Planika v Kamniku, kamor je povabil vse svoje sorodnike in prijatelje.

Jacob Poljanšek je prišel v Ameriko leta 1913, in sicer v Waukegan, Illinois, kjer je do leta 1917 delal v tamkajšnji tovarni žice, kakor mnogi naši rojaki, ki so se naselili v tem kraju. Delo pa je bilo tako težavno, da ga ni zmozel in je zbežal. Znanec John Dacar ga je povabil, naj pride v South Dakoto in naj začne kmetovati, kar je tudi storil. Ko je bil še doma v Poljanah, se je oženil z vdovo, ki je imela sina. Po sedmih letih sta oba prišla za njim v South Dakoto. Tudi Poljanšek je na farmi v glavnem prideloval pšenico. Leta 1951 je farmo opustil in se preselil v Reader v North Dakoto. Od leta 1954 pa je že v pokoju. Često ga obišče Joe Pintar, zlasti pa takrat, kadar mu Jacob po telefonu sporoči, da bo za kosilo skuhal pravi kranjski ričet. Takrat po domače pokramljata, se spominjata dobrih in slabih časov, odslej pa bosta skupno obujala tudi spomine na lepe, toda prekratke dni, ki sta jih skupaj preživela v starem kraju. Želimo jima še veliko let, zdravja in da bi še večkrat skupaj privandrala v domači kraj!

Mila Senk

KRITIKA IN MNENJA

Slovenija in Jugoslavija

Daniel Božič, naš rojak, ki živi sedaj v Montrealu, nam je poslal daljše pismo, v katerem kritično razmišlja o enakopravnosti Slovenije v okviru Jugoslavije. Pravi, da ne dvomi v to, da Slovenci v Jugoslaviji niso bili še nikdar tako enakopravni, kot so zdaj. Vprašuje se le, če so povsem enakopravni. Vprašanje utemeljuje z nekaterimi sestavki, objavljenimi v slovenskih časnikih v domovini, ki so obravnavali nekatere negativne pojave v odnosih med Slovenijo in federacijo.

Naš rojak iz Kanade pravi, da je v tujini čedalje manj načrtnega podpihovanja, češ da Slovenci v Jugoslaviji niso enakopravni. Bilo pa bi ga še manj, če bi Rodna gruda odgovorila na nekatera vprašanja, ki jih zastavljajo izseljenci. To so vprašanja o izrabljenosti in starosti slovenske industrije, o velikem prispevku Slovenije federaciji, o neenakopravnosti slovenskega jezika v vojski itd.

K vprašanjem Daniela Božiča se bomo še vrnili. Uvodoma naj poudarimo predvsem to, da nas izredno veseli odkritost, s katero se naš rojak obrača na uredništvo Rodne grude. Verjamemo mu, da je iskreno prizadet ob vprašanih žitja in bitja slovenskega naroda, ki mu pripada. Zato so njegova kritična razmišljanja dobrodošla. Vsak naš rojak, najsi živi na kateremkoli kontinentu, ima vsekakor pravico in dolžnost zanimati se za usodo svojega naroda in prispevati k njegovemu napredku. Če so takšna prizadevanja bronamerna, in Božičeva nedvomno so, jih moramo biti v domovini veseli.

Ali je Slovenija povsem enakopravna?

Če bi bila Slovenija v Jugoslaviji povsem enakopravna, potem to ne bi bila več tema razprav, niti tema pogovora z Danielom Božičem. Zastavlja se le vprašanje v odnosu do koga ni povsem enakopravna?

Težko bi bilo pristati na trditev, češ da je Slovenija v neenakopravnem položaju v odnosu do katerega izmed jugoslovanskih narodov, ker to ne bi ustrezalo resnici. Enakopravnost, ali boljše samoupravnost slovenskega in drugih jugoslovanskih narodov je še zmerom preveč okrnjena z oblastjo države. Zato gredo zdaj prizade-

vanja v tej smeri, da bi federacija kot centralistična država; oblast, še hitreje prenašala nekatere pomembne pristojnosti na republike, občine in delovne organizacije. Gre za takšna vprašanja, kot so določanje virov dohodka, zakonodaja in druga. Skratka, o presežku dela naj odloča tisti, ki ga ustvarja. Potem bo federacija postajala čedalje bolj samoupravna skupnost enakopravnih jugoslovanskih narodov, ki bo zadržala pristojnosti samo v okviru svobodno izražene volje suverenih narodov, in vedno manj državna oblast, ki razpolaga z delom presežka dela.

Daniel Božič pravi, da Slovenija veliko daje za razvoj Jugoslavije, malo pa dobi. »Vse gre dol, Sava teče navzdol, nazaj ne pride nič... V Sloveniji je zelo težko najti kak pameten projekt, ki ga je financirala federacija...«

V preteklosti, ko se je ustvarjen denar stekal v centralno blagajno, je Slovenija res dajala več, kot pa so ji vračali. Iz osrednjih skladov so se gradili tudi veliki objekti v Sloveniji, kot na primer Litostroj in drugi, a še več je bilo potreb v nerazvitih republikah, ki jih je edinole industrializacija lahko potegnila iz nepopisne zaostalosti. Pri tem je v razmerah centralističnega, administrativnega sistema nastalo tudi precej »političnih« tovarn. V tem času se je zaostrijo tudi vprašanje starejše industrije, ki se nekaj časa ni normalno amortizirala.

Zdaj federacija nima več pomembnejših skladov, s katerimi bi posegala v gospodarstvo, investirala in podobno. Obstaja le še sklad za pomoč manj razvitim republikam in krajem, v katerega prispeva tudi

Nesporazum je potemtakem v tem, da nekateri še zmerom mislijo, kako da je blagajna federacije polna denarja za nove tovarne, javne objekte itd. V resnici se je njen delež v narodnem dohodku zmanjšal na manj kot 15 odstotkov. To je v poglavitnem denar za obrambo, zunanjo politiko in za poslovanje zveznih organov. Z veliko večino narodnega dohodka razpolagajo republike, občine in predvsem delovne organizacije.

Drugo je vprašanje bančnih sredstev. Banke poslujejo po načelih poslovnosti: denar posodijo tistemu, ki ponuja ugodnejše pogoje. Če Slovenija ne uspe s kakšnim projektom, to ni nujno zato, ker bi

bila v neenakopravnem položaju z drugimi, temveč zato, ker so bile ponudbe drugih ugodnejše. Edina izjema je ostanek nekdanjega državnega kapitala, ki je še do 1970. leta vezan na nekatere z zakonom določene objekte v posameznih republikah. Po tem letu bo tudi ta denar moral svobodno krožiti po načelih bančne oziroma gospodarske poslovnosti.

Slovenska državnost je mlada

Zaradi usodne podrejenosti tujcu v preteklosti se tudi še dandanašnji pogosto obnašamo preveč obrambniško: več govorimo o tem, kaj nam jemljejo, kakor o tem, česa premalo ustvarimo. Enakopravnost slovenskega naroda je v veliki meri odvisna tudi od nas samih, od naše ustvarjalnosti, od naše odprtosti v svet. Znana in preizkušena je resnica, da narod, ki se zapira v svoje ozke meje, stagnira ali celo nazaduje. Pri tem nujno pozabi na svoje ustvarjalne možnosti, na svoje, da tako rečemo, dragocene rezerve.

Slovenski narod si šele gradi svojo državnost, čeprav je njene temelje postavil že pred 25 leti na kočevskem zboru. Njena rast pa ni odvisna samo od tega, kako jo zapišemo v ustavo in zakone, temveč tudi od tega, kako se krepi v zavesti ljudi. Slovenija je bila do druge svetovne vojne le banovina, samo pokrajina v Jugoslaviji in prej le dežela v Avstro-Ogrski. Razumljivo je, da je obdobje malo več kot dvajsetih let prekratko, da bi lahko bila slovenska državnost že popolna.

Enakopravnost slovenskega jezika

V Sloveniji je po ustavi in tudi v praksi slovenski jezik uradni jezik. Resnična pa je Božičeva trditev o srbohrvaščini kot uradnem jeziku v jugoslovanski ljudski armadi. To »uradno« se sme nanašati samo na poveljevanje, ki mora biti v enem jeziku že zato, ker so vojaške enote nacionalno mešane. Jezik je tu predvsem tehnično vprašanje. Drugače bi seveda bilo, če bi bile vojaške enote sestavljene iz pripadnikov ene nacionalnosti. Takšna možnost ni izključena, posebno sedaj, ko je Jugoslavija ne samo teoretično, temveč tudi v praksi, v zavesti ljudi sprejela zamisel vseljidskega, vsenarodnega odpora proti agresiji s katerekoli strani.

Srečanje slovenskih izobražencev v Dragi pri Trstu

Tržaško »Društvo slovenskih izobražencev« je v dneh 31. avgust in 1. september 1968 v slovenski vasi Draga blizu Bazovice tik ob državni meji med Italijo in Jugoslavijo že tretjič priredilo tako imenovane študijske dneve. Tu se sestajajo slovenski kulturni in javni delavci in sploh pripadniki izobraženskih poklicev, poslušajo kratka poročila o določenih temah in nato izmenjajo misli in poglede. Največje število udeležencev prihaja seveda iz vrst slovenske narodne manjšine v Italiji, a tudi Slovenci iz avstrijske Koroške dejavno sodelujejo. Letos so prireditelji uvideli, da njihova katoliška idejna usmeritev ni ovira, da k sodelovanju ne bi povabili tudi predstavnikov kulturnega življenja matične države Slovencev, socialistične republike Slovenije.

Letošnje srečanje je bilo namenjeno pogovorom o treh širših temah: o stališču in vlogi Slovencev o prizadevanjih za združeno Evropo, o vprašanih razmerja katoliške cerkve do sodobnih družbenih vprašanj, posebno še o razmerju do socialistične družbe in države v duhu koncilskih sklepov, in končno, o vprašanih sodobnega izseljevanja s slovenskega narodnega ozemlja.

O »Združeni Evropi in Slovencih« je najprej govoril dr. Janko Pleterski iz Ljubljane (Inštitut za narodnostna vprašanja). Govoril je s pogledom na Evropo, kakršna naj bi bila in kakršno si evropski narodi nedvomno želijo: ne Evropo pod gospostvom te ali one velike sile ali na Evropo, ki bi si jo velike sile z medsebojnim sporazumom delile, ampak s pogledom na takšno Evropo, ki bi slonela na suverenosti vseh njenih narodov, na osnovi njihovega vzajemnega svobodnega priznanja. Le tako združena Evropa bi tudi za Slovence nekaj pomenila, a k prav takšni Evropi lahko že danes prispevajo z izkušnjami kot narod, katerega matični del živi v federativni zvezi z drugimi narodi in narodnostmi, kot narod, katerega pomembni deli živijo kot manjšine v drugorodnih državah Italiji, Avstriji in Madžarski in kot narod, ki živi na obeh straneh državnih meja z Italijo in Avstrijo v različnih družbenih ureditvah. O tem, kako gleda na združeno

Evropo Slovenec, ki živi zunaj Slovenije, je govoril prof. dr. Ludvik Vrtačič z univerze v Freiburgu (Švica). Poudaril je, da si morajo Slovenci v vseh vprašanih evropskega združevanja izdelati lastna, samostojna stališča, obenem pa morajo spoznati nujnost stikov z intelektualno tvornostjo vse Evrope, pri čemer naj jim pomagajo tudi posamezni Slovenci, ki delajo kot znanstveni, kulturni in gospodarski dealcvi v tujini. O Slovencu med vzhodom in zahodom je govoril Feliks J. Bister z Dunaja, predstavnik novega slovenskega razumniškega rodu na Koroškem, o razmerju Združena Evropa — narodna manjšina pa je razložil svoje ugotovitve Tržačan dr. Lojze Tul.

Iz živahne razprave sta močno izzveneli dve misli:

— Slovenci ne smejo gledati na združeno Evropo naivno, posebno ne na današnje omejene oblike združevanja. Slovenci v zamejstvu se morajo usmerjati predvsem k temu, da se uveljavijo na domačih tleh, kjer živijo skupaj s soslednim narodom in prek tega dosežejo večje upoštevanje svojih pravic in potreb.

— Slovensko kulturno življenje mora biti celota, ne glede na državne meje, v to celoto naj se vključujejo tudi slovenski izseljenci oz. posamezniki, ki živijo v tujini, pri tem pa mora veljati pravilo, da sodelovanje sloni na spoštovanju družbene in politične ureditve vseh držav, kjer Slovenci živijo.

*

V vprašanih razmerja katoliške cerkve do sodobnih družbenih vprašanj je predaval mariborski pomožni škof dr. Vekoslav Grmič, katerega izvajanja so vzbudila veliko pozornost vseh udeležencev srečanja.

Zelo razgibana je bila tudi razprava o problemih slovenskega izseljenstva. Iz Slovenije je referat pod naslovom »Izseljenstvo — usoda malega naroda« prispeval dr. Vladimir Klemenčič. V ospredju so bila vprašanja vzrokov in posledic izseljevanja Slovencev iz Slovenije in iz zamejstva ter vprašanja skrbi oblastnih organov in drugih ustanov iz Slovenije za izseljence. V sami razpravi po predavanju, pa tudi v številnih pogovorih je bilo izraženih mnogo pobud za nove oblike povezovanja med Slovenci v Jugoslaviji, zamejstvu in v izseljenstvu.

Vse ustanove, tudi zvezne, ki poslušajo na območju Slovenije, morajo v občevanju s strankami uporabljati slovenski jezik. To velja tudi za JAT, carino in druge tako imenovane zvezne službe. Pri tem kaže kajpak upoštevati, da je potreben daljši čas, v katerem se ljudje, na primer cariniki, ki niso Slovenci, nauče slovenskega jezika. V Ljubljani so bili posebni tečaji in mnogi cariniki so se že naučili našega jezika. Sicer pa je v carinski službi na območju Slovenije čedalje več Slovencev, v Ljubljani že več kot polovica, čeprav jih je bilo pred leti zelo malo.

Tudi v zveznem parlamentu poslanci lahko govore v svojem jeziku, saj že nekaj časa simultano prevajajo vse govore in razprave na zasedanjih zborov. Razumljivo je, da se slovenski poslanci tega dosledno držijo.

Glede večinskega glasovanja v zvezni skupščini, ki moti našega rojaka, Daniela Božiča, pa tole:

Ukrep, s katerim je želela zveza omejiti prispevno stopnjo za pokojnine, zdravstvo in proračune, ne glede na posebnosti in različne potrebe posameznih republik, ni obveljal. Kmalu po glasovanju so uradno pojasnili, da takšen ukrep ne more biti obvezen za republike, ker le-te same odločajo o višini prispevkov za splošno potrošnjo. Ustavno sodišče je razveljavilo že več zveznih predpisov, ker je ugotovilo, da so protiustavni.

V novi sestavi skupščine bodo interesi posameznih republik in narodov zavarovani tako, da bo vsaka republika zastopana v zboru narodov z enako številčno delegacijo.

Na koncu naj mi bo dovoljeno, da se obrnem naravnost na pisca pisma:

Dragi naš rojak, lepo vas pozdravljam in se vam zahvaljujem za priložnost, ki mi je bila dana za pogovor z vami. Upam, da sem zvesto povzel vaše razmišljanje in zadovoljivo odgovoril na vaša vprašanja. Seveda, marsikaj sem poenostavil. Tema, ki ste jo načeli, bi terjala poglobljeno razpravo na več straneh naše revije. Ker pa je prostor skopo odmerjen, sem se lahko le bežno dotaknil vaših tehtnih vprašanj. Zato bom zadovoljen, če bom v eni izmed prihodnjih števil Rodne grude lahko nadaljeval pogovor z vami.

Franc Setine

NOV GOSPODARSKI VZPON

A. JAVORSKI

Preteklo leto je bilo v našem gospodarstvu v dosedanjem izvajanju reforme najtežje. Rezerve, ki so jih imele delovne organizacije še iz časa pred reformo in ugodnosti, ki jih je reforma omogočila nekaterim poprej zapostavljenim gospodarskim panogam, so v glavnem pošle. Toda tedaj sta se šele začela boj in tekma v pravih reformskih, to je težjih razmerah, ko je sleherna delovna organizacija morala pokazati, kaj je sposobna storiti z lastnimi močmi, in to v zaostreni konkurenci na domačem in tujem trgu. Zaradi tega in pa zaradi posledic gospodarskega zastoja v Zahodni Evropi smo lani v Sloveniji in Jugoslaviji dosegli slabše uspehe v gospodarstvu, predvsem pa je bila industrijska proizvodnja manjša, kot je družbeni načrt predvideval, prav tako pa tudi izvoz.

V letošnjem letu pa smo v našem gospodarstvu dosegli ponovni gospodarski vzpon. Prva znamenja omenjenega pojava smo lahko opazili že konec lanskega leta. Tedaj so tudi zvezni organi izdali vrsto ukrepov za oživljanje gospodarstva, nekateri dodatni pa so nato sledili še v začetku letošnjega leta. To so predvsem ukrepi na področju kreditne politike in na področju zunanjetrgovinskega režima, katerih namen je bil, da bi pripomogli k uspešnejšemu naraščanju proizvodnje in izvoza. Z nekaterimi drugimi posegi pa so vladni organi skušali omejiti pretiran uvoz, ki je zaviral razvoj in prodajo domače proizvodnje. Posebni precej veliki krediti so bili namenjeni za modernizacijo železnic, predvsem za elektrifikacijo železniške transverzale Ljubljana—Zagreb—Beograd—grška meja in pa za stanovanjsko izgradnjo. Hranilne vloge pa so bile še v večji meri kot prej sproščene za potrošniška posojila, da bi s tem pripomogli k večjemu povpraševanju po industrijskem blagu in k poživitvi trga nasploh. Toda še predno so omenjeni ukrepi začeli delovati, so gospodarska gibanja spet začela kazati pozitivnejše težnje.

Že ko je zvezna skupščina letos konec julija obravnavala polletno gospodarsko bilanco, je opozorila, da so bili v tem obdobju doseženi nekateri pomembni gospodarski uspehi. Sem sodi ponovno naraščanje industrijske proizvodnje, investicij in povečano povpraševanje na domačem trgu, vse to pa ob zadovoljivi gospodarski sta-

bilnosti. V prvih osmih mesecih letošnjega leta je jugoslovanska industrija povečala svojo proizvodnjo v primerjavi z istim obdobjem preteklega leta za 4,8 odstotka, industrija Slovenije pa za 5,8 odstotka. Omenjeno povečanje je že preseгло za letos predvidene stopnje.

K naraščanju industrijske proizvodnje je v pretežni meri prispevalo povečano povpraševanje na domačem trgu. Z drugo besedo to pomeni, da se je povečala potrošnja, in sicer tako osebna kot investicijska. V tem obdobju je povpraševanje naraščalo hitreje od tekočega priliva blaga in so tudi zaloge, ki so bile doslej za gospodarstvo veliko breme, začele počasi nazadovati predvsem še zaloge končnih izdelkov. Cene so v tem obdobju ostale v glavnem stabilne. Cene v industrijski proizvodnji so ostale na ravni istega obdobja lanskega leta, cene kmetijskih proizvodov pa so se celo znižale. Nekoliko so se povečale cene v trgovini na drobno, kjer se je promet povečal za 12 odstotkov, občutneje pa cene storitev.

Pomemben kazalec zboljšanja konjunktura je tudi gradbeništvo. Obseg gradbenih del se je povečal v osemmesečnem obdobju za 26 odstotkov. To je znamenje, da so začele naraščati tudi investicije zlasti še, ker se je povečal tudi uvoz opreme. Gospodarstvo se očitno v čedalje večji meri loteva modernizacije, da bi prilagodili proizvodnjo v pogledu tehnologije in sortimenta sodobnim potrebam in zahtevam trga. Značilno je npr., da se je standard prebivalstva v letošnjem letu povečal po ocenah, ki so bile podane v zvezni skupščini, predvsem na račun večje storilnosti. Investicije pa so se najbolj povečale v industriji in rudarstvu.

Osební dohodki se gibljejo v predvidenih razmerjih. Vendar pa je živahnejša konjunktura pripomogla v zadnjem času k naraščanju osebnih dohodkov zlasti v nekaterih panogah, ki so prej deloma zastajale, to je v premogovništvu, v elektroindustriji, in barvasti in tekstilni industriji.

V prvi polovici leta si edino izvoz še ni prav opomogel. Vendar je treba povedati, da je bil vzrok za to predvsem zaostajanje kmetijskega izvoza, predvsem pa izvoza v dežele evropske gospodarske skupnosti. Omenjene dežele so povzročale našemu izvozu mesa, ki je v normalnih razmerah na

mednarodnem trgu povsem konkurenčen tako po ceni kot po kvaliteti, nemogoče ovire. Ob tem pa je naraščal industrijski izvoz, in to predvsem v dežele s konvertibilno valuto, pri čemer je na prvem mestu Slovenija. Nazadoval pa je izvoz v klinirinske dežele, zlasti v vzhodnoevropske, in to predvsem zato, ker je naša država v teh deželah do nedavnega imela precejšnje pozitivne salde. V zadnjih mesecih pa se je tudi izvoz v celoti začel popravljati in je že tudi presegl lansko raven. Seveda pa se je v zadnjih mesecih precej povečal tudi uvoz in smo v letošnjem osemmesečnem obdobju uvozili za približno 4 odstotke več blaga kot lani v enakem obdobju. Izvoz je nedvomno pomemben dejavnik za povečanje proizvodnje in celotne gospodarske aktivnosti. Posebno spodbudno je dejstvo, da se naša industrija, posebej pa še industrija v Sloveniji, v čedalje večji meri usmerja na zahtevnejša konvertibilna tržišča. V zadnjem času si Jugoslavija prizadeva, da bi zlasti v Skupnem evropskem trgu dosegla normalnejše pogoje medsebojne izmenjave. V ta namen je pred nedavnim odprla pri svetu Evropske gospodarske skupnosti v Bruslju tudi svoje posebno diplomatsko predstavništvo.

Na področju izvoza storitev je bil v zadnjih dveh letih za razliko od blagovnega izvoza dosežen intenzivnejši razvoj, kot je bil predviden v družbenem načrtu. Zaradi izredno dinamične rasti je postala turistična dejavnost najvažnejše področje za pridobivanje deviz, predvsem pa konvertibilnih sredstev. Devizni dohodki od turizma pa pokrivajo v državnem merilu že kar 42 odstotkov deficita naše zunanjetrgovinske bilance. Letos je obseg tujega turizma spet narasel. In povsem realno lahko pričakujemo, da nam bo v državnem merilu l. 1970 prinesel 400 milijonov dolarjev, v SR Sloveniji pa 90 milijonov dolarjev deviznih dohodkov, kakor je predvideno v srednjeročnem načrtu.

Prav turizem sodi med panoge tako imenovanih storitvenih dejavnosti, v katerih si obetamo, da bomo lahko v prihodnje zaposlili največ novih delovnih moči. Saj se je samo v zadnjih treh letih na primer na področju turizma odprlo v državi okrog 30.000 novih delovnih mest. To poudarjamo zaradi tega, ker je zaposlovanje še vedno precejšen problem v našem gospo-

V SENCI ČEŠKOSLOVAŠKE KRIZE

DRAGO KOŠMRLJ

darstvu kot tudi v naši družbi sploh. Zastoj v gospodarskem razvoju, do katerega je prišlo v preteklem letu, je nujno povzročil tudi motnje v zaposlovanju. Družbeni ukrepi grede predvsem za tem, da bi hitreje zaposlovali mlade strokovnjake, ki prihajajo iz šol. K temu naj bi pripomogel tudi novi zakon o pripravnikih, ki ga je lani konec leta sprejela zvezna skupščina. V zadnjem času pa je dokaj močan tudi splošen družbeni in politični pritisk, da bi hitreje izboljševali kvalifikacijsko usposobljenost zaposlenih v gospodarstvu. Z zamenjavo direktorjev in vodilnih ekip s strokovno bolj usposobljenimi so v nekaterih delovnih organizacijah razmeroma hitro dosegli dobre rezultate pri gospodarjenju. Nove delovne moči pa naj bi sprejemale predvsem storitvene dejavnosti kot so trgovina, gostinstvo, turizem, obrt in promet, katerih hitrejši razvoj narekuje višji standard prebivalstva. Da so tu res še velike možnosti, kaže primer obrti, na katero odpade v Sloveniji le okoli 6 odstotkov narodnega dohodka in 8 odstotkov zaposlenih. Ta delež je v primerjavi z gospodarsko razvitimi deželami izredno nizek, čeprav so pogoji za obrtno dejavnost pri nas razmeroma ugodni in je možnost za služka očitno prav zaradi tega, ker dejavnost kot celota zaostaja, precejšnja.

Z oživljanjem celotne gospodarske aktivnosti je v zadnjem času čutiti tudi nekoliko boljše rezultate pri zaposlovanju.

Reforma je že doslej povzročila mnoge kvalitetne premike v našem gospodarstvu in tudi v razvoju samoupravljanja. Predvsem je spodbudila delovne organizacije, da smotrnejše gospodarijo, si v večji meri prizadevajo za modernizacijo in se hitreje vključujejo v tekmovanje na mednarodnem trgu. Problemi in težave, ki jo spremljajo, so nujni in smo jih pričakovali. Ob njih bo postopoma prišlo tudi do preobrazbe celotnega gospodarstva. Marsikaj, kar se bo izkazalo nesposobno za življenje, bo odpadlo, zdravo in kleno bo pa zato hitreje raslo in se razvijalo naprej.

Čimbolj se odmika čas od tiste usodne noči med 20. in 21. avgustom, ko so močne vojaške sile Sovjetske zveze in štirih drugih držav Varšavskega pakta vdrle na Češkoslovaško in jo okupirale, tembolj je čutiti vse negativne posledice za mednarodne odnose, ki jih je povzročila ta okupacija. Prav zato bo Češkoslovaška še dolgo časa v ospredju pozornosti vsega sveta. Predvsem se ta pozornost obrača k vprašanju, kakšna bo nadaljnja usoda Češkoslovaške, kako se bo razpletala kriza, ki jo je povzročila vojaška intervencija, pa tudi k vprašanju, kakšno pot bo ubrala sovjetska politika v prihodnje. Ali je bila Češkoslovaška edini cilj, ali pa je sestavni del širšega načrta, ki bi ga hoteli uresničiti sedanji sovjetski voditelji. Prav ta neznanka je tisto, kar nehote ustvarja v svetu vznemirjenost, negotovost, nemir in dvome v možnost, da bi se zaustavil nevarni val hladne vojne, ki je zajel mednarodne odnose.

Celotno življenje na Češkoslovaškem poteka v znamenju kompromisa, ki so ga bili prisiljeni sprejeti češkoslovaški voditelji zaradi silovitega pritiska, sovjetski voditelji pa so bili primorani popustiti zaradi vztrajne in trdne enotnosti vsega češkoslovaškega ljudstva. Sklepi moskovskega sestanka med sovjetskimi in češkoslovaškimi državniki so izraz tega kompromisa. Češkoslovaški voditelji so bili postavljeni pred dejstvo, da je njihova dežela okupirana in da je odprava tega stanja pogojena z vrsto zahtev o takoimenovani konsolidaciji razmer na Češkoslovaškem. Največja težava in nevarnost za Češkoslovaško pa je prav v tem, da nihče ne ve, kaj si v Moskvi predstavljajo pod konsolidacijo in kje se bodo končale njihove zahteve. Očitno je vsekakor, da bodo težili uresničiti tisti cilj, ki so zaradi njega poslali čete na Češkoslovaško: odpraviti novo smer demokratičnega socializma in vnovič vzpostaviti v deželi tak sistem, ki bi bil povšeči Moskvi in ki bi zagotavljal trajno podrejenost Češkoslovaške. Četudi je pričakovati, da bodo okupatorji postopno umaknili del svojih enot, pa je očitno, da bodo sovjetske čete ostale na zahodnih mejah Češkoslovaške, podobno kot so ostale na Madžarskem po znanih dogodkih leta 1956. Češkoslovaška stran je morala pri-

stati tudi na razne zahteve glede cenzure tiska, ki ne sme izraziti nobene kritične pripombe o deželah Varšavskega pakta. Prisiljeni so bili odstaviti tudi vrsto osebnosti z državnih in političnih funkcij, ki niso bile v Moskvi dobro zapisane.

Že razvoj sovjetsko-češkoslovaških odnosov v teh nekaj tednih — po sklenitvi moskovskega dogovora — pa daje zadosti dokazov o tem, da se sovjetsko vodstvo vsakodnevno vmešava v notranje zadeve Češkoslovaške in da so češkoslovaški voditelji pod stalnim pritiskom okupatorskih sil, o čemer priča že samo pisanje tiska vseh dežel, ki imajo svojo vojsko na Češkoslovaškem. Češkoslovaška partija in vlada sta bili prav na podlagi moskovskih dogovorov in stalnega pritiska prisiljeni spremeniti in prilagoditi novim razmeram tako svojo gospodarsko politiko kot tudi celotno notranje politično življenje. Vendar pa gre izredni enotnosti vseh Čehov in Slovakov in pa njihovemu pasivnemu odporu v najhujših dneh okupacije, pa tudi pozneje, pripisati dejstvo, da okupatorji le niso dosegli vsega tistega, kar so nameravali tedaj, ko so poslali vojsko na Češkoslovaško. Ker niso dobili nobenih privržencev, so bili prisiljeni priznati poprejšnje partijsko in državno vodstvo, četudi so nekatere najvidnejše osebnosti že takorekoč politično likvidirali, saj so zaprli voditelja partije Dubčka, predsednika ljudske skupščine Smrkovskega, predsednika vlade Černjika in druge. Sovjetski voditelji tudi niso dosegli tistega, kar jim je bil poglavitni cilj, niso v hipu in popolnoma obnovili v deželi takega režima, kot je bil poprej in kot vlada v vseh deželah, ki so poslale čete na Češkoslovaško. Prav zato je pričakovati, da proces konsolidacije, kot ga žele sovjetski voditelji, ne bo potekal gladko in brez odpora. Češkoslovaški voditelji imajo silno podporo ljudstva, hkrati pa so izpostavljeni vse bolj rastočemu pritisku s strani Moskve.

Vso nevarnost, ki jo pomeni sovjetska agresivna politika za neodvisnost in samostojnost drugih držav in ki se je za zdaj odkrila na primeru Češkoslovaške, se kaže v motivih in argumentih, s katerimi opravičujejo sovjetski voditelji akcije proti Češkoslovaški. Po njihovi sodbi imajo pravico posegati v notranje razmere druge

države in to celo z oboroženo silo, z vojsko, če uvidijo, da je v tisti deželi socializem v nevarnosti. Na Češkoslovaškem naj bi tako nevarnost za socializem pomenila nekakšna kontrarevolucija in pa grožnje zahodnonemških revanšistov. Po sovjetski teoriji v takem primeru vojaška intervencija ne pomeni okupacije, ne pomeni kršitve načel, ki so bistvo in temelj Ustanovne listine Združenih narodov. Ta načela pa zagotavljajo vsaki deželi in narodu pravico do samostojnosti, do neodvisnosti in svobodnega notranjega razvoja. Nobena tuja sila nima pravice vmešavati se v notranje razmere druge dežele, spoštovati mora njeno suverenost in ozemeljsko nedotakljivost. Za sovjetsko vodstvo so taka načela sicer veljavna v odnosih med socialističnimi in kapitalističnimi državami, ko pa gre za odnose med socialističnimi državami samimi, pa je vojaška intervencija celo »internacionalistični dolg«, »bratrska pomoč«, torej dolžnost in pravica. Sovjetsko vodstvo seveda samo sebi daje pravico, da ugotavlja, če je v kateri deželi nevarnost kontrarevolucije in pri tem je sodba domačega zakonitega vodstva nična, brez pomena. Pod temi izgovori in s takimi teorijami, Sovjetska zveza, oziroma njeno vodstvo, lepega dne lahko ugotovi, da je v neki deželi, ki si upa iti po lastni poti, nevarnost kontrarevolucije in pošlje svojo vojsko, da to deželo zasede. Na Češkoslovaški so prvič preizkusili tako teorijo v najbolj čisti agresivni obliki. Zanje je bila skupina okoli Dubčka, ki je partijo in deželo usmerila na nova pota demokratičnega, humanega socializma, vzrok in predmet agresije.

Prav iz takih ugotovitev je izhajala ocena jugoslovanskega vodstva, da gre pri napadu na Češkoslovaško v resnici za napad na vse napredne in demokratične sile v socializmu, da je agresija namenjena vsem tistim deželam, ki se nočejo slepo pokoriti volji sovjetskih voditeljev, proti vsem tistim, ki ne vidijo v zastarelem, okrnelem in nedemokratičnem sistemu, kakršen vlada v Sovjetski zvezi, svojega vzora, marveč iščejo in ustvarjajo lastne oblike socializma, take, ki ustrezajo potrebam, željam in pogojem lastne dežele. Med take socialistične države, ki so najbolj odločno rekly »ne« zahtevam Moskve, sodi vsekakor Jugoslavija. Že leta 1948 se je

Jugoslavija spopadla s stalinsko politiko in v vseh naslednjih letih uresničila lastni socialistični sistem, ki mu je osnova in pglavitno bistvo delavsko samoupravljanje. Ta sistem je postal privlačna oblika tudi za druge socialistične države, saj ruši monopol vladajočih birokratskih vrhov, ki so si prigrabili vso oblast in jo izvajajo sami, namesto da bi jo izročili v roke tistim, ki proizvajajo vse dobrine, se pravi delovnemu ljudstvu.

Upravičeno je bilo pričakovati, da bodo dežele Varšavskega pakta, ki so okupirale Češkoslovaško, začele silovit pritisk tudi na Jugoslavijo. Da so bila taka pričakovanja umestna, dokazuje neobzrdana propagandna kampanja, ki jo vodi sovjetski in drugi tisk proti Jugoslaviji. Začeli so obrekovati celotno jugoslovansko notranjo in zunanjo politiko. Kar zadeva notranjo politiko, jim je zlasti v napotje gospodarska reforma, s katero skuša Jugoslavija postaviti gospodarski razvoj na napredne osnove in se povezati s sodobnimi gospodarskimi tokovi v svetu. Vse težave, ki jih mora Jugoslavija pri tem premagovati — ki pa jih je predvidevala — zdaj napihujejo in skušajo pri lastnem ljudstvu vzbuditi strah, češ, poglejte kam pelje deželo demokratizacija, decentralizacija, samostojnost podjetij, delavsko upravljanje. Koliko lepši je naš sistem, kjer se vse lepo planira od vrha in v katerem ni nevarnosti, da bi se vtihotapili vanj kapitalistični nasprotniki socializma. V resnici pa skušajo s takim pisanjem prikriti lastne težave, hkrati pa Jugoslavijo in njen sistem očrniti. Jugoslovansko vodstvo napadajo z vso besnostjo še posebej zato, ker je obsodilo agresijo na Češkoslovaško in podprlo boj češkoslovaškega ljudstva za neodvisnost. Zdaj bi radi Jugoslavijo zavoljo tega prikazali kot da se je pridružila imperialistom, da trobi v isti rog z največjimi nazadnjaki, z zahodnonemškimi revanšisti in podobno. Trn v peti jim je neodvisna, neuvrščena politika Jugoslavije in njen ugled, ki ga prav zavoljo tega uživa v svetu, zato jo skušajo z lažmi o podrejanju imperialistom obrekovati in jo osamiti v krogu neuvrščenih sil. Vse tako in podobno natolcevanje in gonjo poznajo jugoslovanski narodi že iz časov Stalina.

Toda Češkoslovaška je dokaz, da so se sedanji voditelji lotili tudi tistega sredstva,

ki se ga Stalin v boju proti Jugoslaviji ni upal lotiti: orožja in vojaške sile, da si podrede drugo, majhno državo. Zato je bil češkoslovaški primer odločilen opomin za vse ukrepe, ki jih je storila Jugoslavija, da bi zavarovala svojo neodvisnost pred morebitno nevarnostjo. »Danes smo tako kot tudi zmeraj trdno odločeni, da z vsemi silami in sredstvi branimo svojo neodvisnost, revolucijo in lastno pot socialističnega razvoja. Prizadevali si bomo za nadaljnjo krepitev obrambne sposobnosti in varnosti naše države. To je stvar vseh državljanov, vseh narodov in narodnosti naše socialistične skupnosti.« Tako se glasi odlomek iz sklepov, ki so jih sprejeli na zasedanju najvišjega vodstva Zveze komunistov Jugoslavije, na katerem so tudi odločno obsodili vojaško intervencijo na Češkoslovaško in izrekli vso podporo češkoslovaškemu ljudstvu in njegovemu zakonitemu vodstvu.

Jugoslavija je spričo nevarnosti, ki bi ji utegnili groziti zaradi napadalnosti Sovjetske zveze, povedala in pokazala vsemu svetu, da je pripravljena braniti z vsemi sredstvi neodvisnost in celovitost svojega ozemlja, svoj sistem in pravico do lastne poti. Da ne gre zgolj za besede, priča vrsta ukrepov, ki so že bili storjeni in se še pripravljajo. Med nje sodi vsekakor priprava zakona o splošni ljudski obrambi. Ta zakon postavlja celotno obrambno politiko Jugoslavije na povsem nove temelje. Z njim ne ostaja samo na redni armadi dolžnost in pripravljenost boriti se proti napadalcu, naj pride od koderkoli, marveč se vse ljudstvo, vse organizacije, vse delovne skupine spreminjajo — v primeru potrebe — v organizirane obrambne sile. Po jugoslovanski ustavi nihče nima pravice podpisati kapitulacije, niti priznati tuje okupacije, pač pa ima vsak državljan dolžnost, da se upre napadalcu, da nadaljuje boj v vseh okoliščinah in v vseh primerih.

S tako svojo pripravljenostjo na obrambo lastne neodvisnosti daje Jugoslavija tudi v sedanjem trenutku, kot ga je vselej doslej, primer kako se majhna država lahko, če je njeno ljudstvo složno, postavi po robu vsem nakanam sovražnika in kako lahko aktivno podpre napore vseh tistih sil, ki jim je kaj do neodvisnosti narodov in do miru na svetu.

S kraške ohceti v Velikem Repnu pri Trstu. Zenin in nevesta odzdravljata svatom

S tekmovanja barmanov na gospodarskem razstavišču v Ljubljani

Slovenščina v diplomatskih predstavništvih

Ustavno sodišče Slovenije je poslalo slovenski skupščini predlog, naj ukrene vse potrebno, da bi državni sekretariat za zunanje zadeve popolnoma uveljavil ustavna določila o enakopravnosti jugoslovanskih narodov. Ugotovili so namreč, da državni sekretariat ni storil še ničesar za to, da bi zagotovil enakopravnost jezikov, medtem ko so to že storili nekateri drugi zvezni organi in organizacije, predvsem zvezna skupščina.

Zunaj slovenskih meja živi več kot 650 tisoč Slovencev, kar je skoraj tretjina slovenskega naroda. Vendar pa je Slovencem le v malokaterem jugoslovanskem zastopstvu omogočeno sporazumevanje v materinem jeziku. Tudi v državah, kjer so slovenski izseljenci v večini, je le malo uslužbencev diplomatskih in konzularnih zastopstev, ki govorijo slovensko.

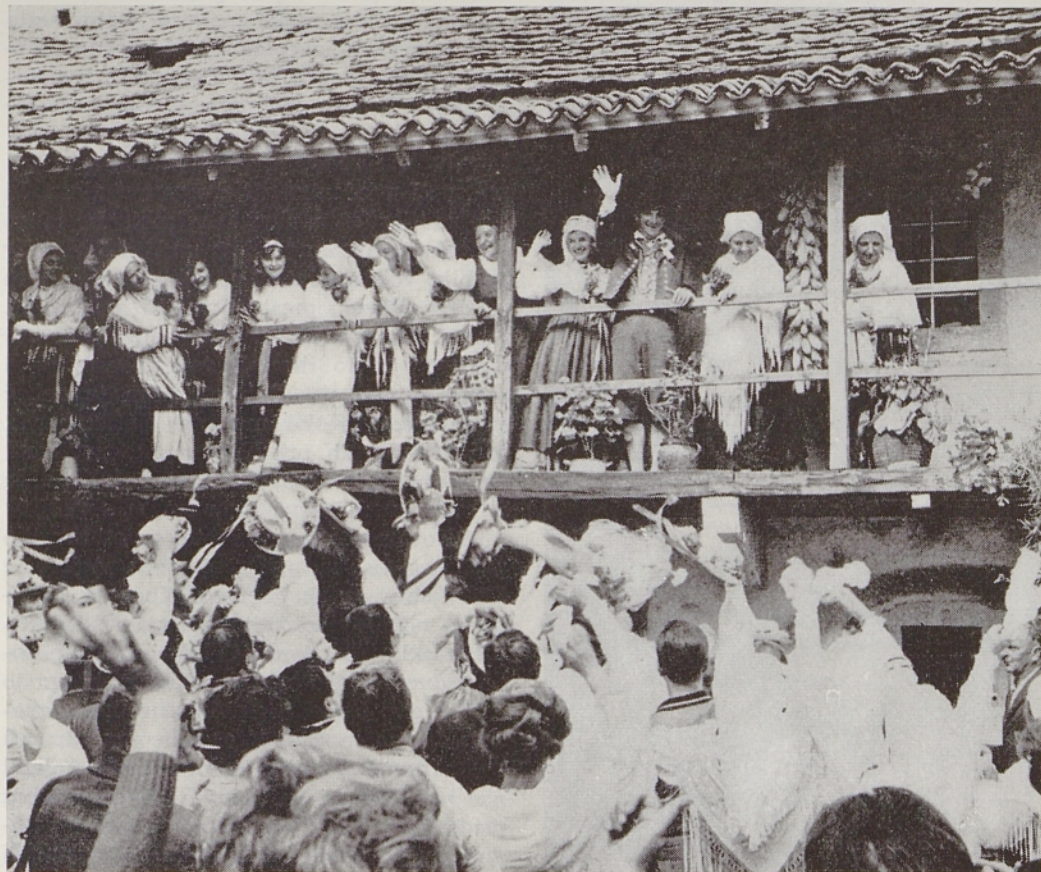
Ustavno sodišče Slovenije sodi, da bi se stanje popravilo, če bi v vseh jugoslovanskih veleposlaništvih in drugih diplomatsko konzularnih zastopstvih poslovali v vseh jezikih jugoslovanskih narodov. Zato je ustavno sodišče, sklicujoč se na 229. člen ustave SR Slovenije, sklenilo o tem problemu obvestiti republiško skupščino in ji predlagati, naj stori potrebne ukrepe.

Večje zaposlovanje na Nizozemskem

V septembru je bila na 10-dnevnem obisku na Nizozemskem jugoslovanska sindikalna delegacija, ki se je v nizozemskem parlamentu pogovarjala s predsednikom in člani komisije za socialna vprašanja ter ministrom za socialno varstvo in narodno zdravje Broolvinkom. Po teh razgovorih so upravičeni izgleli, da se bodo jugoslovanski delavci lahko na Nizozemskem zaposlovali brez omejitev, vendar s posredovanjem ustreznih ustanov.

Konvencija o socialnem zavarovanju z Belgijo

V Beogradu so se 19. septembra končala pogajanja o spremembah jugoslovansko-belgijske konvencije o socialnem zavarovanju.

vanju. Prav tako so podpisali tudi sporazum.

S podpisom sporazuma so si pravico do zdravstvenega varstva pridobili tudi tisti člani družin jugoslovanskih delavcev, zaposlenih v Belgiji, ki živijo v Jugoslaviji. Sporazum določa tudi način izplačila in višino otroškega dodatka.

Uspešna kraška ohceta

Sobota in nedelja, 21. in 22. septembra, sta bila praznična dneva na Krasu. V soboto so v Velikem Repnu, v tržaški okolici, odprli kraški muzej. Ta pomembni dogodek pa so obogatili s kraško ohceto po starih šegah in navadah, ki se je začela v soboto zvečer in se je z rajanjem na vaškem trgu končala v poznem nedeljskem večeru.

Otvoritvi kraškega muzeja je navzlic slabemu vremenu prisostvovalo mnogo vaščanov in gostov iz drugih krajev na Trža-

škem. Predsednik zadruga »Naš Kras« Egon Kraus in župan repentaborske občine Miha Guštin sta s priložnostnima govora sporočila, da je sredi Krasa zaživelo novo zatočišče vseh slovenskih in italijanskih prebivalcev, ki jim je Kras iskreno pri srcu in ki se resnično zavzemajo za njegovo ohranitev v vsej bogati svojsvenosti.

BOGATO ARHEOLOŠKO POLETJE NA DOLENJSKEM

PETER BREŠČAR

Dva posnetka z letošnjih arheoloških izkopavanj
v Novem mestu

Letošnje dolensko poletje je prineslo raziskovalcem-arheologom in zgodovinarjem veliko presenečenj. Zemlja je razgrnila svoja čudesa kot že vrsto let ne! Že leta ni bila ta naša deželica, svet ob Krki, tako v središču pozornosti in tako voljna pokazati zvedavim arheologom čudesa, ki jih že tisočletja skriva v sebi. Letos so arheologi raziskovali Vir nad Stično, kjer je bila velika ilirska naselbina, Znančeve njive v Novem mestu, kjer so ob gradnji velike stanovanjske soseske morali še prej odkopati vrsto ilirskih gomil, raziskovali so na Otoku pri Dobravi (tam je nekoč stalo srednjeveško mestece Guttenwerth, ter v Drnovem pri Krškem, na prostoru, za katerega je že Valvasor vedel, da je nekoč pripadal rimskemu mestu.

V Novem mestu se je letos poleti zvrstilo presenečenje za presenečenjem. Arheolog Dolenjskega muzeja Tone Knez je nadaljeval z že lani začetimi izkopavanji. Krona lanskih izkopavanj je bila keltska posoda z dvema ročajema, kantharos, ki sta jo krasili dve človeški glavi s turobnim izrazom. Ko pa je začel letos arheolog odpirati novo ilirsko gomilo, je kaj kmalu naletel na grob ilirske kneginje. Bogati grobni pridatki, ogrlice, nenavadno velike zapestnice ter bronasta vedrica-situla, so še bolj potrdili domnevo, da je bilo Novo mesto v davnini važna postojanka halštatskih Ilirrov. Svoje selišče so imeli novomeški Iliri na Marofu, nad poslopjem sedanje stavbe občinske skupščine, svoje umrle pa so pokopavali na drugi strani Krke. Reka je ločila mesto življenja od mesta smrti. Izkopavanja v Novem mestu so vzbudila upravičeno pozornost vrste evropskih znanstvenikov in nekaj si jih je izkopavanja tudi ogledalo. Ko so že mislili, da lepših najdb ni mogoče pričakovati, so naleteli še na moški knežji grob ter naši kar dve vedrici in bronasto cisto, pa čelado mogočnega Ilira, ki se je dal pokopati z vrsto nakitnih predmetov in svojim konjem z opravo! Novomeške situle so v znanstvenem svetu sprožile veliko domnev ter uganj. Izkopali so jih skupaj z zemljo, ki jih je obdajala, ter jih zaščitili in sklenili poslati v Mainz, v Nemčijo, kjer so slovite preparatorske delavnice in kjer so lani izkopani keltski posodi iz koščkov vrnili ves nekdanji blišč. Novomeške izkopanine kažejo na zanimivo kulturno zgodovino

dolenjskih krajev, med katerimi je bilo Novo mesto morda prava halštatska metropola. Izkopavanja so podprla tudi nekatera novomeška podjetja.

*

Stara ilirska naselbina v Novem mestu se je skrila globoko pod plasti, ki so jih nanesele stoletja. Rimsko mestece Neviodunum pa je na krškem polju še skorajda opazno. Valovit svet, vaška gmajna, porasla s trnjem in grmičevjem, skriva v sebi ostanke mesteca, ki je v davnini, odmaknjeno od rimskih meja, desetletja uspevalo v miru in živelo od dohodkov, ki jih je prinašala bogato razvita trgovina. V začetku šestdesetih let je skupina arheologov začela z raziskovanjem rimskega Neviodunuma. Vaščani vasi Drnovo, ki leži na mestu nekdanje naselbine, so že od nekdaj vedeli za »ajdovske novce«, ki pridejo ob oranju na dan, ter zidovje, ki ga skriva v sebi zemlja. Pa so bili krepko presenečeni, ko so jim strokovnjaki pokazali predmete, ki jih je skrivala v sebi ruša.

Arheolog dr. Peter Petru je letošnje poletje izkoristil za raziskovanje velike, skorajda sedemdeset metrov dolge stavbe, ki je stala nad rečnim pristaniščem in ki je bila grajena po grškem vzoru. Malo nad potjo, ki danes pelje do te stavbe, so po naključju odkrili izredno lep mozaik, pravo mojstrovino pozne antike v naših krajih.

»Ta mozaik je najlepši, kar jih je bilo pri nas najdenih po vojni«, je povedal arheolog dr. Peter Petru. »Čeprav vemo, da so poznoantični mozaiki sestavljeni iz večjih kamenčkov, preseneča naš, ki je sestavljen iz majhnih, kar dokazuje, da gre za izredno kvalitetno delo.«

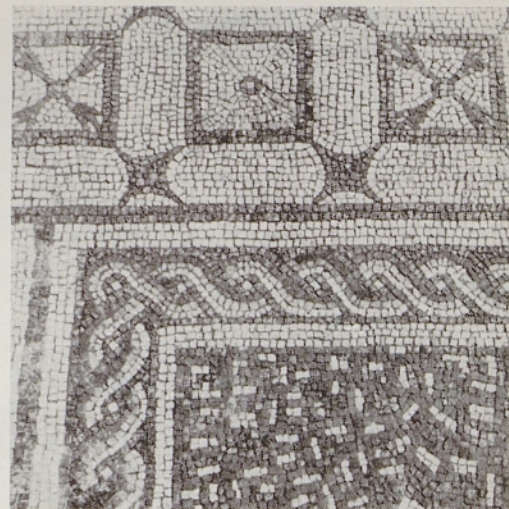
Edinstvena najdba v Drnovem kaže na bogato likovno sposobnost mojstra drnovskega mozaika.

*

Nedaleč od avtomobilske ceste Ljubljana Zagreb, tam, kjer vodi pot iz Dobrave v Šentjernej, že drugo leto iščejo sledi za mestom Guttenwerth. Ljudje še vedo povedati, da so jim stara mati pravili o mestu, ki se je raztezalo nekoč ob Krki in ki

Sloviti bronasti oklep halštatskega kneza, ki so ga že leta 1939 našli v gomili v Novem mestu; sodi v čas okrog leta 600 pred našim štetjem

Siroka keramična vaza, ki so jo lani izkopali na keltskem grobišču v Novem mestu. Ročaji so okrašeni s stiliziranimi kačjimi glavami, na steni sta dva portreta. Po oblikovni plati je ta keltska posoda edinstvena v Jugoslaviji. Foto: Tone Knez

naša preteklost jasnejša. Majhna vasica nad Stično je bila letošnje poletje prizorišče mednarodnega delovnega srečanja arheologov iz Slovenije, Nemčije ter Združenih držav Amerike. Že Jurčič je pisal o veliki naselbini Ilirov v vasici Vir nad Stično. Takole je zapisal: »V starih časih je stalo na kraju sedanjega Virja veliko mesto... Nad Virjem, tam, kjer zdaj cerkvena »na Gradišču« stoji, bila je trdnjava in virskega mesta vojvoda je imel zmerom štiri tisoč in še več mož v orožju, da se je sovražnikom branil...« Ljudska pripoved, kateri je Jurčič tako rad prisluhnil, se presenetljivo ujema s tem, kar danes trdijo znanstveniki. »V šestem stoletju pred našim štetjem,« pravi vodja izkopavanj dr. Stane Gabrovec, »je bilo v tej ilirski naselbini, ki jo sedaj raziskujemo, od dva do tri tisoč prebivalcev. Svoje mrtve so pokopavali v dolini pod naselbino in do sedaj smo jih spoznavali samo s prizorišč njihovega zadnjega počitka, o naselbinah pa nismo veliko vedeli. Raziskovanja naselbine bodo prinesla zanimive ugotovitve. Zvedeli bomo več o njihovi kulturi, o njihovem vzponu in padcu. Naselbina trenutno raziskovalce najbolj zanima. Lani je bila v eni izmed sond najdena sekirica iz osmega stoletja pred našim štetjem. Homerski časi! »Našli smo situle,« pravi dr. Gabrovec, »sedaj pa bi radi našli še delavnico situl.«

Letos so raziskovali na več mestih. Obzidje ilirske naselbine raziskuje mednarodna ekipa. V Viru nad Stično je kopal arheolog dr. Stefan z univerze v Princetonu in dr. Frey ter dr. Joachim iz Marburga v Nemčiji. Narodni muzej ima v Viru nad Stično še veliko dela.

Arheologi so letos na Dolenjskem odkrili veliko dotlej neznanih stvari. Rodna gruda je pokazala delček svojih skrivnosti radovednim očem znanstvenikov, z njimi pa smo predmetom in zgodbam okoli njih prisluhnili vsi, ki nas zanima davnina na naših tleh. Z resnico, ki jo arheologi iz leta v leto izvablajo izpod ruše na dan, postajamo tudi sami bogatejši za nova spoznanja.

je potem izginilo. Njegove zaklade pa čuva škrat... Pripovedovanja, ki izvirajo iz časov, ko je bilo ob mrtvem rokavu Krke še videti ruševine mesta, še danes žive. Mesto Guttenwerth so iskali v bližini Hrvaškega Broda, prodorni raziskovalec sveta pod Gorjanci Ivo Pirkovič pa je ugotavljal, da je ležalo tam, kjer stoji cerkvena na Otoku.

Dr. Šribar, ki raziskuje srednjeveški Guttenwerth, pravi, da je bilo mesto enakovredno srednjeveškim mestom v srednji Evropi; imelo je vrsto uradov ter močno razvito trgovino. Krka je bila plovna in mesto je bilo iztočišče za trgovino s svetom pod Gorjanci. Letos je arheolog raziskoval nekdanjo topilnico železa, delavnico, v kateri so oblikovali kovinske predmete, ter nekdanje tokove reke Krke. Arheolog je odkril staro strugo Krke, umetne prekope, pristanišči (rimsko in srednjeveško) ter vrsto zanimivosti, ki dajejo nov vpogled na deželico pod Gorjanci. V tem srednjeveškem mestecu so doslej našli več kot tisoč kosov keramike, ki kažejo veliko zvez z ostalo srednjo Evropo tedanjega časa. Ključ do srednjeveškega Guttenwertha ima dr. Šribar sedaj že v rokah. Pravi ključ, ne samo tiste gotske ključe, ki jih je letos izkopal v starodavni kovaški delavnici! Pred nami se bo v prihodnjih letih razgrnilo srednjeveško mesto od nastanka do propada, z vso svojo burno zgodovino, ki sega v rimske čase pa do prihoda Turkov.

Novost letošnjih raziskovanj na Otoku pri vasici Dobrava so novi prijemi v arheološkem delu. Dr. Šribar, ki se vrsto let ukvarja z izpolnjevanjem metod dokumentacije, preizkuša novo metodo in s tem odpira v naši arheološki znanosti še povsem nove strani. Pri risanju izkopov se poslužuje industrijske televizije, ki mu jo je za njegove poizkuse omogočila kranjska Iskra, nameščeno pa ima v svojem terenskem biroju, v prikolici, ki je izdelek novo-meške Industrije motornih vozil. Strokovnjaki v omenjenih tovarnah so z razumevanjem priskočili znanstveniku na pomoč, saj sodi njegov poizkus novih metod dokumentacije med prve na svetu.

*

In še nekje je letos arheologova roka posegla pod plasti zemlje, da bi nam bila

Prvi Jugoslovan s presajenim srcem

Ekipa slovitega kirurga dr. Michaela de Bakeya je 18. septembra v metodistični bolnišnici v Houstonu, Texas, ZDA, presadila srce prvemu Jugoslovanu, 16-letnemu Dušanu Vlaču iz Elemira pri Zrenjaninu. Operacija je uspela in bolnik se v času, ko to poročamo, izredno dobro počuti, čeprav seveda o končnem uspehu presaditve še ni moč govoriti.

Dušan je imel prirojeno srčno napako, zaradi katere je bil že trikrat na robu smrti. Njegovo srce ni imelo prekata, zato sta se v desnem predvoru njegovega mladega srca mešali čista in izrabljena kri. Že poleti so v Zrenjaninu ustanovili skladi za zbiranje sredstev za Dušanovo pot v Houston, saj je dr. De Bakey že prej izrazil pripravljenost za operacijo. Mnogo razumevanja so pokazal tudi v srbskem zavodu za socialno zavarovanje. Stroške operacije je kril fond prof. dr. De Bakeya. Z Dušanom je odpotovala v Houston tudi njegova mama.

Razumljivo je, da so vsi člani družine, prav tako pa tudi vsi prebivalci Elemira, Zrenjanina, pa vse Jugoslavije z velikim zanimanjem sledili vestem o Dušanu, ki jih je prinašal dnevni tisk, radio in TV. »Še nihče se doslej ni tako zanimal za mojega pacienta, kakor prav vi, Jugoslavnici,« je dejal De Bakey novinarjem, ki so vsak dan klicali metodistično bolnišnico v Houstonu.

Ob koncu septembra je Dušan Vlačič že lahko vstal iz postelje in jedel svoje najljubše jedi. Težka borba za Dušanovo življenje pa še ni končana. Zdaj prehaja iz rok kirurgov v roke imunologov, ki bodo uporabili vsa najsodobnejša sredstva, da bi preprečili usodno zavračanje tujka v telesu pacienta.

Zanimivo je, da je Dušan Vlačič najmlajši človek na svetu, ki so mu doslej presadili srce.

Umril je naš rojak, eden izmed projektantov »Savannah«

Konec avgusta je v Mallburnu, N. J., ZDA, umrl Erazmo Tičac, eden izmed projektantov prve trgovske in potniške ladje na atomski pogon »Savannah«. Rodil se je pred 64 leti v Žurkovu v družini pomor-

ščakov. Navtiško šolo je končal v Bakru, leta 1924 pa je odšel v svet in se zaposlil v ladjedelnici »Todd« v Brooklynu. Kasneje je bil tudi tehnični vodja v neki ladjedelnici na Staten Island. Nadaljeval je študije in postal pomorski arhitekt. Leta 1938 se je zaposlil pri firmi George G. Sharp Inc., ki ima sedež v New Yorku. Ta firma je dobila tudi nalogo za načrt in projekt prve trgovske in potniške ladje na atomski pogon, ki so ji kasneje dali ime »Savannah«. Za načrt je bil zadolžen Erazmo Tičac. Bil je tudi član komisije, ki je obiskala več evropskih pristanišč in prepričevala pristaniške oblasti, da ni mogoče smrtonosno jedrsko sevanje tudi v primeru nesreče te ladje. Tičac je imel o tem predavanja v Amsterdamu in Hamburgu. Bil je tudi član društva ameriških arhitektov in inženirjev za ladjedelnštvo. V teh strokovnih krogih je bil zelo priljubljen in cenjen.

Predstavniki Fordove ustanove v Jugoslaviji

Sredi septembra so se v Jugoslaviji mudili nekateri ugledni ameriški javni delavci, med njimi direktor ameriškega odbora za mednarodno znanstveno sodelovanje Alain Kassof, predstavnik ameriškega sveta znanstvenih društev Frederick Burhardt in predstavniki Fordove ustanove. S predstavniki zvezne komisije za kulturne stike s tujino in drugih jugoslovanskih kulturnih ustanov so se pogovarjali o razširitvi sodelovanja na področju izobraževanja, znanstvenoraziskovalnega dela, izmenjave študentov ter znanstvenih delavcev.

Sodelovanje med Fordovo ustanovo ter našimi ustanovami se je začelo leta 1959 in se je omejevalo večinoma na dodeljevanje štipendij za specializacijo in študijsko bivanje naših strokovnjakov v ZDA. V zadnjih letih pa se je to sodelovanje razširilo tudi na skupne znanstvene raziskave v Jugoslaviji in ZDA na področju urbanizma, organizacije poslovanja, lingvistike itd.

Naš prvi zlatnik

Narodna banka Jugoslavije bo v počastitev II. zasedanja AVNOJ v Jajcu, 29. novembra 1943, izdala naš prvi zlatnik, ki bo izdelan v več tipih in velikostih.

Na svetovnem prvenstvu v kotalkanju v Vigo v Spaniji se je jugoslovanski par Barbara Senk in Mitja Sketa uvrstil na zavidljivo šesto mesto, kar je do sedaj največji uspeh naših kotalkarjev. Na sliki: jugoslovanska ekipa, ki so jo sestavljali sami slovenski tekmovalci, ob otvoritvi tekmovanja

V prvi različici bo imel zlatnik portret maršala Tita in jugoslovanski grb, v drugi pa portret Tita in alegorijo zgodovinskega zasedanja v Jajcu. Razen zlatnikov bo začela Narodna banka kovati tudi srebrnike.

Naš prvi zlatnik bo brez dvoma vzbudil precejšnje zanimanje tudi med numizmatiki doma in po svetu.

Lep sprejem na Nizozemskem

Partizanski invalidski pevski zbor je bil v začetku septembra na desetdnevnom gostovanju po Nizozemskem, kjer je imel štiri koncerte v štirih krajih: v Brunssumu, Slenakenu na jugu, v Kromeniju na severu in v Goesu v Zeelandu. Povsod, kjer se je zbor ustavil, je doživel prisrčen sprejem. Organizatorji turneje so jim pripravili tudi snemanje na brunssumskem radiu.

Koncertni program je imel dva dela: v prvem so peli borbene in umetne partizanske pesmi, v drugem pa pesmi vseh narodov Jugoslavije. Vsi nastopi so bili spremljani s komentarji, tako da so lahko besedila razumeli tudi domači poslušalci.

NATIONAL SNPJ DAYS CELEBRATIONS by Elsie Culkar

I recently returned back home, Chicago, Illinois, after a four week's wonderful visit in beautiful Slovenia. This was my sixth trip there and I find it even more beautiful and interesting with every visit. I also find it especially hard to leave our dear friends and relatives as time goes on.

I have often been asked, — »What is your interest in Slovenia, since you go back so often?« I have to admit that the beauty of the country is fine, but that we also have beautiful country to admire here in America, and to visit there so often and to admire the beauty of the country is appealing, but when I reflect on the reason, I do believe that it is the people of Slovenia that draw me back, time after time. I have, over the years, since my first visit in 1960 to be exact, acquired such wonderful friendships and learned to know my relatives, and grow closer to them with every visit. I find the people so very friendly, honest, sincere, warm and happy by nature. I'm home only a few short weeks and already I am looking forward to my next visit which I hope will be next Summer.

During my last visit I had been asked to contribute articles to the Rodna Gruda, telling our friends in Yugoslavia as well as other countries where the magazine is sent something about our Slovene's here in America and the Slovene National Benefit Society, a fraternal organization which has been close to my heart for what seems, all my life. I will, from time to time, write about the various activities here in America amongst our people and our organization SNPJ.

We have just celebrated the 1968 National SNPJ Days, held over the Labor Day weekend, August 30, 31st, Sept. 1 & 2, 1968, in Herminie, Pennsylvania. First of all let me tell you that the majority of our Slovene's and members of the SNPJ live in Pennsylvania and Ohio and that Herminie is a small city in Western Penna where I can safely say, everyone knows the SNPJ and that the large number of the residents of this small town are members of our Society. The estimated number of members and friends who attended this celeb-

ration was set at 10,000 who came from all over the United States, by plane, train, buses, chartered buses and cars. The affair was sponsored by the three Federations in Western Penna., namely the English Speaking Federation of Western, Penna., the Slovene Speaking Federation of Western Penna. and the Westmoreland Country Federation of Western Penna. The general chairman of this gigantic affair was Martin Serro, and the cochairman was Michael Kumer. Many committee's worked very hard under their leadership and hundreds of members worked long hard hours to assure every visitor a good time. The celebration started Friday evening when they held a »Get-acquainted« dance, attended by the contestants of the Miss SNPJ Contest, which numbered 32 representing lodges from all over the country. Saturday witnessed the judging of the contestants at the High School in Herminie. This is a beautiful, airconditioned new school and was made available to the committee for this purpose. Two former SNPJ queens, Karen Solomon 1964, and Linda Serro, 1967 acted as coordinators of the contest

Ljubljanski list Tedenska tribuna je letos spet organiziral tradicionalni pohod »100 žensk na Triglavu.« Ta edinstveni izlet je vzbudil veliko zanimanje po vsej Sloveniji. Med udeleženkami pa je bilo tudi nekaj naših izseljenk. Foto: Joco Znidaršič

and Dr. Andrew Cerne gave the wellcome address. Pres. Joseph Culkar gave greetings on behalf of the Society. The girls were judged, not only for their beauty but for talent and activity in their SNPJ Circles and Lodges. The judges had a very difficult task since all the girls were beautiful and I had witnessed many of these contests and must say that the talent displayed here was most outstanding. The findings of the judges was kept in secret until Sunday, where at the gigantic picnic, the announcements of the winners was made.

The banquet held Saturday evening was in honor of the Scribe's, those who write articles for the Prosveta at the very beautiful Slovenian Ballroom in Herminie, owned by Lodge # 87. A very beautiful cultural program was presented and the contestants were introduced, followed by dancing in both the upper and lower halls. The adress of the evening was presented by Louis Beniger, editor of Prosveta. The highlight of our weekend celebration is the picnic which was held on the newly acquired picnic grounds owned by the West-

moreland Country Federation of SNPJ Lodges. We had a very warm, sun shining day and a near record crowd was in attendance. Pres. Jos. L. Culkar gave the address and here again we were afforded a very good program. The crowd was kept in suspense as to who our new Miss SNPJ was until the very last. Miss Jane Gregorin, member of lodge # 14 of Waukegan, Illinois was crowned Miss SNPJ, 1969 and she was presented with a \$ 500.00 scholarship from the SNPJ along with a 150.00 \$ cash prize. Miss Margaret Laurash, member of lodge # 427, of Pennsylvania was crowned Miss Talent and Miss Susan Sochacki, member of lodge # 87, of Herminie, Penna, was crowned Miss Activity. All the contestants received beautiful gifts and cash awards.

The celebration was climaxed on Monday when a meeting is held where selected representatives from lodges meet for the sole purpose of discussing the affair, where we hear the pro's and con's of the celebration and where we select the next site for this mammoth celebration for the next year. It was decided at this meeting that the Executive Committee of the Society should select the site for next year and this will be announced in the very near future.

Before I end this article I would like to tell you something of our Youth Handcraft Exhibit. This was held in the Fire Companies main hall within walking distance from the other functions of this celebration. Although this was not one of the biggest ever held it was unanimously agreed that it was one of the best. Fourteen SNPJ Youth Circles had displays and one was more beautiful than the next. The first place winners were members of Circle # 3, Cleveland, Ohio. Articles that are exhibited are made by those youngsters either at their Circle meetings or at school during the year of the exhibit such as art work, sewing, knitting, ceramics, woodwork, weaving, crocheting, etc.

We hope that this article will give the readers of Rodna gruda some idea what constitutes our National SNPJ Days Celebrations and as said before, from time to time I will endeavor to write articles on other functions of our SNPJ.

SLOVENE PUBLIC OPINION '68

The Center for research into public opinion has been organized in Ljubljana within the frame-work of the High School for Sociology, Political Science and Journalism from the end of 1966. The most detailed inquiry made by the center is called »Slovene Public Opinion '68« (Slovensko javno mnenje '68). The pattern of the inquiry »Slovensko javno mnenje '68« was worked out by 2475 people living in different parts of Slovenia. The groups working for the Center worked in over two hundred places throughout Slovenia which had an equal number of inhabitants. All Slovenes — from the small peasant to educated people, from the people of Štajersko to those of Primorsko, were represented in the research. The Center was very careful in the collection of the questions for the inquiry. A number of institutions, private people and working organizations were invited to collaborate in the selection of the problems. In this manner the Center got over one hundred concrete proposals concerning private and public problems. The inquiry of the »Slovensko javno mnenje '68« is based on the hard work of the members of the Center.

WRITERS AT STATENBERG CASTLE

At the traditional Writers Meeting at Statenberg Castle questions about social realism in contemporary Slovene writing were discussed. Most of the participants stated that our prose is not devoted enough to present reality, while others advocated the need for the course of the writing to be independent in a sense. The second theme of the meeting was a discussion about the collaboration of the Yugoslav nations in their literature. One of the themes of the writers' meeting was also the question of the nationality of the Slovene people living abroad. The writers expressed their concern that the ideological point of view was stronger than the point of view of the national consciousness, which caused much deeper consequences abroad than in Yugoslavia itself. To attain closer connections and collaboration for the preservation of Slovene integrity, the writers suggested that the society of the Slovene Writers should organize a special

conference on the question. A great number of writers, journalists and literary historians from Slovenia, as well as from the other republics, participated in the meeting at Statenberg Castle. Also invited to the meeting were Mr. Andrej Kokot, Dr. Leopold Kollman and Dr. Erik Prunč from Austria, and Mr. Boris Pahor from Trieste.

OUR NATIONAL SONGS CONQUER THE WORLD

The Slovene choir, Komorni zbor radio-televizije Ljubljana, conducted by Mr. Lojze Lebič, participated for the first time this year in the Flemish Festival, the international meeting of the best musical performers organized annually by Belgium Radio and Television. The tickets for the concert in Brussels were sold to the last one. An initially critical and reserved public became enthusiastic after hearing the first songs by Gallus. The Ljubljana choir had to repeat some of the songs. On their second concert in the Belgian town of Mechelem their singing was also very successful. Both concerts have been broadcast by Belgian Radio and Television. Their performances abroad are a great success for the choir. Also very successful was the male choir from Celje. The choir took part in the International Musical Competition in Arezz. They attained the greatest success in the competition for singing national songs. From the thirty choirs, the Celje male choir was the only male choir placed in the final round. Among our best choirs also belongs the Akadamski pevski zbor, »Tone Tomšič«, whose success was especially great in their participation in the International week of Choir Music in Graz. There they had the opportunity to show their great art and skill in singing. The Akadamski pevski zbor, organized by Ljubljana students, received many invitations to sing in Austria and other countries. This is also a proof of their delightful singing and an opportunity to present a Slovene choir singing abroad.

REBULA IS REALLY GOLDEN

Briška rebula, the only white wine of Primorska, has been awarded a gold me-

dal at the wine fair in Ljubljana. The Kmetijska zadruga of Dobrovo in Goriška Brda has no trouble in selling this wonderful wine which, owing to its many medals, is justly called golden rebula. What is the secret of their success? The Zadruga possesses the most modern equipment and with their contemporary technological methods they succeed in keeping the wine up to the best quality even in times when the season is very bad. Most of the grapes are bought from private peasants, who on the initiative of the Zadruga cultivate only vines like rebula, merlot and tokaj. Every year they produce about 90 wagons of golden rebula and about 230 wagons of rebula. Most of the rebula wine has been exported to Italy.

THE REPRESENTATIVES OF THE FORD FOUNDATION IN YUGOSLAVIA

In the middle of September some of the most outstanding public workers visited Yugoslavia. We were most happy to greet the director of the American Committee for International Scientific Collaboration, Mr. Allain Kassof, the representative of the American Board for Scientific Societies, Mr. Frederick Burkhardt and the representatives of the Ford Foundation. They had talks with our representatives of the Committee for cultural connections with foreign countries and the representatives of other Yugoslav cultural institutions about the widening of collaboration in the field of education, science, research and the exchange of students and other scientific workers. The collaboration between the Ford Foundation and our institutions began in the year 1959. Their activity was mostly limited to the allotment of scholarships and the stay of our students and scientists in the USA. In the last few years the organization widened its activities to include joint scientific researches in Yugoslavia as well as in America in the field of city-planning, organization of administration, linguistics etc.

THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON COMMUNICATION

The International Symposium, »Sredstva obveščanja in mednarodno sporazumevanje took place in Ljubljana in the beginning

of September. Numerous participants from 25 countries representing all five continents, contributed a number of very good reports. The Symposium was the meeting of research workers teachers and other people who day after day meet the question how to report most objectively in their profession. One of the participants of the symposium, the correspondent for Yugoslavia of the American newspaper — Call-Chronicle Newspapers« told the journalists of the Ljubljana »Dnevnik«: »I want you to print only those words which you are convinced are true. To your readers I advise reading the words carefully and estimating whether they are true or not.« These words are also an indirect picture of the conclusions of the symposium.

A RICH ARCHEOLOGICAL SUMMER IN DOLENJSKA

This summer was of great importance to the archeologists in Dolenjska. The archeologists have made such archeological finds as have not been discovered for a long time. The country of Dolenjska, lying along the river Krka, has not been in the centre of the world's interest for many years. It revealed to the curious archeologists wonders hidden in its earth for thousands of years. This year the archeologists dug at Vir near Stična, where there once used to be a great Illyrian settlement and they had to hurry with their researches in Novo mesto and vicinity where blocks of flats and other public buildings are to be built. In Novo mesto for instance, they found many prehistoric graves in the place destined for the blocks of flats. Much research was done on the island of Otok in the middle of the river Drava, where once used to be the mediaeval town of Guttenweth and also in Drnovo near Krško. In Valvazor's writing we can find that Drnovo belonged to a Roman town in former times.

VILLA BLEĐ — THE CULTURAL CENTER OF SLOVENIA

Up to now the Villa Bled has been used only for conferences by Yugoslav and foreign diplomats. This summer the beautiful villa opened its door to Art and art

enthusiasts. The villa will become one of the Slovene cultural centers. With its beautiful situation and its large halls it will be most suitable for numerous shows, international art exhibitions, concerts, theatre, musical performances etc. The members of the committee are preparing a very lively programme for the whole of the year. Also the garden of the beautiful villa is going to be a most wonderful place for permanent sculpture exhibitions. In the future we shall also be able to meet here the well known small European theatres and the free theatre groups as well. Bled is slowly developing into the center of Slovene tourism. Our own tourists as well as foreign visitors will be very pleased to have so many opportunities for entertainment during their stay at Bled.

THE FILM »THE SEVENTH CONTINENT« IN NEW YORK

The Yugoslav-Czechoslovak film »The Seventh Continent«, whose author is Dušan Vukotić (who was awarded an Oskar for his cartoon film), was shown during July in New York. The film critics gave special mention to the warm, witty satire in this film in which heroes are children who go to an island where there are no grown-ups or their narrow views of life. »This fantasy, Catherine Carol wrote in the »New York Daily News«, is very attractive. It is in fact so attractive that you cannot look at the film and not laugh while you are looking at it.«

YUGOSLAV WORKS OF ART FOR THE CULTURAL OLYMPICS IN MEXICO

This autumn, Mexico was the scene of the battle between the best sportsmen in the world, during the XIX Olympic Games. The Mexican government, however, wished to include other manifestations in this meeting among nations, and therefore organised the »Cultural Olympics«, a review of achievements of various peoples in the field of art and culture. Within the framework of this manifestation, an »Exhibition of Selected Works of World Art« will be held, for which Yugoslavia has chosen nine objects from various periods of Yugoslav history.

Zahteva po združenju Sloveniji je vsebovala tudi zahtevo po skupnem knjižnem jeziku za vse Slovence

Kljub velikemu poletu Prešernove besede, politične, kulturne in tudi jezikovne razmere v slovenskih deželah niso bile takšne, da bi izobraženci vseh slovenskih dežel sprejeli kranjski knjižni jezik za vseslovenski kulturni jezik. Zlasti pri štajerskih izobražencih je bilo čutili prizadetost ob dejstvu, da v njihovi deželi pravzaprav ni bilo samostojnega izročila na taki ravni kakor na Kranjskem. Čeprav je štajersko knjižno izročilo nastalo pravzaprav iz posebnih pobud, so v začetku 19. stoletja poskušali to slovstvo gojiti dalje in v tej besedi so nastale celo dobre Vrazove pesmi. Kljub temu pa ta različica slovenskega knjižnega jezika ni imela trdnejšega temelja v natančnejši slovnici niti živahnejšega kulturnega središča sredi strnjenege slovenskega ozemlja, kakor ga je od slovenskih dežel že dolga stoletja imela le Kranjska. Vendar bi se sprejetje kranjske knjižne besede za vseslovenski jezik zdelo nekakšno podrejanje »močnejšemu« — pa četudi le kulturno močnejšemu. Takšni pojavi so iz zgodovine drugih narodov sicer znani, vendar je šlo pri njih po večini za sprejemanje jezika državnih središč ali gospodarsko ali kulturno močnejših središč za kulturni jezik.

Med izobraženci, ki so v razmerah XIX. stoletja prvič v novejši slovenski zgodovini oblikovali samostojno slovensko politično misel, so bili zastopniki vseh slovenskih dežel. Brez slovensko usmerjene splošne izobrazbe so se morali sami trgati iz okvira predstav o zgodovini Slovencev. Če vse to upoštevamo, lahko razumemo, kako to, da so zlasti na obrobju slovenskega ozemlja, na Koroškem in Štajerskem, nenadoma prišli do zavesti, da smo majhen narod, da se s slovenskim jezikom sporazumejo razmeroma le v maloštevilnem krogu in da je treba zaradi tega poiskati rešitve zlasti v kar se da tesni jezikovni zvezi z narodi, ki so jim po jeziku, pa tudi po izvoru najsorodnejši, to je z drugimi Slovani. Te politične ideje, ki so tako značilne za majhne narode, ki v občutku lastne neštevilnosti iščejo jamstva za svoj »ogroženi« obstoj v naslonitvi na močnejšega, so sovpadale tudi z razvojem znanosti, ki je dokazovala sorodnost slovanskih jezikov, sovpadale pa so tudi z nekaterimi političnimi premiki in gibanji v okviru Avstrogrse. Mladino v skoraj vseh slovenskih deželah je potegnila za seboj ognjevitva skupina štajerskih izobražencev, ki se jim je v tistih viharnih letih prve polovice XIX. stoletja mudilo v dinamične akcije za slovensko stvar.

Kako se je to poznalo v oblikovanju zunanje podobe slovenskega knjižnega jezika?

Zunanja podoba vseslovenskega knjižnega jezika naj bi ne le bila takšna, da bi jo lahko brez zadržkov sprejeli vsi Slovenci, morala pa bi biti tudi bolj »slovanska«, to je blizu drugim slovanskim jezikom. Vendar do sprememb ni prišlo gladko. Prvi poskus zblíževanja obeh glavnih različic knjižnega jezika, kranjske in štajerske, se je izjalovil, ker je Prešeren pri svoji podobi jezika vztrajal in ni čutil potrebe po spremembah. Stanko Vraz je šel potem k Hrvatom. Drugi so šli po isti podobi in se razočarani vrnili šele, ko so spoznali, da v Zagrebu gojijo ilirci predvsem misel o veliki Hrvaški, ki naj bi združila sosede okrog Zagreba. Od tod tudi misel, naj bi slovenski in hrvaški izobraženci pisali skupen jezik, preprosto ljudstvo pa bi imelo svoje molitvenike in druge preproste knjige v slovenskem jeziku! Toda tudi ti niso opustili svojih misli o vseslovanskem zblížanju. Iz njihovih idej se je potem v začetku petdesetih let izoblikovala tudi sprememba podobe knjižnega jezika; namesto *lepiga* so začeli pisati *lepega*, *lepši*, *lepša*, *lepše* namesto enotnega *lepše*, *dekleta zala* namesto *dekleta zale*, *dekletom* namesto *dekletam*, *da* namesto *de*, *naj* namesto *nar*, nekaj časa pa še *dvignuti* namesto *dvigniti*. Te spremembe so potem pripeljale s seboj še celo vrsto drugih.

Nasledek tega je tista podoba jezika, kot jo pišemo še danes. Prav zaradi tega so bili razlogi zanjo vredni, da smo jih omenili.

Breda Pogorelec

NAŠ NARODNOOSVOBODILNI BOJ

Dedek in Ellen sta obiskala Begunje na Gorenjskem, da sta si ogledala v muzej spremenjeno zloglasno jetnišnico, kamor so nacisti med vojno zapirali naše borce za svobodo. V Begunjah so bile tudi mučilnice, katerih mrzle stene skrivajo najstrašnejšo zgodovino.

Pridružila sta se večji skupini, ki si je istočasno ogledovala muzej, in prisluhnila njenemu vodniku:

»Spomladi 1941 so fašistične sile zasedle naše ozemlje in vsi naši narodi so bili zasužnjeni; vendar se je takoj začel organiziran upor. Iz posameznih partizanskih skupin so se formirali odredi, brigade in divizije, ki so zadajale sovražnikom odločne udarce. Kmalu, zlasti pa še po zlomu Italije 1943, so partizani z lastnimi silami osvobodili kos za kosom slovenske zemlje. Tako so nastajala osvobodjena ozemlja (v Sloveniji npr. Bela krajina). Naši partizani so dobivali moralno podporo zaveznikov, pozneje pa tudi pomoč v hrani, obleki in orožju.

Oktober 1944 je bil osvobojen Beograd, spomladi 1945 pa Ljubljana.

Nad 1.700.000 Jugoslovanov je padlo v boju, pomrlo mučenih v taboriščih in omahnilo v jame talcev.

29. november 1943 je rojstni dan nove Jugoslavije. Takrat je bil v Jajcu v Bosni vsejugoslovanski zbor izvoljenih odposlancev, ki so osnovali temelje nove družbene ureditve in razvoja naših narodov.«

SLOVENE FOR YOU

Arranged by Nada Vitorovič

OUR NATIONAL LIBERATION WAR

Grandfather and Ellen visited Begunje in Gorenjska to see the ill reputed prison, now converted into a museum, where the Nazis imprisoned our fighters for freedom during the war. In Begunje, there used to be also special torture rooms whose cold walls conceal the most terrible history.

They joined a larger group looking at the museum exhibits and listening to the guide:

«The fascist forces occupied our territory in the spring 1944, enslaving all of our peoples; however, the organized resistance started immediately after. Squads, brigades and divisions, formed of single partisan groups, struck decisive blows to the enemies. Soon, especially after the breakdown of Italy in 1943, the partisans, unaided, liberated the Slovene land piece by piece. Thus, liberated areas sprang up everywhere (for example, Bela krajina in Slovenia). First, our partisans got only moral support from the Allies, later also material help, food, clothing, arms.

Beograd was liberated in October 1944, and Ljubljana in the spring 1945.

More than 1 million 7 hundred thousand of Yugoslavs perished during the war — they were killed in the battles, died in concentration camps (Oswiecym, Dachau, Mathausen, Buchenwald, Ravensbrück, etc), fell down as hostages.

November 29, 1943, is the birthday of the new Yugoslavia. That was the day when elected representatives from all parts of Yugoslavia gathered in Jajce, Bosna, to set up the foundations of the new social structure and development of our nations.

Survey of Verb Forms (Continued)

While the four cited classes comprise thousands of verbs, the following "dead" classes consist of only some hundred of basic verbs. The first two classes are in a way a transition to "living" classes and are comparatively numerous, the others are more or less isolated and petrified.

Class I: present-tense stem in *-i-* (as the second living class) infinitive stem in: a) *-a-* after sibilants č, ž, š,

b) *-e-*.

a) ležím, lêži, ležéc, ležáti, lêžal (ležála), (u)ležán.

The following verbs are also frequent: držím, slíšim, kričím, bleščím se, molčím, bežím, bučí, brenčím.

b) vídim, vídi, vidéc, vídeti, vídel (vídela), víden (vídena); sedím, sêdi (sedíva), sedéc, sedéti, sedèl (sedéla), (za)sedèn(èna).

Some other verbs: zdím se, želím, živím, hitím, skrbím, ostrmím, štrlí, zelení, bedím, gorím, kipí, letím, trpím, šumím, etc.

Class II: present-tense stem in *-e-* infinitive stem in *-a-*: píšem, píši, pišóc, písati, písal, (na)písan.

This group is still quite numerous although individual verbs already have a tendency to pass over to the first "living" class (súčem and súkam). The most frequent verbs of this class are: obíščem (obískáti), pléšem, umážem, pokážem, réžem, pripéljem, pokličem, rišem, privéžem, pošljem, kópljem, lážem, lížem, méčem, čéšem.

In this class, too, occur consonant alternations between the infinitive stem and present-tense stem: *s/š, z/ž, c/č, sl/šlj, k/č, sk/šč, g/ž, p/plj*, e. g. lízati: lížem, lagáti: lážem, rézati: réžem, metáti: méčem, klícati: klíčem, posláti: pošljem, kopáti: kópljem

Class III: present-tense stem in *-e-*, infinitive stem in consonant (on account of perspicuity, we will arrange the most common verbs of this class according to forms. The relation between *e-* — is to be found for participles in *-l* in the entire group) (pádel — pádla).

LE SLOVÈNE A VOTRE PORTÉE

Adapté par Viktor Jesenh

NOTRE LUTTE DE LIBERATION NATIONALE

Le grand-père et Hélène visitèrent Begunje en Haute Carniole, pour voir la prison malfamée transformée en musée, où les nazis enfermaient pendant la guerre nos combattants pour la liberté. A Begunje il y avait aussi des salles de torture, dont les froides parois cachent l'histoire la plus horrible.

Ils se joignirent à un groupe plus grand qui examinait le musée en même temps, et ils prêtèrent l'oreille à son guide:

«Au printemps 1941, les forces fascistes occupèrent notre territoire et tous nos peuples furent asservis: cependant, la résistance organisée commença aussitôt. A partir des groupes partisans particuliers se formèrent les détachements, les brigades et les divisions, qui portèrent aux ennemis des coups décisifs. Bientôt, et surtout après l'écrasement de l'Italie en 1943, les Partisans avec leurs propres forces libèrent morceau après morceau le sol slovène. Ainsi se formèrent les territoires libérés (en Slovénie par ex. la Carniole Blanche). Nos Partisans obtenaient le soutien moral des alliés, et plus tard aussi une aide en nourriture, habillement et en armes.

En octobre 1944 fut libéré Belgrade, et au printemps 1945, Ljubljana.

Plus de 1,700.000 Yougoslaves tombèrent au combat, moururent torturés dans les camps (Oswięczym, Dachau, Mauthausen, Buchenwald, Ravensbrück, etc.) et tombèrent dans les fosses des otages.

Le 29 novembre 1943 est l'anniversaire de la nouvelle Yougoslavie. A ce moment-là eut lieu à Jajce en Bosnie l'assemblée panyougoslave des délégués élus, qui posèrent les fondements du nouvel ordre social et du développement de nos peuples.»

Revue des formes verbales (Suite)

Tandis que les groupes ci-dessus cités englobent des milliers de verbes, tous les groupes «morts» suivants comprennent à peine quelques centaines de verbes fondamentaux. Les deux premiers groupes forment en bien des points encore une transition aux groupes «vivants» et sont aussi relativement nombreux; les autres, par contre, sont plus ou moins isolés et pétrifiés.

Ier groupe: le thème du présent en *-i-* (comme le IIe groupe «vivant»), le thème de l'infinitif: a) en *-a-* après les consonnes chuintantes č, ž, š; b) en *-e-*.

a) ležím, lêži, ležéc, ležáti, lêžal (ležála), (u)ležán.

Fréquemment nous rencontrons encore les verbes suivants: držím, slíšim, kričím, bleščím se, molčím, bežím, bučí, brenčím.

b) vídim, vídi, vidéc, vídeti, vídel (vídela), víden (vídena); sedím, sêdi (sedíva), sedéc, sedéti, sedèl (sedéla), (za)sedèn(èna).

Et encore des verbes tels que: zdím se, želím, živím, hitím, skrbím, ostrmím, štrlí, zelení, bedím, gorím, kipí, letím, trpím, šumím et d'autres.

IIe groupe: le thème du présent en *-e-*, l'infinitif en *-a-*: píšem, píši, pišóc, písati, písal, (na)písan.

Ce groupe aussi est assez fort, cependant des verbes particuliers passent formellement dans le Ier groupe «vivant» (súčem et súkam); très fréquents sont les verbes comme: obíščem, pléšem, umážem, pokážem, réžem, pripéljem, pokličem, rišem, privéžem, pošljem, kópljem, klépljem, lážem, lížem, méčem, čéšem.

Dans ce groupe aussi apparaissent des alternances consonantiques entre les thèmes de l'infinitif et du présent: *s/š, z/ž, c/č, sl/šlj, k/č, sk/šč, g/ž, p/plj*, par ex.: lízati: lížem, lagáti: lážem, rézati: réžem, metáti: méčem, klícati: klíčem, posláti: pošljem, kopáti: kópljem.

IIIe groupe: thème du présent en *-e-*, de l'infinitif sur une consonne (pour plus de clarté nous classerons les verbes les plus communs de ce groupe d'après les formes).

LES JEUNES SONT AVIDES D'INSTRUCTION

Pour la première année de l'Université de Ljubljana, dans la nouvelle année scolaire se sont inscrits 3336 candidats pour des études régulières et 248 étudiants extraordinaires, ce qui est le nombre le plus grand dans les trois dernières années.

Le plus d'étudiants, à savoir 770, se sont inscrits à la Faculté des Lettres, un peu moins — 536 — à la Faculté des Sciences économiques, 400 à la Faculté des Sciences naturelles et Technologie et près de 300 à la Faculté de Médecine. Alors que dans les autres facultés, tous ceux qui avaient l'instruction scolaire convenable pouvaient s'inscrire, les candidats pour l'architecture et la médecine ont dû passer des examens d'admission. En effet, la Faculté de médecine ne peut recevoir en première année que 150 étudiants, donc la moitié des inscrits.

Outre les deux facultés mentionnées, les examens d'admission sont obligatoires chez nous aussi pour les candidats à l'Académie artistique. Cependant, les hautes écoles slovènes n'ont en général pas introduit d'examen d'admission pour les nouveaux étudiants, comme l'ont fait d'autres hautes écoles en Yougoslavie.

La Faculté des Sciences politiques à Zagreb a fait un essai qui prouve que les examens d'admission ne sont pas et ne peuvent être la mesure objective pour la constatation des capacités du candidat. L'examen d'admission est une épreuve des connaissances momentanées, mais n'est pas et ne peut être la mesure des capacités de l'homme.

Chers camarades,

Recevez ces quelques mots de Sallauminnes avec un salut de notre municipalité.

Nous sommes très bien rentrés de notre colonie de Trbovlje et vivement l'année prochaine et avec plus de soleil, nous espérons!

A part ça tout va bien et nous sommes toujours heureux de passer un séjour d'un mois en Yougoslavie.

Nous avons déjà pour l'année prochaine une dizaine d'inscriptions et dommage que l'effectif s'arrête à quinze.

Avec tous nos souhaits de continuation perpétuelle, bien sincèrement et amicalement.

Jože Šuštar et les enfants

L'OPINION PUBLIQUE SLOVENE '68

A la Haute Ecole de sociologie, de sciences politiques et de journalisme à Ljubljana fonctionne, depuis la fin de l'année 1966, un Centre de recherche de l'opinion publique.

La recherche la plus vaste faite jusqu'ici par ce Centre qui porte le titre de l'Opinion publique slovène 68 est une enquête engagée très largement en ce qui concerne le programme. Le modèle pour la recherche de l'Opinion publique slovène 68 fut composé par 2475 personnes réparties en cent unités locales, incorporant plus de deux cents lieux dans toute la Slovénie, distribués uniformément par secteurs d'après la densité de la population. Ainsi dans la recherche furent représentés tous les groupes de Slovènes — des paysans aux intellectuels, des Styriens aux habitants du Littoral.

Au choix des questions pour l'enquête, le Centre agit avec le plus grand soin. Dès le début, il demanda à une série d'institutions, de directions, de particuliers et de collectifs de travail, de collaborer au rassemblement et au choix des problèmes. Ainsi, le Centre obtint plus de cent propositions concrètes, qui allaient des problèmes locaux et personnels aux problèmes sociaux en général. Sur cette base, on fit évidemment une sélection convenable et

l'on prépara le questionnaire de l'Opinion publique slovène 68.

DES REPRÉSENTANTS DE LA FONDATION FORD EN YUGOSLAVIE

A la mi-septembre séjournèrent en Yougoslavie quelques travailleurs publics américains en vue, parmi lesquels se trouvaient le directeur du comité américain pour la coopération scientifique internationale, Allain Kassof, un représentant du conseil américain des associations scientifiques, Frederick Burkhardt, et des représentants de la Fondation Ford. Avec les représentants de la commission fédérale pour les relations culturelles avec l'étranger et d'autres institutions culturelles yougoslaves ils se sont entretenus de l'extension de la coopération dans le domaine de l'instruction, des travaux de recherche scientifique, des échanges d'étudiants et de travailleurs scientifiques.

La coopération entre la Fondation Ford et nos institutions a commencé en 1959 et s'est limitée en majeure partie à l'attribution de bourses de spécialisation et de séjour d'études de nos spécialistes aux USA. Ces dernières années, cependant, cette coopération s'est étendue aussi à des recherches scientifiques communes en Yougoslavie et aux USA en divers domaines.

LE «REBULA» EST VRAIMENT DORÉ

Le «briška rebula» est l'unique vin blanc du Littoral qui ait obtenu, à la foire aux vins à Ljubljana, la médaille d'or. La coopérative agricole de Dobrovo dans les Goriška Brda vend avec facilité toutes les quantités disponibles de ce vin que, pour ses nombreuses médailles d'or, on nomme à juste titre le rebula doré. Où est donc le secret de son succès? La coopérative utilise un procédé technologique moderne et, grâce à un équipement moderne, elle réussit à conserver la qualité du vin également en cas d'année mauvaise. Elle rachète la plus grande partie du raisin chez les particuliers qui, sur son initiative, se sont limités seulement à la production du rebula, du merlot et du tokaj. On produit 90 wagons de rebula doré, et 230 wagons de tout le rebula. On en exporte des quantités considérables en Italie.

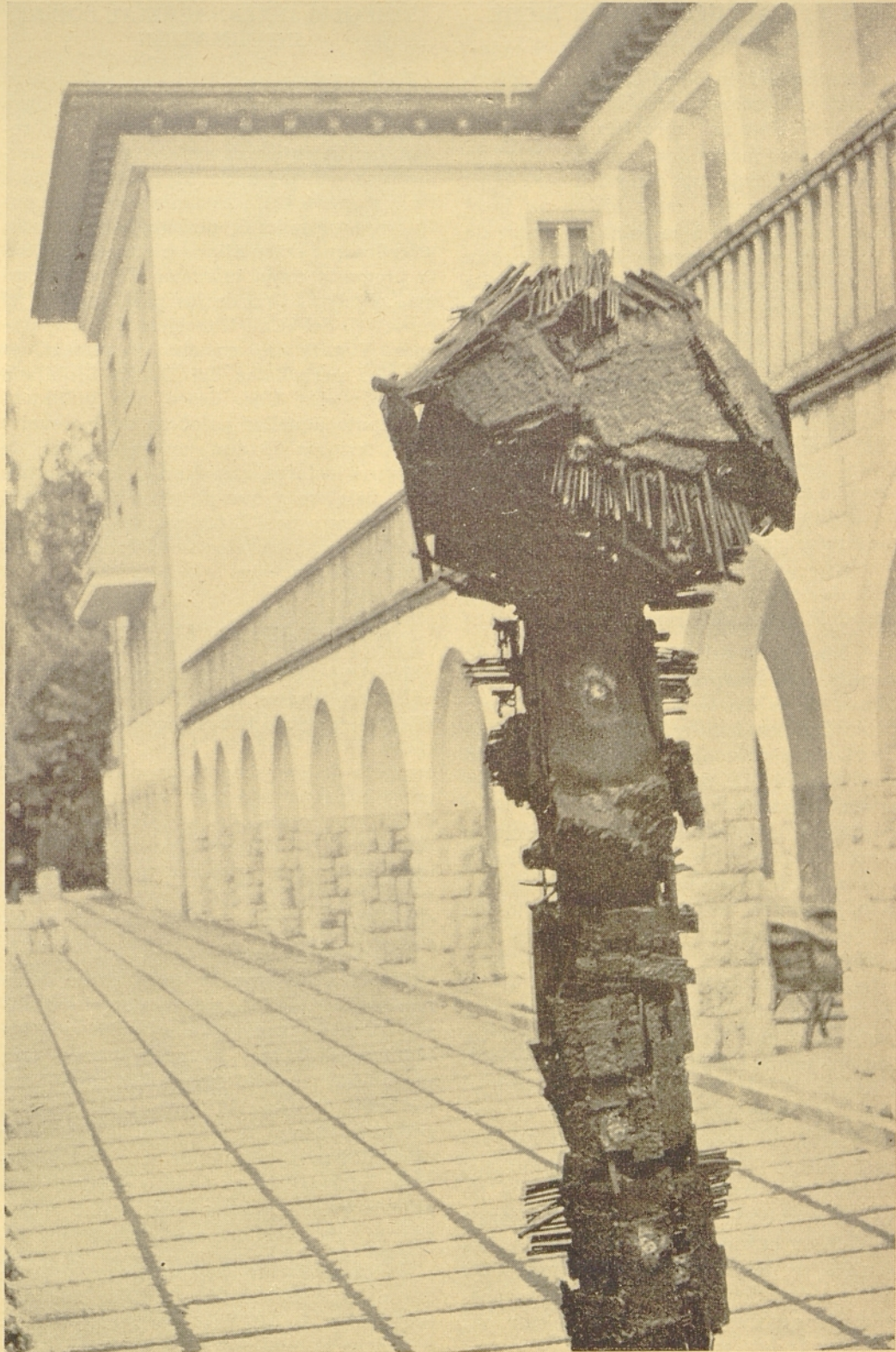
LA VILLA BLEDE — CENTRE CULTUREL SLOVÈNE

La Villa Bled, qui est située au bord du magnifique lac de Bled et qui était jusqu'à présent destinée seulement aux diplomates du pays et de l'étranger, a ouvert d'une manière hospitalière cet automne ses portes aux arts et à tous ceux qui s'y intéressent. Elle deviendra un des centres culturels de la Slovénie, où se succéderont les manifestations artistiques les plus diverses, avant tout les expositions des arts plastiques, mais aussi les manifestations musicales, théâtrales et littéraires. Le comité, composé des représentants de toutes les branches de l'art, promet une grande activité. La villa elle-même offre de très belles salles pour les expositions picturales des créateurs du pays et de l'étranger; dans le parc se formera avec le temps une exposition sculpturale permanente; les gens du théâtre s'enthousiasment à l'idée qu'enfin pourra se faire la rencontre des petites scènes européennes et des groupes de théâtre libres. Comme Bled, en tant que centre du tourisme slovène, attirera aussi le public international, deux formes d'activité théâtrale pas très étendues jusqu'ici s'affirmeront; la pantomime et le récital, et bien sûr aussi le ballet et la musique, qui n'ont pas besoin d'interprète.

LES ÉCRIVAINS A ŠTATENBERG

A la rencontre traditionnelle des écrivains à Štatenberg on mit à l'ordre du jour les questions de la réalité sociale dans la prose slovène contemporaine. La plupart des participants constatèrent que la prose n'est pas assez plongée dans la réalité, tandis que d'autres défendaient la nécessité pour la prose de se développer en un certain sens d'une manière autonome. Un autre thème traitait de la collaboration littéraire entre les nations et les nationalités en Yougoslavie.

La rencontre des écrivains traita aussi de la question de l'essence nationale du pays slovène outre-frontière. On constata que l'aspect idéologique était avant l'aspect de l'intégrité nationale, ce que le pays outre-frontière ressentit d'une manière plus préjudiciable que la mère-patrie.

NOTICIAS

UN ÉTÉ ARCHÉOLOGIQUE RICHE EN BASSE CARNIOLE

L'été dernier en Basse Carniole a apporté aux chercheurs-archéologues et aux historiens bien des surprises. La terre a dévoilé ses merveilles, comme elle ne l'avait fait depuis une série d'années déjà! Depuis des années, cette région au bord de la Krka n'a été à ce point au centre de l'attention et si disposée à montrer aux archéologues curieux les merveilles qu'elle cache en son sein depuis des millénaires déjà. Cette année, les archéologues ont exploré Vir nad Stično, où il y avait une grande colonie illyrienne, les Znančeve njive à Novo mesto, où l'on a dû déjà auparavant, lors de la construction d'un grand quartier d'habitation, déterrer une série de tombes illyriennes, puis Otok près de Dobrava (jadis il y avait là la petite ville médiévale de Guttenwerth) et Drnovo près de Krško, l'emplacement dont Valvasor savait déjà qu'il avait appartenu autrefois à une ville romaine.

A Novo mesto, l'été dernier, on alla de surprise en surprise. L'archéologue du Musée de la Basse Carniole, Tone Knez, poursuivit les fouilles déjà entamées l'an dernier. La couronne des fouilles de l'an dernier avait été un vase celtique à deux anses, le kantharos, orné de deux têtes humaines à l'expression mélancolique. Mais lorsque cette année, l'archéologue commença à ouvrir un nouveau tertre illyrien, il tomba très bientôt sur la tombe d'une princesse illyrienne. Les riches adjonctions tombales, des colliers, des bracelets étonnamment grands et une situle de bronze ont confirmé plus encore la conjecture que Novo mesto fut dans les anciens temps un poste important des Illyriens de la période de Halstatt. Les Illyriens de Novo mesto avaient leur colonie au Marof, au-dessus du bâtiment de l'actuel édifice de l'assemblée communale, tandis qu'ils enterraient leurs morts de l'autre côté de la Krka. La rivière séparait la ville de la vie de celle de la mort. Les fouilles de Novo mesto ont à juste titre attiré l'attention d'une lignée de savants européens et quelques-uns d'entre eux sont venus voir les fouilles.

SIMPOSIO INTERNACIONAL SOBRE INFORMACIÓN

En los primeros días de setiembre tuvo lugar en Ljubljana un simposio que llevó el título: «Medicos de información y comunicación internacional». Asistieron numerosos delegados de 25 países de todos los continentes. De esta manera se encontraron exploradores, pedagogos y también aquellos que en su oficio se encuentran con la pregunta como informar de la manera más objetiva. Uno de los participantes, el reportero del «Call-Chronicle Newspapers» para Yugoslavia, en sus conversaciones con los periodistas del Diario Ljubljana declaró: «De Uds. deseo que publiquen solamente aquellas palabras de las cuales estén seguros de que son verdaderas, de vuestros lectores, que lean detenidamente estas palabras y que juzgen por sí solos si son ciertas o no.» Esta declaración es también una muestra elocuente de las resoluciones del simposio.

ESCRITORES EN ŠTATENBERG

En el tradicional encuentro de escritores en Štatenberg se encontraba en el orden del día el punto sobre las realidades sociales en la moderna prosa eslovena. La mayoría de los asistentes manifestó que la prosa eslovena está muy poco profundizada en estas realidades sociales. Otros manifestaron la necesidad de un desarrollo independiente en este campo. Otro de los temas tratados fue la cooperación literaria entre los pueblos y nacionalidades yugoslavas.

También trataron la interrogante de la nacionalidad de los eslovenos en el extranjero. Concluyeron que el ideal de una integración nacional es seguramente más perjudicial para los emigrantes como para los habitantes de esta tierra. Los escritores propusieron que la Sociedad de escritores eslovenos para una mejor actividad y mayores vínculos en el ámbito de una integración eslovena y nacional, llame a una consulta mayor sobre este punto.

En el encuentro en Štatenberg participaron numerosos escritores eslovenos, publicistas e historiadores literarios; delegados de otras repúblicas yugoslavas y, desde

el extranjero, concurren Andrej Kokot, Dr. Leopold Kollman y Dr. Erik Prunč de Austria y Boris Pahor de Trieste.

REPRESENTANTES DE LAS FUNDACIONES FORD EN YUGOSLAVIA

A mediados de setiembre visitaron Yugoslavia algunos prestigiosos trabajadores públicos americanos. Entre ellos se encontraban el Director de la Sociedad americana para la cooperación científica internacional, Allain Kassof, el representante de las Sociedades científicas americanas, Frederick Burkhardt y el representante de las fundaciones Ford. Con los representantes de la Comisión de acercamiento cultural con el extranjero y otras instituciones culturales yugoslavas, mantuvieron conversaciones sobre una mayor cooperación en el ámbito educacional, trabajos científicos, intercambio de estudiantes y trabajadores científicos.

La cooperación entre las fundaciones Ford y nuestras instituciones comenzó en el año 1959 y se limitó a la adjudicación de becas de especialización en EEUU. para nuestros especialistas. Esta cooperación se amplió en los últimos años con trabajos conjuntos entre Yugoslavia y EEUU. en el campo urbanístico, lingüístico, etc.

REBULA ES VERDADERAMENTE DE ORO

Rebula fue el único vino blanco de Primorje que se ganó en la exposición de vinos en Ljubljana la medalla de oro. La cooperativa agrícola de Dobrovo en Goriška Brda vende todas las cantidades disponibles de este vino al cual, debido a las numerosas medallas de oro con que fue premiado, llaman el rebula de oro. ¿En dónde está el secreto de este éxito? La cooperativa emplea modernos procedimientos y maquinarias técnicas y de esta manera consigue almacenar grandes cantidades con las que dispone en los años malos. La mayoría de la uva la compran de sus asociados quienes se limitan a la producción de las clases rebula, merlot y tokay. Solamente de la clase rebula de oro producen 90 vagones y de las restantes rebula, 230 vagones. Una considerable cantidad es exportada a Italia.

Naš tretji Kekec

Kdor živi v tujini, mu je vse, kar je v zvezi s staro domovino, za osvežilo in razvedrilo. Tiskana beseda ga ponese v trenutku v kraje, ki jih pozna iz mladosti. Zato segajo naši ljudje po Rodni grudi in jo naročajo tako rekoč že po vsem svetu, koder si služijo kruh naši marljivi in podjetni ljudje.

V zadnjih letih pa so pomembna vez s starimi kraji in ljudmi, z njihovim življenjem in z zgodbami iz rodne Slovenije tudi filmi. Pa najsibodo priložnostno posneti ali umetniško izdelani dokumentarci ali celovečerni umetniški filmi.

Eden izmed takih filmskih travok, ki se je razširil močno po svetu in navdušuje po svetu razkropljene rojake pa tudi mladino in filmske obiskovalce po 30 državah sveta, je film Kekec. Doslej so izdelali že dva taka filma. Letos pa so začeli snemati nov film o Kekcu, katerega delovni naslov je »Bedančeva past«.

V letošnjem poletju sem obiskal filmsko ekipo v samotni dolini Pišnice, pod gorenjskimi orjaki Vršičem, Škrlatico, Prisojnikom in Razorjem. Veličastna veriga Julijcev se vleče še dalje proti Jalovcu in Mojstrovki in se zaključuje na severni strani z Vitrancem.

Vse te gore se bočijo južno od Kranjske gore, ki je na zahodnem koncu Slovenije in Jugoslavije. Še majhen skok, pa se prevesiš prek Podkorenskega sedla in si na Koroškem in v Avstriji. Če pa iz Kranjske gore nadaljuješ vožnjo proti zahodu, dospes v Trbiž in Italijo.

Danes je Kranjska gora naše lepo urejeno gorsko letovišče, z mnogimi žičnicami na prijetnih planinskih smučiščih.

Včasih, še preden se je rodil tu Josip Vandot, sin kmeta in pozneje železničarja, so rekli vasi Borovska ves, ker je bilo v gozdovih največ borovcev. Vaščani pa so se nazivali za Borovce. To so bili idilični stari časi, ko je ljudi preživljala hosta in je mladina pasla živino po planinskih pašnikih. V mladih letih je bil tudi mali Vandotov Jožek za pastirja.

O svojem življenju in ljubezni do gorenjskih planin in o tem, kako so nastajale njegove planinske pravljice, mi je med obema vojnama pripovedoval avtor Jože Vandot sam. Bila sva dobra znanca, čeprav je bil skoraj poldrugo desetletje starejši od mene. Rojen je bil 15. januarja 1884 v

Jože Gale, režiser novega Kekca (zgoraj levo) in pisatelj Josip Vandot, avtor zgodb o Kekcu (zgoraj desno). Foto: Jože Zupančič

Dva posnetka s snemanja novega filma o Kekcu pod naslovom Bedančeva past (foto: Joco Znidaršič)

Kranjski gori, v mali, z lesenimi škodlami pokriti hiši; po domače so ji rekli Pri turnu, ker je imela stara hiša na strehi nekak stolpu podoben nadzidek. Zdaj so rojstno hišo povečali in so ji skvarili starinski slog. Namesto lesenih skodel imajo na strehi umetno, eternitno opeko. Na pročelju hiše pa opominja izletnike spominska plošča, da se je v tej hiši rodil pisatelj pravljic o Kekcu, Pehti in drugih — Jože Vandot.

»Stare gorske pravljice mi je pripovedovala moja mama,« mi je pravil Jože. »Če smo bili pridni, so bile pravljice vedre in vesele, če smo ga kaj polomili, pa nam je pripovedovala zgodbe o žalostnih in hudobnih osebah, o Pehti, o Bedancu in drugih, ki so včasih res živeli v teh krajih ali pa jih je ustvarila domišljija domačinov, ki so imeli na paši dovolj časa, da so si izmišljali pravljice in druge napete zgodbe.«

Josip Vandot je preživel mladost v Novem mestu, kjer je bil njegov oče železničar.

»V peti gimnaziji sem padel,« mi je pravil Jože, »ker nismo imeli v hiši za vsakega otroka čevlje in obleko. Pa smo se pri obutvi in obleki vrstili. Zato sem dal Novemu mestu slovo in se vrnil pod gorenjske vrhove za pastirja. To so bili moji najlepši časi. Drugo leto sem se spet vrnil v Novo mesto, bogat in poln lepih zgodb, ki sem jih začel pisati za mladino. Po takratnih šolskih predpisih nisem smel izdati svojega pravega imena in sem se podpisoval pod svoje mladinske spise kot Cvetko Slavin.«

Tudi jaz sem v mladih letih strastno prebiral Vandotove zgodbe o Kekcu in Pehti. Takrat nisem pomislil, da bom pozneje spoznal pisatelja osebno in gledal celo njegove filme.

Jože Vandot je žalostno preminil med drugo svetovno vojno. Nemški okupator ga je z družino izgnal iz Maribora, leta 1944 pa ga je raztrgala bomba, ko je živel kot izgnanec na Hrvaškem v Trnjanski Kutji.

Josip Vandot je bil po poklicu železniški uradnik, v pokoj pa je stopil zgodaj — leta 1923. Od takrat se je bavil s pisateljstvom poklicno. Pisal je v najrazličnejše mladinske revije, izdal pa je tudi več samostojnih knjig. Zdaj objavlja

in ponatiskuje njegova dela ljubljanska založba Mladinska knjiga, prevajajo pa jih tudi v druge jezike. Čelo Šiptarji so prevedli Kekca v svoj jezik. Po Vandotvih zgodbah so gledališki strokovnjaki napravili več odrskih del. Zanimivo je, da so igrali Vandotovo zgodbo o Kekcu tudi v Nemčiji. Delo je prevedel v nemški jezik celjski rojak in gledališki strokovnjak Milan Stante. To Vandotovo in Stantetovo zgodbo so igrali pod naslovom »Kekec und Mojca« v Mestnem gledališču v Dortmundu večkrat in z velikim uspehom.

Scenarij za letošnji film o Kekcu je napisal slovenski pisatelj Ivan Ribič. Zgodbo in osebe je predelal po Vandotovih zgodbah. Zgodba se dogaja v okolici Kranjske gore, pri izviru Pišnice pod Vršičem, nekatere prizore pa so snemali tudi na snežnih poljanah na Zelenici nad prelazom Ljubelj — v začetku letošnjega septembra. Nekaj kadrov je bilo posnetih tudi v prelestni Taborski ali Županovi jami pri Grosupljem na Dolenjskem. Glavna oseba letošnjega filma je gorski orjak Bedanec, zelo hudoben možak, z veliko brado in brki in zlobnim srcem. Ubija divjad, jo lovi v zanke, kmetom pa krađe živino. Ujame tudi pastirčka Rožleta in ga zapre v svojo bajto. Od tam ga reši zviti in pogumni pastirček Kekec, ki mu pomagajo pri reševanju prijatelja še drugi iz njegove pastirske družine.

Zanimivo je, da je režiral doslej vse tri filme iz serije Kekec profesor ljubljanske igralske akademije Jože Gale. Ko sva zadnjič sedla na jaso pod orjaškimi smrekami v dolini Pišnice — skupina je imela opoldanski odmor — mi je pripovedoval razne podrobnosti o vsebini filma, ki ga snemajo v barvah.

Videl sem snemanje nekaterih prizorov. Upravičeno trdim, da so napeti in pestri. Posebnost jim dajejo mogočne kulise naših gorenjskih velikanov, ki jih je včasih gledal pisatelj Vandot kar z dvorišča svoje rojstne hiše ob Pišnici. Doslej so oba Kekca prodali v 30 držav po vseh petih kontinentih. Upajmo, da bo tudi novi Kekec zakoračil svojo probojno pot v svet in zadovoljil številne gledalce po svetu in jih opozoril na lepote naše zemlje in zanimive dogodivščine, ki jim je očetoval skromni pripovednik Josip Vandot. **Jože Zupančič**

Vila Bled — kulturno središče Slovenije

Vila Bled, ki je bila doslej namenjena le tujim in domačim diplomatom, je letošnjo jesen gostoljubno odprla vrata umetnosti in z njo vsem, ki se za umetnost zanimajo. Postala bo eno zmed slovenskih kulturnih središč, v katerem se bodo vrstile najrazličnejše umetniške prireditve, predvsem likovne razstave, pa tudi glasbene, gledališke in literarne prireditve. Odbor, ki ga sestavljajo zastopniki vseh vej umetnosti, obeta zelo razgibano dejavnost. Vila sama nudi najlepše prostore za slikarske razstave domačih in tujih ustvarjalcev; v parku bo sčasoma nastala stalna kiparska razstava; gledališčniki pa se navdušujejo ob možnosti, da bo v Sloveniji končno zaživele srečanje evropskih malih odrov in svobodnih gledaliških skupin. Ker bo Bled, kot središče slovenskega turizma, privabljal tudi mednarodno občinstvo, se bosta uveljavili doslej ne preveč razširjeni obliki gledališkega udejstvovanja: pantomima in recital, pa seveda balet in glasba.

Vila Bled bo služila tudi kot središče kulturne povezave med Slovenijo in obmejnimi območji Avstrije in Italije.

Z vsemi temi kulturnimi prireditvami bo dobil Bled še eno novo pridobitev in bo, podobno kot Dubrovnik, s svojimi poletnimi prireditvami privabljal goste ne le z lepoto narave, temveč tudi z umetniškimi stvaritvami.

Kot uvodno prireditev smo videli razstavo sodobne slovenske likovne umetnosti, ki je predstavila izbor slikarskih, grafičnih in kiparskih del. Ob svečani otvoritvi je nastopil tudi ljubljanski balet in operna pevka Nada Vidmarjeva. Mnogi ugledni kulturni in javni delavci so ob otvoritveni svečanosti poudarili pomembnost sklepa republiškega izvršnega sveta, ki je določil vili Bled novo vlogo, vlogo umetniškega posredovalca, ki ne bo pomembna le za Bled, temveč za kulturno življenje vse Slovenije.

Zanimanje za to prvo razstavo je bilo prav izjemno. Čeprav je bila na Bledu turistična sezona že pri kraju, so se obiskovalci, domači in tuji, kar vrstili. Vse je navdušilo čudovito okolje vile Bled, kjer se srečujeta in se izpopolnjujeta lepota narave in moč umetniških stvaritev.

Vila Bled, zunanji videz in razstavna dvorana v notranjosti. Foto: Joco Znidaršič

Pisatelji na Štatenbergu

Na tradicionalnem srečanju pisateljev na Štatenbergu so bila na dnevnem redu vprašanja družbene stvarnosti v sodobni slovenski prozi. Večina udeležencev je ugotavljala, da je proza premalo poglobljena v stvarnost, drugi pa so zagovarjali potrebo, da bi se razvijala v določenem pomenu samostojno. Druga tema je obravnavala književno sodelovanje med narodi in narodnostmi v Jugoslaviji.

Pisateljsko srečanje pa je obravnavalo tudi vprašanje narodne bitnosti slovenskega zamejstva. Ugotovili so, da je bil ideološki vidik pred vidikom narodne integritete, to pa je zamejstvo kvarneje občutilo kot matična dežela. Pisatelji so predlagali, naj društvo slovenskih pisateljev zaradi tesnejših stikov in boljšega delovanja v duhu slovenske in narodne integritete skliče o tem širše posvetovanje.

Srečanja na Štatenbergu so se udeležili številni slovenski pisatelji, publicisti in literarni zgodovinarji, predstavniki pisateljev iz drugih jugoslovanskih republik, iz zamejstva pa so se srečanja udeležili Andrej Kokot, dr. Leopold Kollman in dr. Erik Prunč iz Avstrije ter Boris Pahor iz Trsta.

Eden izmed slovenskih slikarjev-naivcev, ki se je uveljavil šele v zadnjem času — Anton Plemelj. Udeležil se je tudi tabora slovenskih slikarjev-naivcev v Trebnjem na Dolenjskem

Smoletov »Krst pri Savici« in druge novitete v slovenskih gledališčih

Vsako jesen, ko se dan prevesi v noč in postajajo večeri vse daljši in daljši, težko pričakujemo, kdaj se bodo odprla vrata gledaliških dvoran in ugibamo, katere predstave bomo videli v novi sezoni. Predvsem nas zanimajo domače novitete. Obetajo nam, da jih bo letos kar precej.

Drama, osrednje slovensko gledališče, je pripravila dela treh slovenskih avtorjev: Dominik Smole, ki je pred leti zaslovel z izvrstno »Antigono«, je za letos pripravil dramo »Krst pri Savici«. Kakor je v »Antigoni« moderniziral Sofoklejevo tragedijo, tako se v »Krstu pri Savici« navezuje na klasično, istoimensko pesnitev Franceta Prešerna. Pri tem pa ohranja samo motivno izhodišče, na njegovem temelju pa je ustvaril povsem moderno dramo o začetkih slovenske politične zgodovine. Osnova te drame je ljubezenska zgodba Črtomira in Bogomile, ki jo poznamo iz Prešernove pesnitve in se tu razpleta v tragični smeri.

Duhovita »igra v igri« — »Manevri« Jožeta Javorška je domiselno in živo napisana moderna komedija, ki se odlikuje s satiričnimi poantami, predvsem pa z izbrušeno jezikovno in stilno podobo. V »Manevrih« se prepletata dva poglavitna motiva: vojaki, ki se na manevrih »igrajo« vojsko — in komična travestija Levstikovega »Martina Krpana«, ki ga isti vojaki igrajo na nekem podeželskem odru.

Ivan Mrak, avtor pred leti zelo uspele drame »Marija Tudor«, je za letos pripravil himnično tragedijo »Mirabeau«. Okvir »Mirabeauja« je prvo leto francoske revolucije, v naslovni vlogi pa je upodobljen aristokrat, ki se je pridružil revoluciji, ne da bi ga ta mogla v resnici priznati za svojega človeka. Od tod izhaja tudi tragičen zaključek njegove usode. Tako Ivan Mrak kljub zgodovinskemu okviru upodablja izrazit problem modernega sveta.

Tudi v Mali drami napovedujejo za letošnjo sezono kar sedem slovenskih novitet, ki so jih napisali avantgardni mladi in najmlajši slovenski dramatik. Nekateri od njih so celo novinci na odrskih deskah.

V ljubljanski Operi bomo videli krstno uprizoritev domače opere »Ocean«, ki jo

je Danilo Švara uglasbil po znani drami ruskega pisatelja Andrejeva.

Mestno gledališče ljubljansko pripravlja dve izvorni komediji: Mire Miheličeve »Dan žena« je vedro, domiselno zgrajena satirična burleska, motivno naslonjena na klasično Aristofanovo delo »Ženske v ljudski skupščini«.

Gregor Strniša je napisal groteskno komedijo »Igra o ženski zvestobi«, ki z jedkim smehom izpoveduje resnico o zakonu in ljubezni, hkrati pa z jasno zgodbo in preprosto vsebino pritegne tudi preprostega gledalca.

Za tretjo krstno uprizoritev pa bodo v Mestnem gledališču pripravili delo Toneta Partljiča »Ribe na plitvini«, odkrito, grenko, napadalno, družbeno kritično dramo iz življenja učiteljev, ki poskušajo moralno kritično opredeliti svet, ki v njem živimo.

Mariborska drama se še posebno skrbno pripravlja na letošnjo sezono, saj se bo odvijala v znamenju priprav na proslavo petdesetletnice obstoja slovenskega mariborskega gledališča.

Že v oktobru je bil v Mariboru slovenski gledališki teden, na katerem so sodelovala

vsa slovenska poklicna gledališča, vključno z gledališčem iz Trsta in Akademije za gledališče.

Mariborsko gledališče ima pomembno kulturno vlogo, saj oplaja s svojo umetniško besedo poleg Maribora tudi ostale kraje severovzhodne Slovenije, od Murske Sobote do Raven in Slovenj Gradca. Pri sestavi sporeda morajo biti še posebej pazljivi, ker skušajo nuditi take predstave, ki z določeno kvaliteto zadovoljujejo vse sloje gledalcev, tako po idejni kot tudi po umetniški plati.

Za veliki oder pa so pripravili znano Potrčevo dramo iz kmečkega življenja »Krefli«, katere premiera je bila v Ptujju. V Ptujju bodo uprizorili tudi nekatere druge premiere in tako čim bolj vključili v svoje umetniško delo tudi ptujski oder.

Tudi v manjših slovenskih krajih se pridno pripravljajo na novo sezono. V Novem mestu, na primer, so že razpisali dramski abonma, v katerega bodo uvrstili gostovanja gledališč iz Ljubljane in iz Celja. Domača gledališka družina pa bo pripravila Jurčičevega »Desetega brata« in Finžgarjevo »Razvalino življenja«. J. M.

Mednarodni simpozij o obveščanju

V prvih dneh septembra je bil v Ljubljani mednarodni simpozij »Sredstva obveščanja in mednarodno sporazumevanje«. Prisostvovali so mu številni udeleženci iz 25 držav z vseh kontinentov, ki so prispevali tudi precejšnje število tehtnih referatov. Tako so se na simpoziju srečali raziskovalci, pedagogi, pa tudi tisti, ki se poklicno srečujejo z vprašanjem, kako čim objektivneje poročati. Eden izmed udeležencev simpozija, dopisnik ameriškega lista »Call-Chronicle Newspapers« za Jugoslavijo je v razgovoru z novinarki Ljubljanskega dnevnika izjavil: »Želim, da tiskate samo tiste besede, za katere boste prepričani, da so resnične, vašim bralcem pa, da te besede skrbno preberejo ter sami presojajo o tem, če so resnične ali ne.«

Umril je Karlo Rupel

Po krajši bolezni je v Ljubljani umrl rektor ljubljanske glasbene akademije, znani violinist in dirigent profesor Karlo Rupel. Visoko glasbeno izobrazbo si je pridobil na konservatoriju v Ljubljani in na glasbeni šoli v Parizu. Kot solist in dirigent je nastopal po vsem svetu in si pridobil sloves izrednega umetnika. Še posebno velike so njegove zasluge pri organiziranju visokega umetniškega šolanja v Ljubljani in razvoju glasbenega življenja v našem glavnem mestu. Kot rodoljub in napreden intelektualec se je profesor Karlo Rupel odzval pozivu OF in aktivno sodeloval v narodnoosvobodilnem boju.

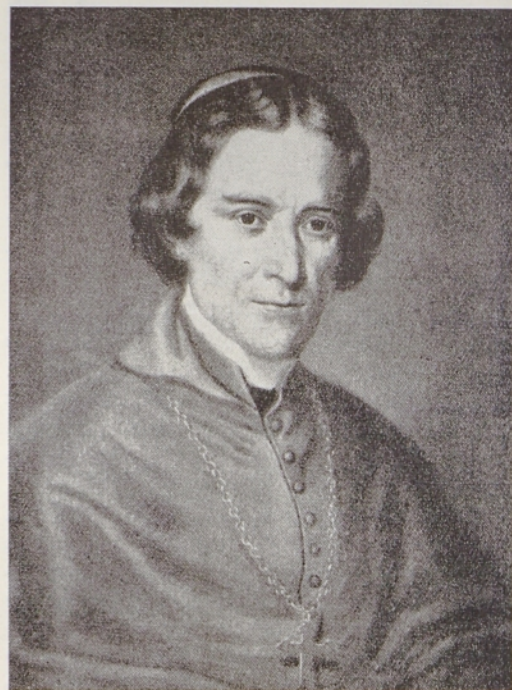
Ob stoletnici smrti slovenskega misijonarja – škofa Friderika Barage

Januarja letos je minilo sto let od smrti slovenskega misijonarja, škofa Friderika Barage. Friderik Baraga se je rodil 29. junija 1797 v Mali vasi pri Dobrniču. Njegov oče, Janez Nepomuk Baraga, nekdanji oskrbnik mirenskega gradu, je bil dober in podjeten gospodar. Živeli so v malovaški graščinici, ki je bila materina dediščina. Ko se je družina povečala (bilo je pet otrok, a sta dva kmalu umrla), je leta 1799 oče kupil trebanjski grad, kjer je mladi Friderik živel do svojega devetega leta. Nato je odšel v šole, najprej v Ljubljano, od tam pa na Dunaj, kjer je študiral pravo. Kasneje pa je vstopil v ljubljansko semenišče in bil leta 1832 posvečen.

Najprej je kaplanoval v Šmartnem pri Kranju, kjer je kmalu zaslovel kot pridigar. Ker je navduševal vernike za češčenje srca Jezusovega in Matere božje, se je zameril janzenističnim duhovnikom. Zato je bil kazensko premeščen v Metliko, a tudi tu ga je začela preganjati janzenistična duhovščina. Užaljen se je po dveh letih umaknil v Ameriko. V času, ko je kaplanoval v Metliki, je izdal molitvenik »Dušna paša«, ki je doživel devet ponatisov. Leta 1905 ga je izdala tudi Mohorjeva družba v svoji redni knjižni izdaji.

V Ameriki je Baraga postal misijonar. Petindvajset let je deloval med Indijanci, najprej v Arbre Croche in nato v Grand Riveru. Odločno je nastopal proti trgovcem, ki so zastrupljali Indijance z alkoholom in proti vladi, ki je indijanska plemena nasilno izganjala z njihove zemlje. Osebnostno je bil zelo skromen. Ni pil, skoraj nikoli ni okusil mesa. Ko je obiskoval Indijance v njihovih loviščih ob Gornjem in Michiganskem jezeru, je moral prehoditi neizmerne daljave po divjini.

Dne 1. novembra 1853 je bil v Cincinnati posvečen v škofa in imenovan za prvega apostolskega vikarja v Gornjem Michiganu. Po nekaj letih je vikariat postal škofija, ki je zaradi boljših prometnih zvez dobila svoj sedež v Marquette, kjer je 19. januarja 1868 po dolgem bolehanju škof Baraga umrl.

Med svojim bivanjem v Ameriki je Baraga dvakrat obiskal rojstno deželo. Ob drugem obisku l. 1853 je obiskal tudi škofa Slomška v Št. Andražu v Slovenskih goricah. Prav na njegovo pobudo se je izselil v Ameriko in postal misijonar tudi znani sadjar Franc Pirc, župnik v Podbrezjah.

Friderik Baraga, prvi slovenski škof v Ameriki, je napisal številne knjige, večinoma nabožne vsebine. Mnoge od teh so izšle tudi v jezikih Indijancev, med katerimi je deloval. Za indijanski čipeva jezik je izdal tudi slovar in slovnico.

V nedeljo 28. julija je bila v Dobrniču na Dolenjskem osrednja spominska slovesnost ob stoletnici Baragove smrti. Pri slovesni maši so sodelovali vsi slovenski škofje in drugi visoki cerkveni dostojanstveniki. Duhovnike iz Severne Amerike je zastopal Julij Šlapšak. Ljubljanski nadškof, ki je na slovesnosti govoril, je omenil tudi, da je v teku postopek, da se škofa Barago proglasi za svetnika.

Po maši je mariborski škof dr. Držečnik blagoslovil nove orgle. Med botri novih orgel so tudi nekateri ameriški rojaki, ki so doma iz Dobrniča in okolice.

Anton Slodnjak

Zgodovina slovenskega slovstva

Brižinski spomeniki, ki so nastali v 10. stoletju, so prvi, najčastitljivejši spomenik slovenskega jezika. Od njihovega nastanka pa do danes je minilo dolgih tisoč let. In prav ob tem velikem jubileju smo Slovenci dobili dragocen knjižni dar: knjigo »Zgodovina slovenskega slovstva«, najobširnejši in najpopolnejši pregled slovenskega literarnega ustvarjanja od prvih zapiskov v slovenskem jeziku do danes — to se pravi do leta 1966.

Zanimivo je, da je dal pobudo za ta obširen slovstveni pregled dr. Joško Tischler, tedanji ravnatelj slovenske gimnazije v Celovcu. Znanega literarnega zgodovinarja in prešernoslovca dr. Antona Slodnjaka je naprosil, naj za dijake Celovške gimnazije sestavi pregled slovenskega slovstva, ki bo upošteval tudi zamejske pisatelje iz avstrijskega dela slovenske Koroške.

Dr. Slodnjak, ki je doslej sestavil že dva pregleda zgodovine slovenske književnosti — ena je pred desetimi leti izšla v Berlinu v nemškem jeziku — se je z natančnostjo vestnega znanstvenika in najboljšega strokovnjaka, lotil zaupanega dela. Iz skromne zamisli učbenika za gimnazijce je nastala obširna, šeststo velikih strani obsegajoča knjiga, ki bo služila tudi visokošolcem in vsakomur, ki se zanima za zgodovino slovenskega slovstva. Njegov delež zajema slovstvo od prvih začetkov do leta 1945, pisatelje, ki so začeli pisati po vojni, pa je obdelal Jože Pogačnik.

Od dosedanjih podobnih izdaj se nova knjiga, razen po svoji razsežnosti, razlikuje še po načinu obdelave; bolj kot življenjske literatove, osvetljuje njihovo slovstveno ustvarjanje. Poleg tega vsebuje dve doslej še neobdelani poglavji: o slovenski slovstveni kritiki in slovstveni zgodovini. Prvič so zajeti v pregled slovenskega slovstva tudi vsi pomembnejši pisatelji iz zamejstva, predvsem s Koroškega, Tržaškega in Goriškega, iz Južne Amerike, ZDA in drugod.

V Sloveniji pa bo ta knjiga izšla v založbi Mladinske knjige v najmanj 6000 izvodih, v velikem formatu, vezana v platno, s štirimi barvnimi prilogami naših največjih književnikov.

Tako bo ta izredna knjiga po vsebini in opremi delala čast podnaslovu, ki ga nosi ljubljanska izdaja:

»Ob tisočletnici brižinskih spomenikov«.

NOVA GORICA

1 9 4 8

15. SEPTEMBER

1 9 6 8

2 0 L E T

V S P O M I N

— N A 2 5 —

L E T N I C O

V S T A J E

P R I M O R S K E G A

L J U D S T V A

Založilo filatelistično društvo v Novi Gorici
Tisk: Goriška tiskarna Nova Gorica

25-letnica priključitve Istre in Slovenskega primorja

V septembru je minilo 25 let, odkar se je ljudstvo na Primorskem in v Istri z orožjem v roki odločilo vrniti se k domovini. Ob 25-letnici te vseljidske vstaje na Primorskem je bila 15. septembra v Novi Gorici velika proslava. Naša poštna uprava pa je v spomin na ta zgodovinski dogodek izdala 9. septembra posebno priložnostno znamko za 25-letnico priključitve Istre in Slovenskega primorja. Velja 50 par.

Na znamki je del freske iz znamenite cerkvice v Hrastovljah, ki je v bližini Črnega kala v dolini Rižane. Naslikal jo je srednjeveški slikar Ivan iz Kastva. Celotna freska predstavlja prva človeka pri delu. Del freske na znamki pa prikazuje Evo z otrokoma, ki naj simbolizira priključitev Primorske in Istre k matični domovini.

Cerkev v Hrastovljah izvira iz XII. ali XIII. stoletja, omenjeni slikar jo je leta

F I L A T E L I J A

Uredništvu

Rodna gruda

LJUBLJANA

1490 poslikal od tal do stropa. Freska, iz katere je vzet odlomek za znamko, je na oboku srednje ladje. V XVI. stoletju so to cerkev obdali s tako visokim obzidjem, da gleda iz njega le zvonik. Na znamki so razen Eve z otrokoma prikazani še značilni istrski predmeti, med njimi tudi preslica in vrč.

Znamka je bila tiskana v večbarvni litografiji v Zavodu za tiskanje bankovcev v Beogradu v polah po 50 znamk. Njena velikost je 30 × 37 mm, brez belega roba pa 26 × 33 mm. Zobčana je grebenasto 12 I/2.

Na dan proslave 25-letnice vseljidske vstaje na Primorskem je pošta Nova Gorica uporabljala poseben priložnostni oziroma spominski poštni žig. Žig je povzet po spominski znački za to proslavo.

Filatelistično društvo v Novi Gorici je za to slovesnost izdalo spominski filatelistični ovitek. Na ovitku je grb Nove Gorice (vrtnica), razgled na del Nove Gorice in značka za to obletnico.

ZDA

... a naša beseda žal, umira

Tudi Božičeva iz Clevelanda sta letos poleti obiskala domače kraje. Oba sta že dolgo v Ameriki: Andy 48 let, Mary pa dve leti manj. Slovenijo sta obiskala letos že tretjič. Oba sta s Primorske — Andy iz Zagorja pri Pivki, Mary iz Bukovja pri Postojni. V Clevelandu sta Andy in Mary Božičeva znana društvena delavca. Oba pojeta pri Zarji, dolgo vrsto let pa sta tudi vneta člana dramskega društva Anton Verovšek, ki je letos 3. novembra slavil 45-letnico ustanovitve.

Z Božičevima smo se ob letošnjem obisku večkrat srečali. Videli smo se na prireditvah, na sprejemu na izvršnem svetu, ob kratkih obiskih na Matici. Dolgo se nikoli nista utegnila zamuditi, kajti hotela sta čim bolj izrabiti čas svojega obiska v Sloveniji. Ob neki priložnosti pa sta le malo posedela na Matici, da smo se pogovorili o njunem društvenem delu, predvsem pri dramskem zboru Anton Verovšek.

V Clevelandu je bila v preteklosti vrsta igralskih skupin. Veliko bolj ali manj zahtevnih dramskih del se je zvrstilo na njihovih odrih. Med njimi so bila Cankarjeva, Finžgarjeva, Tavčarjeva in Jurčičeva dela. Pred desetletji je s teh odrov zanosno zvenela slovenska beseda. Izkazalo se je, da je med našimi rojaki, ki so delali v tovarnah, pri raznih gradnjah, v trgovinah in kdove kje še vse, veliko ne le dobrih pevcev, temveč tudi odličnih dramskih igralcev, spretnih, domiselnih režiserjev, organizatorjev, kostumerjev, maskerjev itd., ki so vsi prispevali k temu, da se je slovenska kultura v Clevelandu tako polno razcvetela. Ko pa so začele rasti nove generacije, je slovenska beseda na naših odrih vse bolj usihala. Slovenska dramska društva so kopnela drugo za drugim. Najprej se je razšla dramska skupina društva Lunder-Adamič, za njim Triglav in Naš dom. Pred devetimi leti pa so se razšli zadnji igralci včasih tako znanega dramskega društva Ivan Cankar. Od vseh nekdanjih slovenskih dramskih skupin v Clevelandu delujeta le še skupina Naša zvezda, ki ima svoje društvene prostore v slovenskem društvenem domu na Recherjevi cesti, in dramska skupina Anton Verovšek, ki ima društvene prostore v slovenskem domu na Waterloo cesti. Ker imata premalo igralcev, uprizarjata igre le občasno in to take z manjšo zasedbo. V Clevelandu je po 30 letih ponovno oživel tudi dramski zbor Lilija, ki so ga pred nekaj leti obnovili novi priseljenci.

Mary Božičeva je devetnajst let tajnica dramske skupine Anton Verovšek. Kolikokrat sta nastopila z Andyjem, ali pa Mary sama. Kako razburljivo je bilo učiti se vlog, hoditi k vajam, pomagati pri pripravah in nato nastopiti pred polno dvorano. Nepozabno lepi spomini so to, ob njih so zdavnaj pozabljeni napor, utrujenost, skrbi in vse podobne težave, ki jih je bilo treba premagati. Mary je našela nekaj iger, v katerih je nastopala: Vdova Rošlinka, Županova Micka, Vesela vdova, Matiček se ženi, Rdeče rože, Lažnjivi zdravnik, Razvalina življenja, Kamnolom in še marsikatera.

Koliko je bilo igralcev in igralk, pa režiserjev! Kakšna vnema jih je družila, kolikšen zanos. A danes? Andy in Mary sta se

žalostno nasmehnila. Tudi dramska družinica društva Anton Verovšek se je zelo zmanjšala. Zdaj ima le osem članov. Predsednica je Manca Bašel, podpredsednik Andy Božič in tajnica Mary Božičeva. Enkrat mesečno se sestanejo. Zadnja igra, ki so jo uprizorili, je bila tridejanka Tri sestre. V zadnji sezoni so naštudirali Velejo, a do uprizoritve ni prišlo, ker je moral eden izmed igralcev odpovedati nastop, namestnika zanj pa niso imeli. Morda bodo letos imeli boljšo srečo?

Neizpodbitno je, da naša beseda na clevelandskih gledaliških deskah počasi zamira, zveni le še pesem. Požrtvovalni igralci še vztrajajo, le premalo jih je. Mladi radi pojejo po naše, govoriti pa ne znajo, hodili so pač v angleške šole in jim tega ne moremo zameriti. Andy in Mary sta dejala, da bi dramska skupina Anton Verovšek še rada naštudirala kakšno igro. Le težko je dobiti primerno delo, ki bi bilo lahko izvedljivo, vedro, igralcev pa bi moralo biti čim manj. Posebno za moške vloge imajo težave. Žal so to težave mnogih naših izseljenskih igralskih skupin. Izseljenska matica si prizadeva, da bi jim posredovala ustrezna lahko izvedljiva dela in da bi pri domačih avtorjih zbudila zanimanje, da pišejo takšne igre. Pri tem je že dosegla nekatere uspehe.

Majhna je danes dramska družinica društva Anton Verovšek, a klena in upravičeno ponosna na 45-letno prehojeno umetniško pot. Dolga je vrsta imen znanih igralcev in režiserjev, ki so oblikovali igralske nastope. Dolga je vrsta del, ki so jih z uspehom uprizorili. To je neizbrisen delež, to je svetel kamen v mozaiku naše slovenske kulture v ZDA.

Ina Slokan

40 let največje podružnice ŠŽZ

V letošnjem novembru praznuje najmočnejša podružnica Slovenske ženske zveze, podružnica št. 25 na St. Clairju v Clevelandu, štiri-desetletnico. Pobudo za ustanovitev je dala Zvezina predsednica Marie Prislanova, ustanoviteljice pa so bile Mary Bradač, Mary Glavan in Albina Novak. Ob ustanovitvi sta bili na St. Clairju dve podružnici, ki pa sta se takoj združili v skupno podružnico št. 25. Ob ustanovitvi je imela podružnica 50 članic. Ustanovile so vežbalni krožek, v kampanjah za pridobivanje novih članic k Zvezi, je bila podružnica št. 25 večkrat na prvem mestu. Uspešno je organizirala razne narodnostne in druge prireditve. Pri pridobivanju novih članic k Zvezi se je zlasti izkazala članica Mary Otoničar, ki je pridobila za Zvezo nad tisoč dvesto novih članic. Mladinski krožek pri podružnici pa je vodila Albina Novakova, ki se je kasneje preselila v Chicago. Štiridesetletnico ustanovitve je podružnica proslavila na jubilejni prireditvi 27. oktobra.

Čestitamo k jubileju in želimo agilni podružnici in njenim članicam še novih delovnih uspehov in novih jubilejev!

FRANCIJA

Jože Martinčič 70-letnik

Naš naročnik in dopisnik rojak Jože Martinčič iz Lensa je letos v septembru tiho slavil svoj sedemdeseti rojstni dan. Težko, trdo življenje je za njim, med drugim štirintrideset let rudarskega dela, ki mu je zapustilo bridko dediščino: stoodstotno invalidnost zaradi sili-koze. Doma je z okolice Novega mesta. Njegov oče je bil čevljar, ki je

Jože Martinčič iz Lense v Franciji ob svoji 70-letnici (prva slika zgoraj). Skupina učencev jugoslovanske šole v Parizu s svojim profesorjem pred Eiffelovim stolpom (zgoraj desno). Posnetek z izseljenskega piknika v Skofji Loki — zakonca Rak, v sredi pa Mary Božič (zgoraj). Julija Jakopinova iz okolice Stuttgarta v Nemčiji v družbi s slovenskimi rojaki (prva slika spodaj). Družina Szymczak iz Sallauminesa v Franciji se je med bivanjem v Sloveniji oglasila tudi na Matici (spodaj)

Slovenska rojaka v Avstraliji Jožica Uršič in Vinko Gobec v slovenskih narodnih nošah nabirata prispevke za novo otroško bolnišnico v Melbournu. Posnetek je iz avstralskega lista (zgoraj levo). Pevski zbor Ljudskega odra pod vodstvom Milana Kavsiča na prireditvi ob 43-letnici društva (zgoraj desno). Otroški pevski zbor Ljudskega odra pod vodstvom Suzane Stekarjeve (zgoraj). Argentinska folklorna skupina Las voces del Cunanpa, sestavljena iz članov Ljudskega odra v Buenos Airesu (spodaj). Foto: A. B.

ŠVICA

Društvo slovenskih izseljencev Beneške Slovenije

V mestu Orbe v Švici so se 31. avgusta zbrali slovenski izseljenci iz Beneške Slovenije in ustanovili **Društvo slovenskih izseljencev Beneške Slovenije**. Na ustanovni občni zbor so prišli tudi naši rojaki iz kraja Orbe, Yverdon in iz drugih švicarskih mest.

Namen novoustanovljenega društva je združiti izseljence slovenske narodne skupnosti iz Terske, Nadiške, Rezijanske in Kanalske doline iz videmske pokrajine in pospešiti med njimi socialnoekonomske in kulturne dejavnosti, da bi globlje spoznavali problematiko omejenih dolin in ohranjevali lokalne značilnosti. Društvo se bo zavzemalo za kulturne izmenjave s slovenskimi društvi v Italiji z namenom, da bi ohranjevali slovenski jezik, kulturo in slovensko folkloro. V društvenem statutu je posebej poudarjeno, da je društvo popolnoma neodvisno od kakršnekoli politične ali verske organizacije.

Predsednik društva je Marko Petrič iz Čenebole, podpredsednik Silvio Feletič iz Grmeke, člani glavnega odbora pa so iz raznih občin Beneške Slovenije, tajnik in duša društva pa je zaveden Slovenec, bivši gojenec Dijaškega doma v Gorici, Dino Del Medici iz Brda v Terski dolini.

Beneški izseljenci v Švici so z velikim navdušenjem pozdravili ustanovitev tega svojega društva, prav tako pa tudi vsi drugi Slovenci v Italiji. Tem čestitkam in željam pa se pridružujemo tudi Slovenci v Jugoslaviji, saj želimo, da bi bilo slovenskih društev v krajih, kjer so se v zadnjih letih naselili Slovenci, čimveč. Zavedamo se, da lahko le združeni ohranjamo našo narodno samobitnost, naš jezik, kulturo, običaje in navade. Društvo slovenskih izseljencev iz Benečije v Švici bo povezano tudi z domovino in slovenskimi društvi v Italiji, sodelovali pa bodo tudi z vsemi drugimi slovenskimi društvi.

Živahni Amriswil

Konec avgusta se je sestal razširjeni odbor kluba naše podružnice, na katerem smo sestavili okvirni program dela do konca letošnjega leta. Kot glavne naloge smo si zastavili: organiziranje samostojne zabavne prireditve s programom 19. oktobra, 8. novembra I. občni zbor podružnice Amriswil in pa čim boljša organizacija gostovanja akademske folklorne skupine »France Marolt« iz Ljubljane v Amriswilu 1. decembra.

V tej sezoni smo se prvič zbrali 23. avgusta. Zelo velik obisk, proti pričakovanju, smo doživeli na našem srečanju 13. septembra. Temu je botrovala verjetno objava v Novostih. Kar 170 naših ljudi vseh narodnosti se je zbralo v našem stalnem zbirališču, v hotelu »Schwert«. Namen tega srečanja je bil: kratek sestanek in nato ples, vendar prvo je dobesedno odpadlo, ker je prišlo več zunanjih kot naših iz Amriswila, ti so pa seveda prišli zaradi razvedrila in plesa, nekateri celo 100 km daleč. Za ta večer smo povabili, da nam igra instrumentalni trio jugoslovanskega kluba iz Rapperswila. Pokazali so, da so sposobni zadovoljiti našo družbo, saj so igrali vse, tako polke kot kola. Ker nismo pričakovali tako številnega obiska, ni bilo v organizacijskem pogledu najbolje organizirano. Vidi pa se, kako pogrešajo naši ljudje v tujini domače družabne prireditve. V Švici še vedno narašča število Jugoslovancev, zato bodo imeli naši klubi tukaj dovolj dela, da posepijo in razširijo svojo dejavnost. Ni dovolj, da se organizirajo dvakrat ali trikrat na leto večja gostovanja raznih ansamblov iz Jugoslavije, naši ljudje se zadovoljijo tudi s skromnejšo zabavo, vendar naj bo ta pogostejša. Nekaj gostovanj v večjih mestih zajame le majhen del naših ljudi. Nekaj podružnic jugoslovanskih klubov v Švici je na tej poti, da organizira svoje manjše zabave; upajmo, da se bo to še razširilo. Ravno tako so možne še razne druge oblike dejavnosti. Velik problem pri vsem tem je, da je premalo število takih, ki bi aktivno pomagali pri delu in organizaciji klubov. Največkrat ležijo vsa večja dela na posameznikih.

Odbor je sklenil, da bo organiziral dve večji prireditvi na leto in sicer s programom, ki bo namenjen za vse, medtem ko bi sestanki, ki bi bili vsake dva ali tri tedne, ostali v manjšem obsegu. Tako bi

šel 4-krat za kruhom v Ameriko in se spet vračal. Jože se je 17-letni javil k strelcem 6. bataljona v Ljubljani, kateremu je poveljeval Josip vitez Pogačnik. Leta 1919 se je boril v vrstah 37. pešpolka kot Maistrov borec in bil pri Velikovicu na Koroškem tudi ranjen. Ko je jeseni 1920 sšel vojaško suknjo, je postal delavec. Delal je v Srbiji, Bosni, Vojvodini, nato pa je kot toliko naših mož, odšel v francoske rudnike. Sodeloval je pri delavskih sindikatih, pri izseljenskih društvih, bil vseskozi srčno navezan na svojo rojstno deželo. Nadvse vesel je bil njene rasti v svobodi, pridobitev naše socialistične stvarnosti. O tem nam je veliko napisal in tudi povedal ob srečanjih, ko je s soprogo ali vso družino prihajal na počitnice na svojo ljubo Dolenjsko. Štirinajstkrat smo se srečali v zadnjih letih na domačih tleh. Letos ga ni bilo, upamo pa in želimo, da se vidimo v Sloveniji spet prihodnje leto. Združenje Jugoslovancev v Sallauminesu ga je lani izvolilo za dosmrtnega častnega predsednika.

Jubilantu srčno čestitamo k lepemu življenjskemu jubileju z željo, da bi v krogu svojih dragih doživel čim več osebnih sreč, da bi se mu okrepilo zdravje in da bi se še velikokrat srečali na rodnih tleh ter se skupno veselili napredka in razvoja naše skupne domovine.

Praznovanje narodnega praznika

Izseljenci iz Merlebacha in Freyvinga bomo letos praznovali jugoslovanski narodni praznik v nedeljo, 1. decembra v dvorani Billard (Witkovski) v Freyvingu. Prireditev bo organiziralo naše društvo Jadran. Nastopil bo moški in mešani pevski zbor in orkester društva Jadran. Po programu bo prijetna družabna zabava. Ta lepa proslava bo prav gotovo privabila množico rojakov od blizu in daleč.

Anton Skruba

Jugoslovanska šola v Parizu

Po nekaterih podatkih živi v Parizu okrog 35.000 jugoslovanskih delavcev, uslužbencev, študentov in drugih. Med njimi pa je tudi prek 500 šoloobveznih otrok. Prav iz tega vzroka je že pred tremi leti vzniknila misel, da bi bilo zelo koristno ustanoviti šolo za te naše otroke. Že kmalu so začeli tudi z delom, do svojega pravega vrhunca pa se je šola razvila v letošnjem letu. V preteklem šolskem letu je šolo končalo 110 učencev, izmed katerih jih je bilo v gimnaziji 18, poučevalo pa je 5 profesorjev in en učitelj. Veliko razumevanja za jugoslovansko šolo, je pokazalo tudi francosko ministrstvo za kulturo, saj je ta šola prva tuja šola v Parizu, za katero je poleg nje obvezna tudi francoska šola.

V letošnjem letu je šola zajela prek 200 jugoslovanskih otrok, prostore pa bo imela v preurejenem nekdanjem jugoslovanskem klubu, ki se je preselil. Tako bo šola lahko svobodneje zadihala, se razširjala in v svoje šolske klopi privabila še več naših otrok. Kot posebnost naj omenimo, da je to najštevilnejša nacionalna šola v Parizu in morda v vsej Evropi, obenem pa je tudi edina popolna jugoslovanska šola v svetu. Imajo tudi svoja zaključna spričevala, učni programi pa so prirejani po jugoslovanskih programih. Doslej je bilo v šoli le manjše število otrok slovenske narodnosti, v letošnjem šolskem letu pa so se tudi za te odprle nove perspektive: dobili so slovenske učbenike idr., učenje slovenskega jezika pa je obvezno za vse otroke v oddelku, kjer je kak slovenski učenec.

V letošnjem šolskem letu bodo pripravili tudi tečajje slovenskega jezika za otroke naših rojakov v slovenski naselbini v Pas-de-Calaisu. To je brez dvoma hvalevredna pobuda in upamo, da se ji bo odzvalo kar največje število naših ljudi.

Vinska trgatev

Slovensko delavsko društvo v Aumetzu tudi letos pripravlja vinsko trgatev, ki vsako leto privabi slovenske rojake in domačine od blizu in daleč. Letos bo vinska trgatev v soboto 9. novembra. Letos bomo sladko grozdje trgali in pili še slajše vince (ob dobrem prigrizku, seveda) ob veselih zvokih domačih viž ansambla Janeza Mahkoviča iz Zagorja, ki bo letos na svojem drugem gostovanju v Franciji in bo obiskal tudi našo naselbino v Aumetzu.

VPRAŠANJA ? ODGOVORI

Naj plačam, ali ne?

Julija meseca sem dobil odločbo od Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje, po kateri moram plačati za nazaj 4910 N din in od sedaj dalje pa po 230 N din za vsak mesec za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v Jugoslaviji, tako da bi mi bila delovna leta na Švedskem šteta v pokojnino. Obenem pa sem zvedel, da sta Jugoslavija in Švedska podpisali socialno konvencijo. Vi boste verjetno vedeli kaj več o tem. Predvsem me zanima, ali naj plačam zgoraj omenjeno vsoto ali ne.

S. K. Norrköping

Res je bila dne 5. julija letos podpisana konvencija o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in Švedsko. Zato vam ni treba plačevati še prispevkov za pokojnino v Jugoslaviji, ker se bo v primeru, da boste v Jugoslaviji uveljavljali pravico do pokojnine, upoštevala tudi doba, prebita v švedskem zavarovanju. Edino v primeru, če bi hoteli, da se vam poveča jugoslovanska pokojnina za tista leta, ko ste zaposleni na Švedskem, lahko vplačujete prispevke tudi v Jugoslaviji, ne glede na to, da vam bo za ta čas priznal pokojninsko tudi švedski zavod za socialno zavarovanje. To pa je popolnoma prostovoljno.

Težave s prodajo hiše

Po desetih letih bivanja v Avstraliji nameravam prodati svojo hišo, ki jo imam v Ilirski Bistrici. Bojim pa se, da bi bil pri prodaji na kak način oškodovan, npr. da kupec meni ne bi hotel izplačati kupnine zato, ker sem v Avstraliji, on pa v Jugoslaviji. Svetujte mi, prosim, kaj naj storim. Rad bi tudi vedel, koliko davka bi moral plačati od vsote 25.000 N din, in če bi lahko dobil izkupiček od hiše nakazan v Avstralijo v avstralskem denarju.

J. B. Canberra, Avstralija

1. Za prodajo hiše je najbolje, če pooblastite osebo v Jugoslaviji, ki ji zaupate, in bo skrbela, da ne boste s strani kupca na kakršenkoli način oškodovani.

2. Pooblaščenca oseba naj se s kupcem dogovori tudi o tem, kdo plača davščino od prodane hiše. Odstotek davka od prodaje nepremičnin je v vsaki občini nekoliko drugačen, velike razlike pa verjetno ni. V Ljubljani znaša npr. tak davek do vrednosti 25.000 N din progresivno od 7 do 15 odstotkov, nad 25.000 N din pa 15 odstotkov.

3. Po naših predpisih tuje valute ni dovoljeno pošiljati iz Jugoslavije, razen v nekaterih izjemnih primerih, če gre za socialen problem. Napravite prošnjo na Zvezni sekretariat za finance v Beograd (Prvi bulevar 104), da vam dovoli zamenjati dinarje v avstralsko valuto in da se vam vsota nakaže v Avstralijo. V primeru, da bi vaši prošnji ne bilo ugodeno, vam svetujemo, da naložite denar na tujakš-njo banko, saj boste gotovo kdaj prišli na obisk v Jugoslavijo in boste ta denar lahko koristili med bivanjem v domovini.

Seme je padlo na rodovitna tla

Globoko cenimo vaše plemenito in velikodušno prizadevanje, ki ga z veliko vnemo opravljate pri Slovenski izseljenski matici. Z Rodno grudo in Slovenskim izseljenskim koledarjem ste se povezali z našimi izseljenci širom sveta, katerim obujate spomine in vlivate v njihova srca lepote rojstne domovine ter ljubezen in spoštovanje do rodnega jezika in svojega rodu.

Vsestranski odziv izseljencev — zanimanje, povratki in obiski pričajo, da ste na pravi poti in da je vaše seme padlo na rodovitna tla. Nikoli prej ni bilo toliko pobude in spoštovanja do svojega rodu, kakor sedaj. Za vse to veliko rodoljubno delo gre predvsem zahvala Slovenski izseljenski matici.

Leo in Viki Poljšak, Cleveland

takšna manjša srečanja ne izgubila svojega namena (razpravljanje in reševanje raznih problemov, klubske zadeve, družabne igre itd.).

Priprave za našo prireditev 19. oktobra so v polnem teku. Skušali bomo dati kar se da dober program. Skupina, ki bo skrbela za smeh, je že začela vaditi skeče, upam pa, da bo v najkrajšem času začel z vajami tudi ženski pevski zbor. Zraven tega bo še nekaj solo točk in morda še kakšna druga presenečenja. Za dobro razpoloženje in ples pa bo skrbel tudi domači ansambel »MORRIS 5« iz Maribora, ki je sedaj na gostovanju v Švici. Poskrbeli bomo, da bo kar se da domače in veselo, zato pričakujemo velik obisk naših ljudi, posebno Slovencev.

Že dolgo se trudimo organizirati tečaj nemškega jezika, vendar ne dobimo primerne predavatelja. Neznanje jezika povzroča večini velike probleme.

Da bi za prihodnje leto sestavili kar se da dober program dela, se je odbor odločil in razpisal anketo med člani in nečlani. Tako naj bi vsak dal pripombe na preteklo dejavnost kluba in dal svoje predloge za bodoče delo. To je obenem uvod za pripravo I. letne skupščine naše podružnice, 8. novembra. Novo izvoljeni odbor bo lahko na ta način bolje prilagodil program dela željam večine članov in si pomagal z izkušnjami iz preteklega obdobja.

dk

BELGIJA

Slovenski dan v Eisdenu

V nedeljo 27. oktobra je priredilo društvo Slomšek v Eisdenu Slovenski dan. V cerkvi Maria Heide v Vuchtu je bila maša, nato so odšli in dvorano Concordia na prireditve. Kulturni program je bil zelo bogat. Nastopil je pevski zbor društva Slomšek, mešani pevski zbor Zvon, šolska mladina in Slovenska folklorna skupina iz Nizozemske. Bilo je prav prijetno in veseli družbi med prijatelji.

Letos bodo člani proslavili tudi obletnico dveh velikih sinov slovenskega naroda: stoletnico smrti škofa misijonarja Friderika Barage in petdesetletnico smrti pisatelja Ivana Cankarja.

ARGENTINA

Ljudski oder ob 43-letnici

Številni člani in simpatizerji Slovenskega kulturnega društva Ljudski oder so 24. avgusta napolnili armensko dvorano v Buenos Airesu, da bi proslavili 43-letnico ustanovitve svojega društva. Med povabljenimi gosti je bil tudi jugoslovanski veleposlanik v Argentini in nekateri drugi člani ambasade. Vsi so z navdušenjem sprejeli pester in zanimiv program, ki so ga pripravile društvene skupine. Nastopil je mešani pevski zbor pod vodstvom g. Milana Kavsiča z jugoslovanskimi in argentinskimi narodnimi pesmimi in v nasebini že dobro znani tamburaški ansambel Ljudskega odra. Največji uspeh pa je brez dvoma požel novoustanovljeni otroški pevski zbor pod vodstvom Suzane Štekarjeve, ki je ob tej priložnosti prvič nastopil. Naši otroci, ki so peli jugoslovanske narodne pesmi, so bili nagrajeni s toplim aplavzom. Praznik Ljudskega odra pa je počastila tudi dramska skupina, ki je uprizorila Čehovljevo enodejanko »Pedido de mano« (Snubači); režija je bila v rokah Ada Sartorija. Tudi ta odlično zaigrana komedija je požela navdušene aplavze.

Proslave Ljudskega odra so se udeležile tudi nekatere umetniške skupine iz drugih društev: Mladinski pevski zbor Slovenskega podporne društva Simbron pod vodstvom B. Ličena in H. Bonana, argentinska folklorna skupina iz San Martina pod vodstvom prof. Osvalda Castra Lucera in mlada plesalka jugoslovanskega rodu Estela Erman, ki je dobila veliko priznanje za izvedbo klasičnih plesov.

Proslavi je sledila še zabavna prireditev, na kateri je igral orkester »Die Goldenen Sterne«. O bogati ilustrirani reviji, ki jo je Ljudski oder ob tej priložnosti izdal, smo poročali v prejšnji številki Rodne grude.

A. B.

NAŠI P O M E N K I

Naše rojake v Franciji, Belgiji in Holandiji bo v novembru ponovno obiskal ansambel Janeza Mahkoviča iz Zagorja ob Savi. Vsem želimo ob njihovi glasbi veliko zabave! (slika desno)

Te dni bo prišla iz tiskarne pesniška zbirka našega rojaka Jožeta Klenovška - Zamejskega, ki živi v Johannesburgu v Južni Afriki. O zbirki bomo prihodnjic napisali posebej, danes pa objavljamo fotografijo z njegove domačije, Podčetrtka — pogled na Lisco

Ena izmed zadnjih risb pokojne Katke Zupančič. Razen pisanju pesmi, povesti in člankov se je posvečala tudi risanju

Iskrene čestitke!

Ne morem si kaj, da bi vam ne naznanila novice, ki nas je do zdaj v tujini najbolj razveselila. Naš sin Peter Bavdaž, na katerega ime prihaja Rodna gruda, je v marcu uspešno končal študij na univerzi v Cordobi, aprila pa prejel diplomu: Ingeniero Mecanico Aeronautico titulo maximo. Študij je končal z odličnim uspehom in še mlad, 25 let. Imel je srečo. Že v štirinajstih dneh je nastopil službo v Fordovi tovarni v Buenos Airesu.

Naročnino za Rodno grudo imamo poravnano in veseli bomo, če bo redno prihajala.

Josefa Bavdaž, S. C. de Bariloche, Argentina

Vašemu sinu sporočite tudi naše iskrene čestitke! S posebnim veseljem prejemamo poročila o uspehih naših rojakov v tujini. Tudi to je dokaz, »da je naš rod krepak«, da se uspešno uveljavlja v tujem okolju, s tem pa tudi povečuje ugled celotne slovenske naselbine v deželi, kjer živi.

Tudi mi upamo in pričakujemo, da se bodo stvari uredile in da bo Rodna gruda tudi do naših dragih naročnikov v Argentini redno prihajala.

Rodna gruda kot sončni žarek

Rodna gruda je vedno lepša, saj je kot sončni žarek, ki prodira v to temo in nam prinaša pozdrav iz domovine. Mnogi izražajo svoje želje, vem pa, da se vsem ne more ugoditi. Bral sem članek o toplicah v Sloveniji. Prav je, da se s tem seznanjajo naši staronaseljenci, katerih je posebno v moji okolici precej. Ko so pred 40 leti odšli iz domovine, so mnogi poznali samo svojo rojstno vas in ko zdaj berejo kaj podobnega, samo začudeno gledajo.

Potrebno bi bilo, da bi v vsako slovensko hišo prihajala Rodna gruda, da bi se naši ljudje seznanjali z razvojem stare domovine. Jaz bi želel, da bi v Rodni grudi objavili članek o tem, koliko je vzpenjač ali vlečnic v Sloveniji in na katere gore so speljane. To bo gotovo zanimalo tudi druge bralce. V Argentini imamo edino vzpenjačo v Barilocheju in so vsi ponosni nanjo, čeprav jih je malo, ki so jo zaradi prevelike oddaljenosti kdaj videli.

J. Senica, M. Ch., Argentina

Vaši želji, da bi objavili članek, v katerem bi bile popisane vse žičnice v Sloveniji, bomo ustregli v eni izmed prihodnjih številčk naše revije. Res je, da je pri nas žičnic iz leta v leto več, nekatere prihajajo bolj do izraza poleti, druge pozimi. Razumljivo, da bomo poleg objavili tudi fotografije.

Konvencija o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in Švedsko

V Evropi sta ostali le še dve državi, kjer dela veliko število jugoslovanskih delavcev, pa Jugoslavija z njima nima še sklenjene konvencije o socialnem zavarovanju: Zvezna republika Nemčija in Švedska. Medtem ko so z Zvezno republiko Nemčijo še v teku pogajanja za sklenitev take konvencije, pa je s Švedsko konvencija že podpisana in čaka samo še ratifikacije pristojnih jugoslovanskih in švedskih oblasti.

Konvencija o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in Švedsko bo prinesla velike koristi predvsem jugoslovanskim delavcem, ki so tam zaposleni in se še zaposlujejo. Določbe konvencije namreč načelno izenačujejo jugoslovanske delavce na Švedskem z domačimi delavci v vseh pravicah iz socialnega zavarovanja, če se njihova zaposlitev ravna po švedskih predpisih. Od tega načela so izvzeti le nekateri primeri, ko ostanejo jugoslovanski delavci na Švedskem še naprej zavezani predpisom jugoslovanske zakonodaje, in sicer:

1. če pošlje jugoslovanska delovna organizacija svoje delavce na Švedsko in ostanejo ti delavci še naprej z njo v delovnem razmerju;

2. jugoslovansko osebje letalskega, železniškega in cestnega prometa, ki opravlja svojo službo v obeh državah;

3. mornarji, ki plovejo na jugoslovanskih ladjah in se mudijo na Švedskem;

4. osebje jugoslovanskih diplomatskih in konzularnih predstavništav na Švedskem.

Če izvzamemo zgoraj naštetih primere, se uporabljajo za jugoslovanske delavce in njihove družinske člane, ki delajo na Švedskem, isti predpisi, kot veljajo za švedske delavce in njihove družine. Pač pa je potrebno takoj poudariti, da se to ne nanaša na tiste družinske člane jugoslovanskih delavcev, ki ostanejo doma v Jugoslaviji. Za zdravstveno varstvo teh družinskih članov bodo morali naši delavci tudi še naprej plačevati jugoslovanskemu komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje prispevek, ki znaša letos 47,50 novih dinarjev. S tem prispevkom pa so zavarovani vsi družinski člani, ki so upravičeni do zdravstvenega varstva po jugoslovanskih predpisih.

Za pridobitev pravice do švedske pokojnine (rente) so za jugoslovanske državljane, ki živijo stalno na Švedskem, predpisani precej zahtevni pogoji, ki so utemeljeni v dejstvu, da je izpeljano na Švedskem že vseljudsko, torej splošno nacionalno pokojninsko (rentno) zavarovanje. Tako mora jugoslovanski državljan po dopolnitvi 18. leta starosti prebivati vsaj 15 let na Švedskem, od tega pa najmanj 5 let nepretrgano tik pred uveljavitvijo švedske nacionalne rente (pokojnine). Za invalidsko (t. i. predčasno) rento pa je pogoj, da je jugoslovanski državljan prebival na Švedskem nepretrgano vsaj eno leto pred uveljavitvijo te rente, ob dodatnem pogoju, da je bil vendarle pred tem zmožen za delo vsaj leto dni. S tem se hoče prepričati, da ne bi mogli priti do invalidske rente tisti, ki so prišli na Švedsko že bolni in nezmožni za delo.

Podobni pogoji veljajo za pridobitev pravice do vdovske in otroške rente za jugoslovanske državljane. Poleg pogojev, ki jih je moral izpolnjevati sam zavarovanec, je moral preostali zakonec živeti na Švedskem z njim skupaj ob njegovi smrti, sicer pa je moral živeti na Švedskem vsaj 15 let, od tega najmanj 5 let nepretrgano pred vložitvijo zahtevka. Za otroško rento pa se terja, da je prebival otrok na Švedskem vsaj 5 let nepretrgano pred smrtjo zavarovanca.

Spričo švedskega sistema nacionalnih rent (pokojnin) ni potrebe, da bi švedsko zavarovanje prištevalo k svoji zavarovalni dobi še dobo jugoslovanskega zavarovanja. Pač pa daje konvencija našim delavcem to ugodnost, da se jim v primeru, če nimajo dovolj let jugoslovanskega zavarovanja, prišteje za ugotovitev pravic iz jugoslovanskega pokojninskega in invalidskega zavarovanja tudi doba švedskega zavarovanja (podobno kot v Švici), nakar se odmeri jugoslovanska pokojnina seveda samo za jugoslovanska leta.

Tudi otroški in družinski dodatki so na Švedskem vključeni v sistem nacionalnega zavarovanja in jih prejema zato jugoslovanski državljani za vse otroke, ki živijo skupaj z njimi na Švedskem. Ne pripadajo pa ti dodatki iz švedskega zavarovanja za otroke, ki jih pusti jugoslovanski delavec doma v Jugoslaviji. Tudi v prvem primeru pa je za jugoslovanske delavce za otroški dodatek pogoj, da je prebival otrok na Švedskem vsaj 6 mesecev ali pa da je vsaj eden od staršev živel na Švedskem 6 mesecev. Če pa skrbi za otroka neka tretja oseba, je za otroški dodatek pogoj, da je ta oseba zajeta s švedskim popisom prebivalstva.

Za pravice iz naslova brezposelnosti nima konvencija nobenih določb. To pomeni, da so po splošnem načelu konvencije jugoslovanski delavci v primeru brezposelnosti sicer izenačeni s švedskimi delavci, da pa ne morejo prejemati nobenih dajatev, če odidejo iz Švedske. V tem primeru se presojuje njihove pravice izključno po jugoslovanskih predpisih.

Določbe konvencije se bodo uporabljale tudi za zavarovane primere, ki so nastopili pred uveljavitvijo konvencije, vendar pa bodo pripadale dajatve šele od dneva, ko se bo konvencija pričela uporabljati.

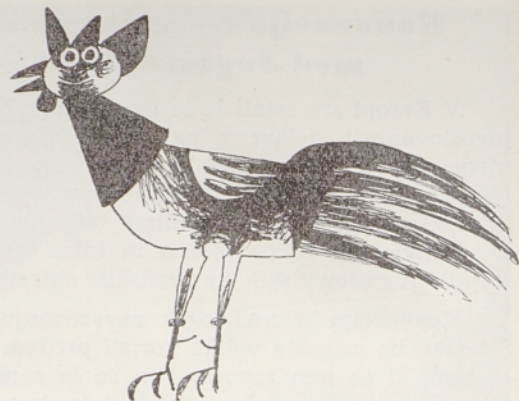
dr. Lev Svetek

Špela Kalin - Mächtig

... njeno delo je ostalo nedokončano, slike, ki jih je tri leta doslej razvrščala v Rodni grudi, so tokrat ostale neurejene. Tragično je izgubila življenje v prometni nesreči, ko je en sam trenutek odločal o njenem življenju. Zakaj? Na to vprašanje ne bomo dobili nikoli odgovora. Špela je bila polna načrtov in sil, svoje delo arhitekta je komaj začela in ostalo je pri tem skromnem sicer, pa nadvse obetajočem začetku. Tudi Rodni grudi je vtisnila svoj pečat, saj je skrbela za njeno zunanjo podobo, vedno pa ji je bila najpomembnejša zamisel, ki bi bila najbližja tudi bralcem. Ohranili jo bomo v lepem spominu.

Uredništvo

OT BE ROCI ITE

Neža Maurer:

KOLIKO

NA DVORIŠČU ŠTIRJE KOTI:
V PRVEM KOTU MUCA – MACA,
V DRUGEM KOTU PETELINČEK,
V TRETJEM KOTU BELA RACA,
A V ČETRTEM MAMIN SINČEK.

KOLIKO JE NOG BEŽALO,
KOLIKO JE NOG LOVILO,
REPKOV KOLIKO MAHLJALO,
KO JE SINKO ZAKRIČAL:
»BOM – BAM – BIM,
VI BEŽITE – JAZ LOVIM!«

Erna Muser:

SREDI NAŠE VASI

SREDI NAŠE VASI,
NIZKA GOMILA LEŽI.
NEKDÓ JE TAM V BOJU PAL,
ZATO, DA BI JAZ OSTAL.

SREDI NAŠIH GOZDOV
MNOGO JE, MNOGO GROBOV.
TAM JE MOJ OČKA, MOJ BRAT –
TJA POJDEM LUČKO PRIŽGAT.

Neža Maurer 1967

Slovenska ljudska pripovedka:

AJDOVO ZRNO

Naši očetje so nekoč stanovali v vzhodnih deželah, tam kjer sije in greje sonce leto in dan, kjer je obilo zlata in bogastva brez mere. Toda sčasoma so se ljudje v tistih krajih pomnožili in naši očetje so se napotili iskat novih selišč. Miroljubni, kot so bili, so rajši zapustili kraj obilne sreče, kot da bi se bili ruvali in pobijali.

Popotnim je boginja, ki jih je ljubila zavaljo miroljubnosti, dala zrno, rekoč:

»Koderkoli boste popotovali, vsadite to zrno. Kjer bo ozelenelo in zraslo, tam ostani. Ako pa v treh dneh ne bo ozelenelo, ga izkoplajte in pomaknite se dalje.«

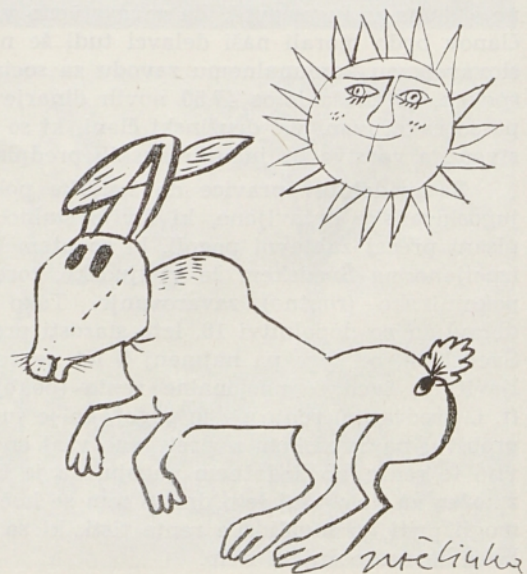
Nikjer ni zrno ozelenelo: ne na bregu morja Črnega, ne po poljskih planjavah, ne po nemških gorah. V zemlji slovenski pa je zrno ozelenelo in se belo razcvetelo. Rodilo je prijeten in koristen sad. Še dandanašnji seje Slovenec ajdo. Če pa pritisne suša ali pa ajdo popari slana, takrat je slabo za slovenskega kmeta.

Neža Maurer:

DOMIŠLJAVČEK

SIVI ZAJČEK – DOMIŠLJAVČEK
SI JE UHA PORAVNAL:
– ČE GREM RAVNO ZA UŠESI,
BOM PRIŠEL DO ZELJNIH GLAV.

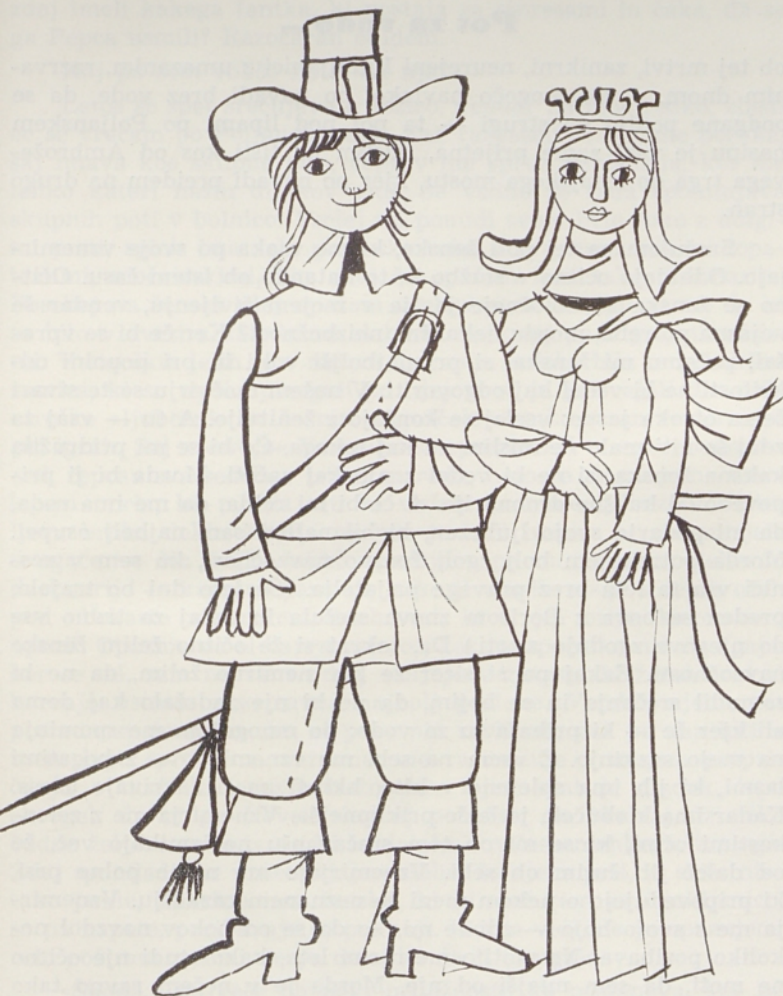
TOPEL VETER – NAGAJIVČEK
MU JE UHA ZAMEŠTRAL.
JOJMENE, ŠE DANES ZAJČEK
NI PRIŠEL DO ZELJNIH GLAV!

Neža Maurer

Prekmurska ljudska pravljica

JEŽEK

Mati mesi kruh. Mali Janček vedno sili k njej, ker hoče tudi on mesiti.

»Beži no, ježek!« pravi mati nejevoljna.

Komaj mati reče sinu ježek, že se deček res spremeni v ježka. Jež pa nima mesta pri hiši. Zato je tudi Janček-ježek odšel v gozd, tam si je pod votlo hruško izkopal jamo in je v njej prebival sedem let. Za tistim gozdom je bil grofovski grad. Zgodi se pa, da gre nekoč grof na lov in zablodi v gozdu. Dolgo išče poti, a je ne najde. Slednjič ga zajame utrujenost in sede prav pod ježevo hruško. Grof počiva pod hruško, ježek-Janček pa si prične lepo žvižgati.

»Kaj pa ti, ježek?« ga vpraša grof. »Zakaj si tako vesel?«

»Lahko sem vesel,« mu odgovori ježek-Janček, »ker dobro vem, da vi brez moje pomoči nikoli ne boste prišli iz tega gozda.«

»Tako? Torej ti poznaš pot iz gozda?«

»Do vašega gradu vas spremim, seveda če mi dobro plačate, gospod grof!« odgovori Janček-ježek.

»Kakšno plačilo pa zahtevaš?«

»Eno svojo hčer mi dajte.«

Dolgo sta se pogajala, slednjič je moral grof le privoliti v tako plačilo, ker drugače ni mogel iz velikega gozda. Ježek mu pokaže pot prav do doma.

Drugi dan prižvižga Janček-ježek že navsezgodaj pred grofov grad. Prišel je na ogledi.

»Dobro jutro! Dobro jutro!« kriči Janček-ježek pred gradom. »Po plačilo sem prišel. Dajte mi eno izmed svojih hčera.«

Grof pa je bil svojim trem hčeram že prej naročil, kaj naj napravijo, če pride ježek. Zato hitro zapro grajska vrata, odpro okna in opazujejo, kaj bo sedaj počel revček-ježek. Na grajskem dvorišču se je sprehajal velik petelin. Ježek-Janček to vidi in mu skoči – smuk – na hrbet. Petelin se prestraši in zleti z ježkom vred na okno, pri katerem so stale grofove hčerke.

»Halo, gospodične grofičice,« se oglasi zdaj ježek na oknu s korajžnim glasom. »Sedaj se pa le hitro odločite, katera me vzame za moža.«

»Še grofa ne maram, pa bi vzela ježa!« se oglasi najstarejša zaničljivo.

»Kralja čakam,« de druga in se smeje.

»Jaz pa te vzamem za moža, ker si rešil mojega očeta,« pravi najmlajša.

Grof zapreže v najlepši voz iskre konje, hčerka nevesta sede na voz, vzame ženina Jančka-ježka na krilo in tako se odpeljejo k poroki. Komaj pa stopijo pred oltar, se Janček-ježek strese in pri priči spremeni v prekrasnega mladeniča. Sestri to vidita in črv zavisti se oglasi v njunih srcih.

»Premlada si še za možitev, prepusti ga meni,« pravi najstarejša najmlajši sestrici nevestici.

»Jaz ga vzamem. Saj ti si še otrok!« pristavi druga.

Janček pa veselo objame svojo nevestico in pravi: »Ti si me rešila ježeve kože. Tebe vzamem za ženo in nobene druge!«

Ravno včeraj so končali veselo gostijo.

Vera Albreht:

UGANKA

V NOČI MOŽ NE BO POČIVAL.
KAJ BO DELAL? BO MAR ŠIVAL?
IGLE JE ZAPIČIL V SUKNJO.
SI BO Z NJIMI KRPAL LUKNJO?

(ježek)

Pot za vodo —

ob tej mrtvi, zanikrni, neurejeni Ljubljanci z umazaniam, razrvanim dnom, z vso mogočo navlako, po navadi brez vode, da se podgane podijo po strugi — ta pot pod lipami po Poljanskem nasipu je vsaj zame prijetna, mislim na tisti kos od Ambroževega trga do zmajskega mostu, kjer po navadi preidem na drugo stran.

Srečujem na tej poti ženske, ki me vsaka po svoje vznemirjajo. Odhajajo očitno v službo in to natanko ob istem času. Očitno se ženska že določneje javlja v mojem življenju, vendar še nejasna potreba, morda nekakšna neizbežnost? Ker če bi se vprašal, počemu mi ženska, si pri najboljši volji in pri popolni odkritosti ne bi vedel kaj odgovoriti. V našem močvirju so te stvari še za otroka jasne: vselej se končajo z ženitvijo. A tu — vsaj za zdaj še niti malo ne mislim na kaj takega. Če bi se mi pridružila kakšna ženska, si ne bi vedel z njo kaj začeti. Morda bi ji pripovedoval kakšne drobnarije. A če bi mi rekla, da me ima rada, da mi podarja svojo ljubezen, bi bil najbrž sam najbolj osupel. Morda potrebujem bolj zgolj žensko navzočnost, ko sem v resnici vsa ta leta brez pravega prijatelja. (Še leto dni bo trajalo, preden se bova z Borisom znova srečala in tedaj za trdno vse do njegove zgodnje smrti.) Da, tokrat si že očitno želim ženske navzočnosti. Zakaj pa si sicer že kar nemirno želim, da ne bi zamudil srečanja in se bojim, da ne bi nje zadržalo kaj doma ali kjer že — ki prihaja tu za vodo; po mnogočem me spominja na mojo svakinjo. Z vsem na sebi me vznemirja — z bogatimi lasmi, ki jih ima spletene v kito, hkrati pa ji zakrivajo ušesa. Kadar ima klobuček, je le še prikupnejša. Vznemirja me z zelenkastimi očmi, ki se mi ob tem srečavanju ne izmikajo več, že od daleč jih čutim ob sebi. Vznemirjajo me njene polne prsi, ki pripovedujejo o nekem meni še neznanem razkošju. Vznemirja me s svojo hojo — zdi se mi, ko da se od bokov navzdol nekoliko pozibava. Ne motijo me njena leta, kakor tudi nje očitno ne moti, da sem mlajši od nje. Morda je v nečem ravno tako osamela ko jaz in si želi pa se tudi veseli tega vsakodnevnega čeprav še tako bežnega srečavanja z menoj? Ker tako človek ima kaj, da lahko kdaj pa kdaj čez dan zasanjari, si ustvarja v mislih neko življenje, ki ga mogoče nikdar ne bo, ki pa zdaj vendarle polni neko praznino v nas. Mogoče je celo nesrečna v svojem življenju, razočarana pa zdaj išče nekaj svetlejšega? Vsakdo nas vendar nosi s seboj kakšne skrite bolečine. Pa saj tudi jaz nekaj iščem, vsi nekaj iščemo, se mi zdi.

Spomladi se — naključje me zanese mimo — zglašim v gostilni nasproti bolnice, pri Pepci. Ne spozna me, ko obsedim za mizo; mogoče, ker sem precej zrasel, ker nisem več nikak otrok. Skoraj me kar prehudo razočara že s svojo zunanostjo, zdi se mi, da je na moč ostarela, ostala ji je le črna obleka, ostali so plavi lasje in ostale so modre oči, vendar so te zdaj kar na moč hladne. »Nekoč sem hodil po vino k ograji,« ji rečem in z glavo pomignem čez cesto, k bolniški ograji s cipresami. — »Iz bolnice? S petega oddelka?« se nekoliko prisiljeno nasmehne. Že se veselim misleč si, da se me spominja, pa le pove skoraj malomarno: »Že mogoče — vedno kdo prihaja. Tudi zdaj pošiljajo nekega fantka.« Da, me obide bolečina, saj je res — zakaj ne bi tudi

MIŠKO KRANJEC — ŠESTDESETLETNIK

Bard Prekmurja, Miško Kranjec je v septembru praznoval svojo šestdesetletnico. Vse njegovo življenje je ena sama »Povest o dobrih ljudeh«, povest o tistem malem prekmurskem človeku, ki mu je pisatelj posvetil toliko svojih moči in idej. Doslej je izšlo okrog štirideset Kranjčevih knjig, kar bi pomenilo, da je vsako leto, odkar je začel pisati izšla ena njegova knjiga, pri tem pa moramo odšteti še tistih dobrih deset let, ko se je Kranjec posvečal delu kot ljudski poslanec in let med vojno, ko ni pisal. Miško Kranjec pa ni samo med najplodovitejšimi, temveč je tudi eden izmed najpomembnejših slovenskih pisateljev nasploh.

V zadnjem času se pisatelj Miško Kranjec spet vrača na svojo staro témo, ki jo je nekoč že tako pretresljivo in umetniško obdelal v svojih delih, témo o malih ljudeh sedanjosti. Sam je v nekem razgovoru o tem dejal: »Na to témo sem se najbrž povrnil zavoljo nekega spoznanja, da še nismo rešili vseh problemov malega človeka. Zato mi to brodi po glavi že nekaj let in bi izdal zbirko o tem malem človeku, ki naj bi bil nekaj anketni list o njem. Srž tega problema pa se je vendar bistveno spremenila. Sedanje sezonsko naših prekmurskih ljudi je danes čisto drugega značaja in nima nobene zveze s predvojnimi sezonskimi. Naši ljudje ne odhajajo v tujino zgolj zaradi kruha, temveč kupujejo zdaj tam stroje, da bi izboljšali gospodarstvo doma, ker se pač na stari način ne da več gospodariti. Prepričan sem, da to ni več ekonomska emigracija izgubljenega človeka, temveč gre za emigracijo našega človeka, ki teži k zvišanju življenjskega standarda, h gospodarsko višji obliki proizvodnje. In to se pri nas že krepko pozna...«

Miško Kranjec je vedno poln načrtov, vedno želi biti aktualen, dogodkom se ne pusti prehitevati. Ob njegovem jubileju je izšla pri Pomurski založbi njegova nova knjiga Svetlikanje jutra, nadaljevanje Mladosti iz močvirja.

Iz mladosti v močvirju, iz vaške proletarske revščine je prišel Miško Kranjec leta 1926 v Ljubljano. Revno življenje ga je napotilo v katoliški vzgojni zavod Marijanišče, kjer je prebil polnih pet let. Bolj ko je odrasčal, bolj se je budilo v njem staro vaško proletarstvo; takratna napredna gibanja, posebej še spopad trboveljskih rudarjev z orjunaši, pa so spodbudila v njem prave revolucionarne misli. Njegova narava se je vse bolj odmikala zavodski miselnosti in ga potiskala na pot upornika in revolucionarja. Tak pa seveda ni več spadal v vrste gojencev Marijanišča, zato so ga odstranili iz zavoda. Ostal je na cesti takratnega trdega življenja in začel pisati.

O tem razdobju njegovega življenja govori roman Svetlikanje jutra, od koder prinašamo tudi pričujoči odlomek. Razen Kranjčevih intimnih doživetij so v knjigi tudi podrobno popisana dogajanja tistega časa. Zato je knjiga pomembna tudi kot dokument. Kot je že omenjeno, je knjigo Svetlikanje jutra ob pisateljevi šestdesetletnici izdala Pomurska založba v Murski Soboti.

J. P.

zdaj imeli kakega fantka, ki postaja za cipresami in čaka, da se ga Pepca usmili? Razočaran odidem.

Kaj pa sem vobče hotel od nje?

Letos se spet srečujeva z Jožico, vendar na moč redko, zlasti če se vračam po Poljanski cesti. Kar razveseli se me, me počaka, saj imava kos skupne poti, čeprav me sprva vznemirja, ker me lahko kateri naših dijakov vidi. Še vedno se rada spominjava skupnih poti v bolnico. Vselej mi ponudi svojo belo roko z dolgimi prsti, sploh ima zelo gosposke roke v primeri z našimi lopastnimi, močvirskimi, ker zdaj že opažam tudi take drobnarije. Posebej na ženski zdaj opažam vsakovrstne posebnosti, ne da bi to bilo v zvezi s kakršnimi slabimi, najmanj pa z grdimi mislimi. V otroških letih je v našem močvirju ženska bila le nekakšna samica, ki so moški posegali po njej in si jo prisvajali. Le naše otroške »ljubezni« se še niso sproščale v tako stran razen seve pri igratih. Saj s »svojo« Veroniko še spregovoril nisem mnogo besed, čeprav sva sedela v istem razredu, nato pa se mi je na vsem lepem uprla, ko morda niti ni vedela za mojo ljubezen. Učiteljeva brhka dekla Magda pa nas je tudi otroke že vznemirjala drugače. — Na Jožici lahko opazujem, pa tudi opazim sleherno drobnarijo — kako se nasmeji, kako ji včasih zasije v lepih očeh pod obokasto zaokroženimi obrvmi, ki si jih brije, kakor sem opazil. Opazim, da si barva ustnice, kar mi spočetka nič ne ugaja, ker se mi, sam ne vem zakaj vsiljuje v zavest, da ženske, ki si barvajo ustnice niso ravno najbolj poštene. Vendar njena neposrednost do mene, ko ni prav nič vzvišena, pač pa zna biti v vsem lepo sproščena, naravna, me razorožuje v mojem prepričanju o takšnih ženskih lastnostih. Njen vrat je gladek, lepo okrogel, da bi ga človek skrivaj pobožal; da, skrivaj, iz neke čudne želje, morda iz sle bi se dotaknil nečesa mehkega, toplega. Zdaj spomladi me vznemirjajo posebej še njene prsi, ki sicer niso tako polne, kakršne ima ženska, ki jo srečujem za Ljubljano, so pa napete, pozibavajo se pri hoji. Morda vidi, da jo opazujem, celo požiram z očmi, se pa dela, ko da ji to ugaja.

»Škoda,« mi reče ob neki priložnosti, ko postaneva, ker ne moreva o neki stvari do kraja s klepetom, »da ne morete — bi me lahko kdaj obiskali.« Požene mi kriv obraz. Tako čudno je, ko da klic prihaja iz našega močvirja, iz nekdanjosti. — »Ne morem,« odvrnem, ne da bi vedel, ali mi je tega bolj žal ali se bolj bojim. »V zavodu nikogar ne pustijo brez vzroka ven.« Vem pa, da bi že našel kdaj priložnost, če bi se le upal odločiti za kaj takega. A jaz sem se zbal, bogve, česa vse sem se zbal: »Ne, iz zavoda ne moremo.« Mi je pa vendar povedala naslov: Jožica Pihler da se piše, stanuje pa v Streliški ulici.

Ali me zavaja?

Po tej pomladi in poletju se srečava šele po nekaj letih. »Se me še spominjate?« se smehlja. — »Kaj bi ne,« odvrnem. »Vsega se spominjam — poti v bolnico, in kasnejših srečavanj.« — »Niste nikdar hoteli k meni.« — »Nisem mogel, zares ne,« rečem. — »In bali ste se? Kar priznajte!« — »Tudi bal sem se,« pritrdim. — »Mene?« — »Vas, morebiti pa še bolj sebe.« — »Se mi je zdelo,« prikima. »Rada sem vas videla,« prizna odkrito, »da ne rečem — da sem vas imela rada. Bila sem zapuščena, sama; mož se mi je na vsem lepem odselil k drugi. Potrebovala sem koga... za nič slabega,« me pogleda z nasmehom. »Samo za

pogovor, za družbo; da ne bi bila tako sama, da bi mi pripovedovali.« Razumem, da je morda pomislila tudi name. — »Mogoče pa je bilo tudi tako prav?« odvrnem. Zmigne z rameni: »Bilo je težko... večno sama... preveč sem mislila nanj, se kar naprej grizla v srcu.« — »Zdaj niste več sami?« — »Vrnil se je.« Tako čudno se nakremži, da me preseneti in lahko sprevidim, da ni srečna, kar mi tudi pojasni: »Pa bi bilo bolje, da se ni. Ko se je drugod preobjedel — menda tudi razočaral — mi zdaj doma sitnari: sama ljubosumnost ga je, ker ne znam več biti ponižna kot nekoč.«

Še vedno ima tako lepo belo roko, ki mi jo ponuja, ko se poslavlja, da se zagledam vanjo, kar opazi, pa je zato tudi takoj ne izmakne, očitno zanalašč ne. A kaj hočemo — ne bela roka ne lepe oči, tudi dobro srce nam ne more zagotoviti sreče. In obide me spoznanje, da vsakdo izmed nas, ki se srečujemo, morebiti nosi v svojem srcu kakšno bolečino, kakšno razočaranje, pa z očmi iščemo utehe drugod, vsaj odmeva za našo pozornost, da potlej lahko na nekoga mislimo.

Na zmajskem mostu mi ravno tako sleherno jutro prihaja naprot dekletu. Prej še skočim do oglasne deske, do panoja na katoliški tiskarni, kjer preberem časnik Slovenec, vsaj najpomembnejše, pregledam poročilo o revijah, pregledam, če bi zasledil med tiskanim tudi svoje ime. Ker že sem odnesel neko stvarco Angelčku, odnesel drugo Mentorju, tretjo pa kar Mladiki. Zdaj nestrpno čakam, kdaj bom zagledal naslov svojih stvari z mojim psevdonomom. Neko stvarco sem predal tudi Orliču, medtem, ko sem Kleklu poslal že več stvari.

»Vsako jutro sem te čakala, da prideš,« mi prizna mnogo mnogo kasneje. »Čakala sem te na oni strani mostu, za zmajem.« Odkrito se nasmehne, ker nekdanje je že davno minulo. »Videla sem te, da prihajaš za vodo, pa greš k časniku. Morala sem čakati, ampak potlej sem skoraj tekla, da ne bi zamudila službe. Bila sem tako razburjena, da sem se morala tiščati za srce. Čakala sem sleherno jutro, kdaj se boš ustavil, kdaj boš spregovoril. Ti pa nič — nikdar nič.«

Ne, nikdar nikogar ne ustavim. Počemu tudi? Ker ali je vse to vobče že ljubezen? Ni zgolj njeno prebujanje, nekaj, kar pripada moji osamelosti in mojemu strahu pred nečim silnim? In moja revščina mi brani, mi jemlje sleherno troho poguma, še nekaj let me bo preganjala: ker le kako bi zmogel kdo mene rad imeti? Želim si — sam ne vem, česa vse si želim v tej strašni osamelosti, ki sam ne vem, kako sem zabredel vanjo kljub temu, da živim med tolikimi dijaki, celo sošolci. Osamelost pa mi na tej poti prihaja kar prav — pomlad prinaša vonj po cvetju tesnih vrtov za visokimi zidnimi ograjami ob Poljanskem nasipu, vonj jablan, hrušk, sliv, češenj, meni pa posebej vsako jutro vznemirjenj polna pričakovanja srečavanj za vodo, ko se sonce vzdiguje nad Golovec.

UBOGI INTELEKTUALCI

Ubogi intelektualci, sem dejal tistega dne, toliko bolj pa so se mi smilili, ker sem se sam prišteval mednje. Do tistega dne svojemu intelektualizmu nisem posvečal posebne pozornosti, enostavno zanemarjal sem ga. Vsak dan s kolesom v službo, opoldne s kolesom na kosilo, zvečer pa enkrat na teden v kino. Res me je žena včasih zbadala, češ naj se ozrem k sosedu, ki je zidarski mojster, ki je mojih let, pa ima vilo, vikend in dva avtomobila, vendar to ni grenilo mojega družinskega življenja. Res sosed zidar dobro zasluži, zato pa še nikoli ni šel v opero ali gledališče, večkrat se ga celo napije in doma prebunka ženo in majhne otroke. Tako mi je teklo življenje mirno ob moji intelektualni plači, vse do tistega nesrečnega dne, ko je imela žena rojstni dan.

Stric Francel se je lepo odrezal in ji je podaril umetniško sliko, ki je bila prav na obe strani. Če si jo gledal z ene, je predstavljala modro nebo in planine, če pa si jo obrnil, je bilo morje v nevihti. Z ženo sva se odločila, da jo obesiva v dnevni sobi, treba je bilo le še zabiti žebelj. Tu pa so se stvari zakomplicirale, v intelektualnem stanovanju nisem imel ne žeblija ne kladi-va. »Na zid se bo najbolj spoznal sosed, zidar«, je rekla žena, »kar telefonirala mu bom, pa bo poslal kakega vajenca.«

Vajenec, ki je prišel, je najprej stopil na pručico, si otrebil nos in strokovno ogledal zid. Nato je iz torbe izbral precejšen žebelj in ga začel zabijati. Ni lepo gledati strokovnjaka pri delu in ga kontrolirati, odšel sem k ženi v kuhinjo, da počakam. »Gospod, gospod,« sem začul preplašen krik vajenca v sobi, »zakaj mi pa niste povedali, da je v tem zidu vodovodna napeljava.« Planil sem v sobo in videl, kako se na zidu širi temen madež, prav sredi njega pa je iz majhne luknjice brizgal curek na nasprotno steno. »Brž, kje je ventil?« je spet zavreščal vajenec in jadno sva jo udrli proti kleti. Za vruga, hišnika, ki je imel ključ od omarice z ventilom, ni bilo nikjer, zato je vajenec s »francozom« nekajkrat udaril po vratcih, da so se razletela. No, to je rešeno, sem se oddahnil, ko sem krepko obrnil kolesce. In kaj bo z dnevno sobo, sem obupano segel v lase. »Gospod, nič ne skrbite, če hočete, vam bom poslal prijateja, ki se uči pri

instalaterju, veste, bo manj računal.« Čez dva dni je res prišel vajenec pri inštalaterju, razbil zid, da je prišel do cevi, nato pa je pričel cev lotati. Delal je dva dni in verjetno več računal, kot pa bi njegov mojster. No, saj se stvari kar dobro popravljajo sem si oddahnil, dnevno sobo je bilo treba še pobeliti, pleskarja mi je tudi priporočil instalater in nekega popoldneva je z vso ropotijo pozvonil pred vrati. Nekaj strokovnih pogledov, nato je enkrat pobelil in dejal, da se mora zid tri dni sušiti. Prišel je šele čez en teden, a smola, prevrnila se mu je lestev in ubila stropno svetilko, nato pa še šipo. Razburjal se nisem, saj se pri delu res lahko zgodi nesreča. Prišel je električar in povedal, da se je takrat, ko se je snel »luster« pretrgala žica v zidu. Nič ni pomagalo, razkopati je bilo treba zid. Vse je bilo že narejeno, le žarnica je še manjkala, a te zvečer ni bilo pri hiši. Električar je dejal, da jo bomo eno noč lažje pogrešali v stranišču in je šel tja, da jo odviije. Čez pol minute pa, o, groza! Na

noge me je vrgel ropot, žvenket in nato stokanje iz stranišča. Ko sem planil skozi vrata, se mi je nudil strahoten prizor Školjka, na katero je stopil električar, je bila zdrobljena. Tam, kjer je bila nekoč vodovodna pipa, je iz zida brizgal močan vodni curek. Električar pa je ležal na tleh, se držal za roko in obupano stokal. Revež je namreč stopil na školjko in na pipo, a se mu je oboje odtrgalo, pri padcu si je zlomil roko.

Od takrat so v mojem stanovanju gospodarili razni vajenci in razni mojstri. Računi so šli v astronomske vsote.

Danes nisem več intelektualec. Na gradbišču v mojem stanovanju, ki je trajalo pol leta, sem se toliko naučil, da sem odprl univerzalno popravljavnico in zaslužim takole dvajsetkrat več kot prej. Imam že svojo hišo, vikend in dva avtomobila, kadar pa se napijem, pa neusmiljeno nadiram ženo in otroke, kot sem se naučil od mojstra zidarja.

JZ

- Prišla sem na oglas, da iščete gospodinjsko pomočnico.
- Pa marate otroke?
- Maram, ampak bi raje tablete jemala.

Rojaki, ki potujete po stari domovini in ostali Evropi, zaupajte se nam!

» *Trans turist* «

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA:

Ljubljana, Subičeva ulica 1, telefon 20 316, telex YU ALPEX 34528

POSLOVALNICE:

Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Skofja Loka, Domžale, Piran

Podrobnejše informacije v ZDA pri August Kollander World Travel 6419 St. Clair Ave., CLEVELAND, Ohio 44103

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE!

Prodajam nedograjeno stanovanjsko hišo z vsemi komunalnimi priključki v naselju Grosuplje, 18 km od Ljubljane. Lokacija izredna, s čudovito sončno lego. — Naslov: Anton Krašovec, Brezovica 165, pošta Brezovica pri Ljubljani.

Mestna galerija v Ljubljani

Mestni trg 5, poleg Magistrata

ima v svojih prostorih tudi razstavno-prodajni prostor, v katerem so naprodaj umetniška dela vseh živečih slovenskih likovnih umetnikov.

Jugoslovani zaposleni v inozemstvu

naročite se na časopis

„NOVOSTI IZ JUGOSLAVIJE“

To je list jugoslovanske službe za zaposlovanje, namenjen našim delavcem v tujini. Izhaja vsakega 1. in 15. v mesecu.

Naslov: Novinska ustanova »NOVOSTI IZ JUGOSLAVIJE«, Beograd, Zmaj-Jovina 21.

ROJAKI V NEMČIJI!

Vsak petek, imate vlak za Jugoslavijo, vsako soboto pa se vrača v Nemčijo. Na razpolago je spalni vagon. Vožnja prek Ljubljane do Reke in nazaj je 131,50 DM. Za informacije se oglasite pri:

JOŽE JAKLIČ
413 MOERS a/RH,
Alsenstr. 27 b
DEUTSCHLAND

JUGOSLOVENSKI HRONOMETAR

68

NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO

DOTISKANA JE PRVA ŠTEVILKA NOVEGA ČASOPISA

JUGOSLOVENSKI HRONOMETAR

SODOBNI DRUŽBENI ARHIV

ČASOPIS JE DOKUMENTARNO-INFORMATIVEN in vsebuje približno 1200 INFORMACIJ V VSAKI ŠTEVILKI.

HRONOMETAR IZHAJA TRIKRAT MESEČNO — TISKAN JE NA PRIBLIŽNO 250 STRANEH IN VSEBUJE RUBRIKE:

države — ljudje — dogodki; mednarodni odnosi; notranja politika; gospodarstvo — finance; znanost — kultura in drugo

Letno predplačilo za 1968 leto znaša 120 din (30 din za vsako številko).

Naročila pošljite na naslov:

JUGOSLOVENSKI HRONOMETAR

Beograd, Obilićev venac 4/III., žiro račun št. 608-1-1446-1.

DOBITE PRI SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI:

KNJIGA — NAJLEPŠE DARILO

Bližajo se božični in novoletni prazniki, ko vaši prijatelji in sorodniki gotovo pričakujejo kako darilo od vas. Eno izmed najlepših daril je brez dvoma lepa slovenska knjiga. Razen Rodne grude in Slovenskega izseljenskega koledarja vam toplo priporočamo še naslednje izmed slovenskih izvornih knjig, ki so izšle v letu 1968. Rade volje pa vam posredujemo tudi prodajo vseh drugih knjig, ki so izšle v Sloveniji.

ANTON SLODNJAK: NEIZTROHNJENO SRCE

— brez dvoma najboljša knjiga, ki opisuje življenje našega največjega pesnika Franceta Prešerna
Cena: polusnje 51 N din

JOŽE DULAR: UDARI NA GUDALO, JANDRE

— zanimivo in živo napisana povest iz preteklosti Bele krajine

Cena: vezano v platno 46 N din

FRANCE AVČIN: KJER TIŠINA ŠEPETA

— že tretja dopolnjena izdaja planinskih spisov. Eden izmed najlepših popisov lepote slovenske pokrajine

Cena: vezano v platno 60 N din

FRANCE PLANINA: JUGOSLAVIJA

— bogato ilustrirana knjiga, ki opisuje celovito in pisano podobo Jugoslavije

Cena: kart. 54 N din

FRANCE FILIPIČ: POHORSKI BATALJON

— tretja, izpopolnjena izdaja knjige, ki n drobno opisuje vso tragedijo znamenitega Pohorskega bataljona

Cena: vezano v platno 80 N din

PAVLE ZIDAR: BARAKARJI

— eno izmed najboljših del sodobnega slovenskega pisatelja. Prizadeto in živo opisani spomini na mladost

Cena: vezano v platno 28 N din

STONE SVETINA: UKANA I, II

— nova izdaja znamenitega romana iz časov narodnoosvobodilne vojne na Gorenjskem

Cena: I. del — 55 N din, II. del — 85 N din

IVAN MATIČIČ: SKOZI PLAMENE PRVE SVETOVNE VOJNE

— spomini na pretresljiva doživetja v I. svetovni vojni, ki jih radi prebirajo predvsem starejši bralci

Cena: polplatno 24 N din

SIMON GREGORČIČ: POEZIJE 1882

— faksimilirana izdaja posneta po originalnem Gregorčičevem rokopisu

Cena: mapa 65 N din

SLOVENSKE NARODNE JEDI

— knjiga, ki bi ne smela manjkati nobeni slovenski gospodinji ne doma in ne po svetu

Cena: 29 N din

NARODNE VEZENINE NA SLOVENSLEM

— knjiga, ki nam razkriva čudovit zaklad slovenske ljudske umetnosti

Cena: 44 N din

Pravkar je izšla tudi knjiga izseljenca-pesnika

JACK TOMŠIČ: POGNALE SO NA TUJIH TLEH

— knjiga, ki budi spomine na mladost in na vse lepe in težke trenutke življenja

Cena: (predvidoma) 15 N din

K vsem navedenim cenam prištejemo še stroške pošiljanja z navadno pošto. Precej višja od te je letalska poštnina, ki znaša od 12 do 40 novih dinarjev, za obširnejše knjige pa lahko tudi več.

LEPA SLOVENSKA GLASBA

Nadvse primerno darilo vašim prijateljem in znancem so tudi

GRAMOFONSKE PLOŠČE!

Slovenska izseljenska matica je posebej za vas izdala na dveh stereo ploščah prvo slovensko opero

GORENJSKI SLAVČEK

Obe plošči v stereo tehniki staneta 100,25 N din.

Razen te vam nudimo tudi vse plošče, izdelane v prvi slovenski tovarni gramofonskih plošč HELIDON, založbe Obzorja Maribor:

ANSAMBEL AVSENIK: OTOČEK SREDI JEZERA,
stereo in mono 28,50 N din

ANSAMBEL F. KORBARJA: DOMOVINA, mono . 28,50 N din

T. in F. MAROLT: IZ SLOVENSKE GLASBENE

ZAKLADNICE, mono 28,50 N din

PARTIZANSKE KORAČNICE, godba milice,

stereo in mono 28,50 N din

ANSAMBEL M. KUMRA: NA VALOVIH KRKE,

mono 28,50 N din

ANSAMBEL T. KMETCA: STARA DOMAČIJA,

mono 28,50 N din

Razen Helidonovih pa vam lahko pošljemo tudi katero koli ploščo, ki jo je izdala kaka druga jugoslovanska tovarna gramofonskih plošč: Jugoton, RTB, Diskos.

BARVNI DIAPOZITIVI

Za vas, še posebej pa za vaše otroke bodo zanimivi raznovrstni barvni diapozitivi (slides) v plastičnih okvirčkih, ki vam jih nudimo po izredno ugodnih cenah. Na voljo je več kot 100 različnih serij diapozitivov. Vašim otrokom, ki doslej še niso imeli priliko videti slovenske zemlje, bodo pričarali vse njene lepote in zanimivosti, po snovi pa zajemajo tudi vsa druga področja, ki vas zanimajo: *književnost* (slike iz življenja in dela vseh pomembnejših slovenskih pisateljev), *zgodovina* (posebej opozarjamo na vrsto diapozitivov, ki prikazujejo gradove na Slovenskem), *umetnost*, *zemljepisje*, idr. Vsaka serija diapozitivov ima tudi posebno knjižico s pojasnili k besedilu.

1 serija barvnih diapozitivov, s tekstom stane . . 49,50 N din

1 serija črno-belih diapozitivov stane 39,50 N din

Vsaka serija obsega od 20 do 40 posnetkov.

STENSKI KOLEDARJI

Lep stenski koledar z barvnimi slikami slovenske pokrajine je ponos in okras vsake slovenske hiše. Izredno lepe koledarje vam nudi Slovenska izseljenska matica!

Stenski koledar z 1 sliko stane 13,50 N din

Stenski koledar s 6 slikami 24,50 N din

Priporočamo, da pošiljate denar po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom. Znesek preračunajte v svojo nacionalno valuto po uradnem tečaju (1 am. dolar = 12,50 N din).

Pri večjih naročilih za društva, klube in organizacije lahko pre-
skrbimo popust do 5 odstotkov!

OBRAČAJTE SE NA NASLOV: SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA, LJUBLJANA, CANKARJEVA 1/II, JUGOSLAVIJA

ZAVODI CRVENA ZASTAVA

Če razpolagate s konvertibilnimi deviznimi sredstvi, se vam ponuja izjemna prilika, da si nabavite vozilo s **popustom do 12 %** pod naslednjimi pogoji:

Tip vozila	USA \$	Prometni davek v S din
ZASTAVA 750	1008.—	58.050.—
FIAT-ZASTAVA 850	1360.—	78.840.—
FIAT-ZASTAVA 1100 R	1640.—	94.230.—
ZASTAVA 1300	1800.—	103.275.—

Cene so preračunane na USA dolarje, vplačate pa lahko tudi s katerokoli drugo konvertibilno valuto.

Način vplačila:

Vplačilo iz inozemstva:

— z bančnim nakazilom v korist deviznega računa Zavodov Crvena Zastava pri Jugoslovanski banki za zunanjo trgovino v Beogradu, št. 608-620-5-1-10101-32009-1361;

— s čekom na Zavode Crvena Zastava — Sektor izvoz-uvoz, Beograd;

— z mednarodno pošto nakaznico na Zavode Crvena Zastava — Sektor izvoz-uvoz, Beograd;

— s tujimi valutami v gotovini, poslanimi direktno na Zavode Crvena Zastava — Sektor izvoz-uvoz, Beograd.

Vplačilo iz domovine:

— prek lastnega deviznega računa.

Dobavni roki:

Računa se od končnega vplačila, tj. obvestila banke, da so prispela devizna sredstva na devizni račun Zavoda, po tipih vozil pa so dobavni roki naslednji:

ZASTAVA 750	do 15 dni
FIAT-ZASTAVA 850	do 90 dni
FIAT-ZASTAVA 1100 R	do 90 dni
ZASTAVA 1300	do 15 dni

Vse informacije: ZAVODI »CRVENA ZASTAVA«, izvoz-uvoz, BEOGRAD, Gavrila Principa br. 44, telefon 646 733.

SERVISI PO VSEJ DRŽAVI

KVALITETA — UDOBNOŠT — VARNOST — EKONOMIČNOST

Jesen v slovenskih krajih. Foto: Ančka Tomšič

